

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

30 aprilie - 6 mai 2003
(Anul XXXVI)

17

■ literatură

pagina
11

Mircea
Ivănescu
la o nouă
lectură

■ literatură

pagina
8

Un poem
de
Dorin
Tudoran

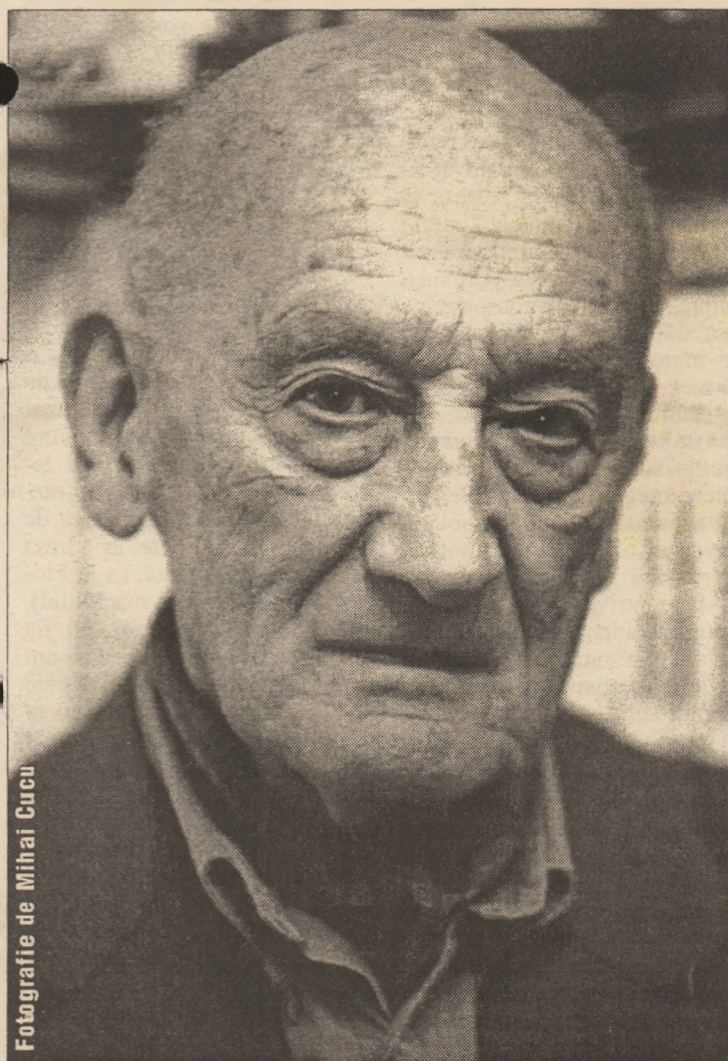

■ meridiane

paginile

28
29

Gogol și
noi:
Revizorul
reviziut

Fotografie de Mihai Cucu

Interviurile "României literare"

Neagu Djuvara:

"În 1947 mama mi-a scris:
«Mai bine te faci hamal
la Paris decât să te întorci
în țară»"

(pag. 16-18)

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Educația religioasă

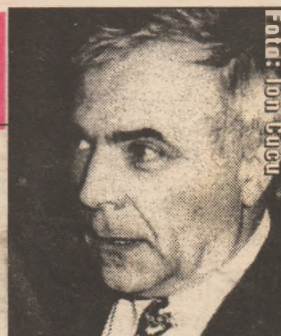

Foto: Ion Cucu

IN SĂRBĂTORILE Paștilor de anul acesta ne-am mai procopsit, Doamne, iartă-mă!, cu o minune. Dintr-o icoană de biserică a izvorât mir. Părintele paroh a explicat reporterei t.v. care ne-a adus știrea la o oră de vîrf că nu e vorba de lacrimi, fiindcă nu curg din ochii Sfîntului Ioan Botezătorul, ci de sub tipsia cu capul lui. Dar că e mir sfînt, fără doar și poate. Așa a hotărît un sobor de preoți care a cercetat icoana. Credincioșii aflați în biserică se uitau cum plimbă preotul o luminare aprinsă pe sub tipsia pictată ca să pună în evidență direle de ulei. Preț de minute bune, milioane de telespectatori au asistat la prezentarea "binecuvîntării", cum a numit-o părintele paroh, neuitînd s-o lege de Paștile ce se pregăteau să vină pentru ortodocși.

Acest fel de a vedea lucrurile dovedește de ce biserica (cea ortodoxă, majoritară, în primul rînd) este în pericol să-și rateze misiunea educativă, simțită ca atît de necesară după 1989. Ce altă instituție era mai în măsură să așeze în locul nefiștii și criminalei educații comuniste un sistem corect de valori decît biserica? După un deceniu și jumătate, ea continuă să fie considerată, în opinia românilor, o instituție demnă de încredere. Dar nu sînt deloc convinși de temeiul acestui succes mai degrabă electoral decît moral. Capitalul de încredere al bisericii mi se pare suspect. Episodul cu icoana izvoritoare de mir ridică mai multe semne de întrebare.

Cel dintîi se referă chiar la felul în care clerul a luat act de faptul că, după lunga noapte comunistă, România a redevenit o țară democratică: separația bisericii de stat nu numai că n-a părut normală ierarhilor B.O.R., dar, din contra, ei au dorit s-o facă irealizabilă. Vă amintiți care a fost principala preocupare a preoților în lunile și în anii de imediat după căderea comunismului? O sfeșanie generală: de la clădiri publice la monumente de artă, de la guvern la primărie și de la școală la obor, totul a beneficiat de pămîntul muiat în apă sfințită. De curînd, un cotidian ne-a arătat pînă unde poate merge acest spirit de sfeșanie. Urmă-

rind cu tenacitate retrocedarea de către stat a tuturor bunurilor sale, B.O.R. n-a conștientizat să se amestece în viața statului. Proiectul Catedralei Neamului face parte din aceeași mentalitate faraonică. Oroarea fundamentalismelor religioase care fac ravagii îndeosebi în lumea musulmană nu i-a tulburat pe ierarhii bisericii noastre. Umiliți de comuniști, obligați deseori să o rupă cu Dumnezeu și să se pună în slujba diavolului, preoții n-au înțeles că democrația actuală le cerea să fie doar păstori spirituali ai unei turme debusolate și să lase pe seama Cezarului ce este al statului.

În al doilea rînd, reintroducerea orelor de religie în programa școlară s-a făcut în folosul celui mai fătîș prozelitism. Nu istoria bisericii, nu cultura religioasă i-a atras pe preoții-dascăli, ci dobîndirea de adepți, refuzul celorlalte culte, transformarea ortodoxiei în doctrină de stat. Mi-a fost cu neputință, pe cînd eram în Senat, să schimb acest mod de a fi interpretat locul orelor de religie în legea învățămîntului. Se vădea din nou pretenția clerului ortodox de a deține și o putere seculară. Inutil a mai adăuga că predarea religiei nu are nici o legătură cu predarea științelor. În loc să-și facă un aliat din profesorul de biologie, să zicem, preotul își întoarce cu scîrbă capul de la acesta, convins că numai el deține adevărul. Nu demult s-au tradus la noi cărți pe care preoții-dascăli ar trebui să le impună ca bibliografie obligatorie, cum ar fi *Doar șase numere* care tratează despre cele mai misterioase legi ale Universului și conține o excepțională sugestie a existenței unui proiect divin în facerea lumii noastre. O descoperire recentă arată, la rîndul ei, de ce clonarea ființelor superioare e imposibilă; creația are un "secret", o cheie care exclude repetarea ei de către om, neîntare să obțină divizarea A.D.N.-ului în jumătăți egale. Toate acestea ar sprijini o educație religioasă și ar împăca nevoia de credință cu nevoia de cunoaștere. Aș fi curios să știu dacă am nevoie de mai mult decît degetele de la mîini ca să-i număr pe preoții-dascăli care își concep în acest fel menirea didactică.

(continuare în pag. 3)

contrafort

de Mircea Mihăieș

Americanii, ostatici lui Năstase

PLACIDITATEA populației, absența reacțiilor societății civile, scufundarea penibilă a partidelor de opoziție le consolidează pesedilor impresia că sunt nemuritori. Convinși că nimeni n-o să-i clinească din scaunele puterii, își permit chiar luxul de-a admite că lucrurile merg prost. Tonul, peremptoriu, coborând peste capetele prostimii din înălțimea atotștiinței și atotputerii pesediste, e cam următorul: „Corect, avem corupție, avem sărăcie, dar parcă America nu are?” Firește că o astfel de replică îți taie răsufarea. Cu atât mai mult cu cât partidul cleptoman de la putere și-a pavozat aberațiile cu cartonașe care atestă sprijinul necondiționat al Occidentului.

Spre deosebire de noi, obligați mereu la improvizații, la fente pe metrul pătrat, occidentali gândesc însă pe termen lung. Ei au învățat că în materie de dresură politică e bine să altemezi biciușca și morcovul. Cu alte cuvinte, că există momente în care preferă forței vorba bună. Așa s-a ajuns la situația incredibilă ca tot felul de inși pe-a căror frunte scrie apăsător „comunism și incompetență” să circule prin capitalele occidentale ca pe propria lor moșie. Plini de aplomb, s-au grăbit să-și convertească impostura în avantaj. Dar nu pentru binele țării, ci pentru a pune la pământ tot ce mai rămăsese în picioare după tăvălugul unei guvernări anti-naționale.

Că la Bruxelles, la Paris ori la Roma vor fi existând și destule secături politice – e în firea lucrurilor. Dar cum se face că tocmai cu acestea ne însoțim noi? Exemplul șocant al lui Willem Matzer, oficialul U.E. care-i liniștea pe pesedei în chestiunea prezenței securiștilor în structurile publice, nu e decât unul din zecile posibile. N-au trecut nici două luni de la istoricele considerații ale acestui „matzer-fripte” (vorba lui Di-

nescu) și individul a fost deconspirat pentru implicare în cele mai infernale afaceri internaționale. Că de una din ațele *matzeriote* (scuzați aliteriația, dar am vrut să evit rima cu *mafiole*) sunt legați și niscaiva românași nu e decât vișina putredă din tortul rău mirositor servit de pesedei ca desert la deșertul (încă o dată scuze!) în care au transformat țara.

TOCMAI când le era lumea mai dragă, tocmai când sondajele îi arătau zbenguind vivace pe tăpșanul politic, tocmai când singurele chestiuni de rezolvat se refereau la ordinea intrării și ieșirii din scenă a vedetelor partidului (Ilieșcu în față? Năstase în spate?), a căzut trăznetul. Mai întâi, Michael Guest, ambasadorul SUA la București, apoi Obie Moore, președintele Camerei de Comerț Româno-Americană, au dat puterii năstăsiote un avertisment care le-a cam strivit zâmbetul pe buze. La orice se așteptau pesedeii, dar nu la un astfel de tratament. Nu fuseseră ei cuminți și sprijiniseră efortul de război american? N-au aprobat, fără să clipească, orice doleanță a urmașilor lui Lincoln și George Washington? Si atunci?!

Foarte simplu: logica americană diferă substanțial de logica borfașilor politici din Balcani. Fără îndoială, administrația americană a trecut la catastif părțile

bune ale românilor. Dar ea refuză să facă – așa cum le-ar conveni actualilor potentăți – transferuri de merite. Una e să te reacționezi corespunzător într-o anumită împrejurare, și alta e să pretinzi că ești impecabil la toate capitolele. În raport cu lumea civilizată, ne comportăm asemeni unui huligan nespălat, prost crescut și analfabet. E foarte bine că, în cele din urmă, am înțeles să facem dușuri intensive, să ne tundem lațele pline cu păduchi, să renunțăm la căfurile pe stradă și la scuipatul pe jos. Dar asta nu ne califică, deocamdată, pentru scaune la Academia Franceză sau la Nobelul pentru fizică atomică. Mai avem de învățat lucrurile elementare, apoi pe cele complicate, pentru că, într-un târziu, să pretindem să ni se recunoască valoarea. Deocamdată, ni s-a recunoscut capacitatea de a buchiși primele litere ale alfabetului.

Văzându-se admiși pe coridoarele cancelariilor occidentale, ai noștri și-au imaginat că pot intra nestingheriți în birouri și că sunt liberi să butoneze la computere. Or, speculând împrejurările mai mult decât favorabile, ne-am imaginat că vom sări, în stilul genialelor noastre improvizații, etapele. Eroare fatală. De ani de zile, pe tonuri când blânde, când energice (dar niciodată violente, pentru că, deh, suntem și noi „o nație suverană”) occidentalii ne-au arătat, ne-au ajutat și ne-au obligat să facem anu-

mite lucruri. Nu de dragul lor, ci de dragul nostru. Au spus-o și pe scurt, și pe îndelete, și blând, și răspicat: faceți reformă, anihilați corupția, eliminați-i pe securiști din structurile statale! Ei au spus, ei au auzit.

DUPĂ incalificabila prestație a regimului Constantinescu, iliescienii n-au avut decât să pluseze la cacialma. Deși cerințele Uniunii Europene sunt mai limpezi decât cristalul, ei au dus la paroxism tehnica bezelelor languroase, pe față, dublate, în spatele cortinei, de îngroparea cu pompă a reformei. De vreo jumătate de an, de când atenția lumii a fost captată de evenimentele din Irak, nu s-a mai suflat o vorbă despre dosarele integrării, despre calendarul acțiunilor la care s-a obligat guvernul, despre continuarea privatizării.

Dimpotrivă, puterea și-a dat arama pe față: abuzurile împotriva contestatarilor regimului au atins paroxismul, drepturile omului sunt călcate în picioare ca într-o țară bananieră iar nerușinarea a fost întronată la rang de miresă a națiunii. O culme a nesimțirii o reprezintă tehnica puterii de a-i folosi pe americani drept alibi pentru a nu face nimic. În disperarea și incompetența sa, și-o fi spus că Unchiul Sam va închide ochii la perpetuarea modelului comunisto-securist care a făcut din țară un cadavru umplut cu borhotul la-

comiei și cinismului.

DISCURSUL lui Michael Guest a arătat că astfel de șmecherii nu au nici o șansă. Nimeni nu poate spera ca America să devină ambalajul în care tot felul de neisprăviți să-și ascundă ticăloșia. Putem fi partenerii lumii civilizate atâta vreme cât acceptăm regulile acelei lumi. Dacă vom face la nesfârșit pe cocoșii într-o curte în care găinile s-au emancipat de mult, vom plăti cu vârf și îndesat prostia de-a ne imagina că o să-i prostim pe toți tot timpul. După ce mai lunile trecute îl combăteau pe Chirac (într-adevăr, un politician fără pic de demnitate), acum năstăsiții s-au repezit desperați să citeze nu știu ce vorbe încurajatoare ale președintelui francez. Dușul rece reprezentat de omitearea nominalizării noastre ca posibil membru al UE în 2007 vine, însă, destul de târziu. Dacă omul Chirac ne iubește chiar atât de mult, ar fi putut insista ca în documentul final de la Atena să se facă o referire cât de mică și la România.

Problema e că și dacă ar fi vrut, tot n-ar fi putut impune o astfel de menționare. În clipa de față, imaginea lui Chirac însuși nu mai face multe parale între politicienii europeni. După lamentabila prestație în cazul războiului din Irak (deversarea de veninuri clocotitoare la adresa americanilor, urmată, ca la Ploiești, de schimbarea macazului), e mai bine ca Chirac să-ți fie inamic decât amic. Tot ce ne-am putea dori din partea cuiva care în fața presei occidentale ne ocărăște ca pe hoții de cai, iar în particular, cică, ne susține cu o ardoare de *latin lover* e să ne lase în pace.

În ce-i privește pe guvernanti, ei se pot considera cu lațul la gât. Au de ales doar între a-l tăia cu un gest hotărât, cu bisturiul, sau a aștepta ca securistocomunistimea ce-a acaparat totul în țară să le împingă scaunul de sub picioare. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 4, 26, 27, 28,
29, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 5, 6, 7, 8, 10, 22, 31,
32), ECATERINA IONESCU (pag. 1, 9, 14, 15, 16, 17, 18,
24), NINA PRUTEANU (pag. 11, 12, 13, 19, 20, 21, 23, 25).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU

Tema numărului: *Bătrâni, luați-vă gândul!*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.
Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD)
și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv),
Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu,
Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Bătrâni, luați-vă gândul!

IN ZBUCIUMATUL nostru trecut istoric afla cronicarul câte o lucrăm de pace și belșug, pe care cu vorbe de slavă o trecea în slovă, bunăoară, din partea Porții, ce știa în răstimpuri să fie sublimă, o iertare de bir pe câte un an-doi, când iute forfotea țara de oameni, de vite, de roade – rar luminiș, cu atât mai de scos în față cu cât ar fi putut sta pildă unei de durată rânduieli. Mai către noi, perioada înfăptuirii Regatului, apoi aceea, interbelică, a României întregite larg respirând între surorile ei europene, au constituit asemenea norocoase răstimpuri de înflorire, ce păreau de asigurată durată și indestructibile – și n-au fost. Le tot pomenim, doar scepticii se indoiesc de ele, cum alții că am trăi în cea mai bună dintre lumile posibile, fie și o singură viață.

Și, cine știe, un asemenea fast moment de chiverniseală trăim astăzi pe netedul pământ al patriei, fără să ne dăm, cei mai mulți seama, nu puțini otrăviți de propriile umori, cântind la tot pasul, făcând din orice fleac un prilej de nemulțumire, răbufnire, răfuială, dacă nu de blasfemie de-a dreptul. Cine, însă, ar putea nega că, în al treilea an de sporire a P.I.B.-ului, într-o Europă stagnantă economic, societatea românească, mândră de succesele sale pe plan internațional, cunoaște o creștere materială fără precedent, de natură a pune cimen-toase temelii unui viitor fără umbre, spaime și spasmiuri? Sub o înțeleaptă, plină de continuitate, ocârmuire, decisă a se jertfi mai departe două-trei și chiar mai multe mandate, în slujba bunăstării obștești, căreia îi împarte porțiile pe biblicul precept al celui care având și mai mult încă va căpăta – și invers.

Bineînțeles, absoluta fericire nu-i este hărăzită robului pământesc și chiar când nici o problemă materială nu va mai apăsa omenirea, firi chinuite, chipuri ale melancoliei, furiei, disperării mai departe își vor clama suferința și vor trebui crezute. Firește, vor fi din ce în ce mai puține...

Dar e mare distanța de acolo până în zilele noastre unde un guvern al majorelor responsabilități face tot posibilul, iar din când în când seturi de imposibil, spre a ne mulțumi. Numai că nu găsește pretutindeni înțelegerea meritată. Așa se face că omul de pe stradă, care cunoaș-

te în toată amănunțimea trista stare de a nu avea bani și o înțelege la semenul lui, nu judecă la fel în privința forului ce-l oglindește cel mai fidel – statul –, la mare nevoie și el, așa învelit în anteriorul lui Arvinte cum se găsește. Din toate azimuturile i se cer sume – ori de se prăbușește piciorul podului lui Traian, ori de-i zboară gospodărilor acoperișul. Iar el, el n-are.

Cum procedează insul căruia nu-i ajung veniturile, așa cum se întâmplă, în posesia unei plapume de mărimea unei batiste? Firește, n-o va folosi la ștersul nasului, ci se va chirci sub dânsa, de maniera fachirilor. Cartofi fierți la masă, dacă este funcționar, limuzină Jaguar și nu Bentley, dacă este om de afaceri, iar când este statul în persoană, de la care toți speră – reduceri, suspendări de plăți. Întocmai cum decența te obligă să nu-ți exhibi mizeria, împrejurarea de a nu mai avea pat în spital, ba chiar nici spital deloc, de a nu mai primi medicamente gratuite sau compensate, ar fi trebuit de către fiecare cetățean în tăcere ascunsă în cel mai secret compartiment al inimii, ca pe o taină personală inviolabilă.

EI BINE nu, uite că a izbucnit un scandal de nu se mai termină – cu toate că se știe prea bine că situația este fără ieșire – și asta cu vâdita intenție de a demola moralul ministrului în cauză, o gingașă femeie. Analistul politic, poate chiar simplul pieton, a remarcat spontan că în posturile cele mai fierbinți ale guvernului – sănătate, justiție, învățământ – au fost numite fiice ale Evei, fături sensibile, prin sex nepotrivite a se opune marelui eunuc al finanțelor și, mai sus, celui ce le poate oricând trece în jurul gâtului firul de mătase – spătosul vizir!

A nu se mai elibera bătrânilor leacuri cu reducere de preț sau chiar gratuit pare o cruzime, în fapt o condamnare la moarte și au apărut semnale că un lot deocamdată risipit de vârstnici ne-au lăsat, cum se spune, multă sănătate – unul și-a dat chiar foc într-o groapă. Pare cumplit, te revoltă – în prima clipă. Dar să ne întoarcem la istorie, cea care, singura, oferă răspunsuri la toate. Încă mai adânc în timp, cum procedau oamenii zorilor civilizației cu uzații și ruginiții lor veterani? Nu-i cățarau ei din ram în ram, în vârful unor mlădioși arbori seculari, scuturându-i, apoi, cu energie? Iar unde copaci nu creșteau, triburi de

oameni ai ghețurilor, nu-și aduceau edentatele babe care, oricum, nu mai puteau mușca din halca de morsa, la margini de zare, spre a fi păpate de ursul polar?

Ajuncea tribului un singur bătrân – șamanul – care să se opună temperamentalului conducător, când acesta o lua razna, pe calea unor alegeri necugetate sau efectuând prea dese consumații de adversari. Și făcea vrăji când corupția devenea de nesuferit, dădea sfaturi, colane. Pe atunci nu existau patru bătrâni de fiecare culegător/vânător, cine nu vâna nu mânca, deși lozinca nici nu fusese elaborată, urșii albi, la rândul lor, odată vânați îi readuceau pe bunici în stomacul nepoților, într-o sacra circularitate. Toate acestea s-au pierdut, desigur, și iată-ne, în primul deceniu al primului secol al celui de al treilea mileniu (sună rotund, parcă am mai auzit) cu patru bravi bătrâni pe umeri de salariat și cu un plăpând fond de pensie, care mai și dispăre scurt, precum cursurile de apă, în peșteri.

SĂ NE gândim numai ce ușurare bugetară am resimți când ar rămâne doar trei, nu zic doi sau doar un singur pensionar pe cap de om muncitor. Ce vremuri senine, ce promisiune de belșug! Iar dacă istoria nu ne e chiar de folosul scontat, să ne îndreptăm privirile către Occidentul în care încet, dar sigur, ne integrăm. Acolo, legislații permit, în condiții bine precizate, eutanasierea bătrânilor la dorință. Medici, asistente medicale, în spitale de toată onorabilitatea, se ocupau de necazul lor chiar mai dinainte, procedând la o lesnicioasă trimitere pe lumea cealaltă a unor pacienți care o doreau – sau ar fi fost cazul să o dorească. O asemenea harnică asistentă a declarat mai bine de două duzini de bătrâni trimiși dincolo. Deocamdată, problema este în mâinile justiției și se dezbate public. Vom vedea...

Oricum, populația Europei îmbătrânește și, indelebil semn că Europei aparținem, și populația țării noastre se rărește văzând cu ochii. Nepoții vor prinde vremuri când se vor striga din măgură în măgură, precum buciumașii unor veacuri de glorie. Supărarea e că, și așa, tot bătrânii vor fi tot mai numeroși. Aici, la porțile Orientului, ei vor să apuce vârste matusalemice și se înfațșează la puținele farmacii care le mai dau doctorii pe

rețete compensate încă de la primele ore ale zilei. Câte unul decedează la coadă, acoperit pe caldarâm cu cearceaful, alții doar cad la pământ – clasică situație despre care autoritatea afirmă a o fi având sub control.

Bani nu sunt, iar cei ce îi posedă îi dețin sub formă de capital, adică în folosul nu atât al lor, cât al societății, în proporții fatal variabile. Impozite, taxe s-au pus, vreo două sute douăzeci și cinci; acolo unde depășeau veniturile, primul ministru a dat sfatul, incontestabil pragmatic, de a nu fi plătite. Statul este sărac, el și-a vândut averile și a tocat paralele pe nevoi ce nu puteau fi ocolite, altele nu mai are. Afirmatia că le-a cedat pe mai nimic sunt de evidentă rea credință, dovadă că achizitorii falimentează pe rând. ...Ca să nu mai vorbim că medicamentele de compensat, scumpe de felul lor, nu pot fi distribuite în farmacii decât trecând printr-un șir de activi intermediari ce le încinesc costul. E clar, nu e nimic de făcut. După cum le va fi norocul, bătrânii vor înghiți cu apă de proveniență locală, pilulele de fabricație națională, până când, ținând seama că și acestea au la bază saci de prafuri aduse tot din străinătăți, și ele se vor scumpi. Cum vom avea un pat de spital la un milion de

Corneliu Baba - Spaima

locuitori, bătrânii vor putea sta pe băncile din fața stabilimentului – dacă între timp nu vor fi fost vandalizate. Dar, poate, atunci, ei nu vor mai fi – spre a da ocârmuirii posibilitatea ca, urmând indemnul popularei înțelepciuni – să importe bătrâni.

În memorabilele sale călătorii, Gulliver a dat și peste o lume în care bolnavii erau trași la răspundere în fața tribunalelor și aspru pedepsiți, după lege, pentru metehnele lor, și mai dur când încercau să se dea drept sănătoși, în ciuda tusei și jalnicului lor aspect. În zilele noastre, cei bolnavi sunt pedepsiți nu numai de soartă ci și de către legislatori. Dar, și aceasta intervine în favoarea autorităților, indiferent de vârstă...

Barbu Cioculescu

Educația religioasă

(urmăre din pag. 1)

IN FINE, și în directă legătură cu aceasta, explicația dată de părintele paroh minunii icoanei cu mir (explicație dată și de alți preoți, fără excepție, de câte ori astfel de fenomene s-au petrecut) conduce mai curînd la superstiție decît la luminarea sufletului. Nu sînt competent în astfel de întîmplări și nu vîd de ce mi-aș da cu părerea. Dar mi s-ar fi părut normal ca preoții să spună credincioșilor cu totul altceva decît spun de obicei în asemenea ocazii. Ei sînt datori să exploateze în chip inteligent și moral întîmplările cu aspect miraculos, nu să-i îmbete pe credincioși cu vorbe frumoase despre minuni ale Domnului încă neprobate. Un discurs onest și educativ ar fi trebuit să plece de la întrebarea adresată credincioșilor dacă o astfel de manifestare a prezenței divine în biserica lor era cu adevărat meritată: făcuseră ei tot sau doar unul dintre ei lucruri care să-l determine pe Dumnezeu să-i răsplătească, alegîndu-i ca să li se arate? Oricît de necunoscute ar fi căile Domnului, e sigur că bunătața Lui nu este întîmplătoare. Și numai cînd credincioșii vor descoperi în faptele și în cugetul lor acel lucru extraordinar care se cade răsplătit, mirul de pe icoană va putea fi considerat o minune dăruită de Dumnezeu bisericii lor și păstorului lor. Cam așa s-ar fi căzut să vorbească părintele paroh celor din biserică (și nouă, celor care-l ascultăm la televizor), dacă dorea să lase întîmplarea să ne lumineze ca o minune și nu s-o înconjoare de întunerice pe o superstiție.

Nicolae Manolescu

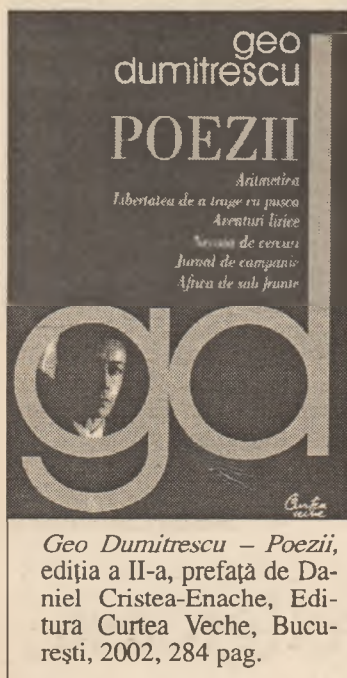

lecturi la zi

de Marius Chivu

Teribilist, contestatar, sentimental?

E DESTUL de dificil să scrii despre antologiile a doi mari poeți. În primul rând pentru că există în fața ta o întreagă bibliografie care tinde să epuizeze abordările critice și, în al doilea rând, pentru că, mai ales în cazul celor doi poeți, aceste selecții de poeme nu sunt primele. Geo Dumitrescu are chiar mai multe antologii decât volume originale.

Cu predilecție, comentariile critice la poezia lui Geo Dumitrescu s-au concentrat asupra caracterului ei demitizant. De aici până la folosirea întregului arsenal conceptual al ironiei n-a mai fost decât un pas: (auto)persiflare, cinism, sarcasm, burlesc, zeflemea, bufonerie... Predispoziția pentru o astfel de interpretare a condus la viziunea unui poet umorist, flecar, spirit relativist *muntean* care ar face o poezie ludică, parodică, în fine, antilirică. O parte din comentatori au trecut însă și dincolo de aparențe. Chiar G. Calinescu credea că „temele poemelor sale sunt de categoria sublimului și a tragicului”, Negoșescu vedea o depășire a esteticului prin moral („demistificarea semantică e semnul unui tragism”); dincolo de *tratamentul acid* al realităților social-artifice, Ion Pop remarca și el „neliniștea reprimată a unei subiectivități în căutare de certitudini”. Restul, par să spună aceștia, e dramatici-

zare și stil din dorința de a menține vie condiția interogativă a poeziei.

Așa stând lucrurile, se naște automat o dilemă: cât de liric, cât de implicat, în fine, cât de *serios* e Geo Dumitrescu?

În 1989, la apariția antologiei *Aș putea să arăt cum crește iarba*, Nicolae Manolescu pune pe tapet toate aceste probleme. Lirica *tezistă*, militantismul, atitudinea morală fac din autorul *Libertății de a trage cu pușca* un poet politic, spune criticul, un pătimaș sarcastic necruțător al actualității, contestatar și polemist, nu demistificator, un ironist detașat și gratuit care pledează pentru banalitatea cotidianului, un poet al cărui *avangardism popular* (expresia lui Gh. Grigurcu) e în linia unui Arghezi sau Bogza. Părere împărțită și de Mircea Iorgulescu în cronica primei ediții a acestei antologii: „Mai curând contestatar decât nonconformist, e iconoclast din disperare. Din neputință. Teribilismul eventual este o soluție de supraviețuire, poate disperată, nicidecum o poză... Insurgenta provine dintr-o situație în lume și traduce un impas existențial.” Delimitarea între literatura de tinerete și cea de după 1960 devine astfel mult mai vizibilă.

În acest punct intervine o altă problemă și legată strict de această antologie. De la *Aș putea să arăt cum crește iarba* încoace, antologiile lui Geo Dumitrescu au adunat poemele redistribuindu-le tematic în cicluri care preiau numele unor volume. Aici, secțiunile sunt: *Africa de sub frunte*, *Furtună în Marea Serenității* și *Jurnal de campanie*, poemele scrise în anii '40 și care făcuseră parte din volumele *Aritmetică* și *Libertatea de a trage cu pușca* fiind amestecate cu cele din anii '60, apărute în *Aventuri lirice* și *Nevoia de cercuri*, cele mai recente datând din anii '70 și unul singur din 2002 (excelenta *Romanță, la adio*, publicată pentru prima oară chiar în *România literară*). În *Addenda* se află atât poeme din anii 1939-1941, cât și din anii '60.

Deși Daniel Cristea-Enache vorbește în prefață despre „puternica contextualizare” pe care o cere poezia lui Geo Dumitrescu (opinie totuși discutabilă măcar la nivel de nuanțe), această formulă de antologare ne arată, mai degrabă, încercarea de a scăpa tocmai de o prea mare contextualizare. De aici și o posibilă căutare a unei coerențe

interioare a poemelor. Altă explicație nu găsim! Poetul vrea să i se „piardă urma”, fuge cât poate de etichetările reductive cu care s-a procopsit încă de la debut. Dacă a doua perioadă a creației sale, din anii '60, este una *îmblânzită*, poate mai lirică, oricum mai sentimentală și aproape deloc contestatară, prin amestec se poate atinge un oarecare echilibru. În *Nota autorului*, antologia e motivată prin reconstituirea unei „lungi traiectorii lirice”, or această traiectorie e validă și vizibilă mai ales cronologic. Rămâne valabilă, până la urmă, doar intenția de „complet și definitiv”.

Așadar, fiind dificil să urmăresc cronologic transformări și deveniri, sătul să mai caut și eu legături cu lirica optzecistă (totuși, alergia la literaturizare, ironia, prozaicul, austeritatea metaforică, oralitatea discursului ș.a.m.d.) și plictisit de atâtea *frondă* în procesul de resemnificarea (a poeziei sau a vieții), am căutat acele versuri care, decupate cu grijă, cu greu mai pot fi recunoscute după portretul critic realizat de cronicari, cum remarcă același Mircea Iorgulescu, sub trei dictatori. Câteva mici-mici bijuterii lirice vreau să le și împărtășesc: „melcul tăcerii înainteașă”, „îndoiala – un cuvânt de taină”, „și iar ai fugit ca un foc de comoră, / flacăra iute, nestatornic rug de aramă. / iar ai fugit – ostenit, sub grele cenuși, / te-ascult arzând depărtată mereu”, „igrasia galbenă a singurătății”, „toate drumurile duc jos / toate tăcerile costă”, să-mi număr clipele apuse, / sau să-mi trimit nădejile pe ape?”, „așa cum așteaptă în fiecare om o prăpastie / mai adâncă sau mai puțin, cât el de adâncă, / fiecare purtând cu sine răpa lui...” sau „scriu, visez, ard, mintea se-ncege / până la roșu, până la abur...”

Acest Geo Dumitrescu mi se pare cel mai interesant.

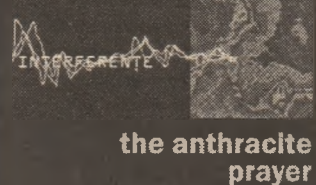
„Singura rugăciune neiertătoare...”

DUPĂ antologia *Podul* apărută la Cartea Românească în 2000, iată încă o selecție din poezia lui Ioan Es. Pop, de această dată mult mai *subțire*, însă în variantă bilingvă română-engleză. Ioan Es. Pop este, alături de puțini, recunoscut deopotrivă atât de critică cât și de public ca fiind printre cei mai buni poeți de astăzi. *Ieud, Oltefului, Pantelimon 113 bis* sunt deja topouri clasice pentru poezia contemporană. Din acest punct de vedere, este un caz. De aceea cred că poezia lui, tradusă și promovată atât cât trebuie, ne-ar face cinste și cu el am putea

stămi un interes cu mult mai larg pentru literatura noastră. Succesul pe care l-a avut anul trecut împreună cu Nora Iuga și Robert Șerban, invitați să performeze în Elveția experimentul *Renshi româno-elvețian* – o poezie în lanț scrisă împreună cu doi autori din Țara Cantonală și care, citită pe scenă la Festivalul Zilele Literaturii de la Solothurn, a smuls ovații celor câteva sute de spectatori –, e o dovadă sigură.

Ioan Es. Pop

rugăciunea de antracit

the anthracite prayer

DACIA

Ioan Es. Pop – *rugăciunea de antracit / the anthracite prayer*, translated from the Romanian by Nathaniel Smith, K. Shaver and Ion Crețu; afterword by Nathaniel Smith, Colecția Interferențe, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, 130 pag.

Din păcate (inclusiv pentru poeții în cauză), proliferază la noi această formulă a edițiilor bilingve. Poate greșesc, dar nu pot pricepe cu nici un chip rostul și eficacitatea acestora. Indiferent de cine va fi cumpărată, de un cititor englez sau de unul român, fiecare va rămâne cu senzația că a plătit un preț înțreg pentru o jumătate de carte. Pe mine nu mă interesează Ioan Es. Pop în engleză, iar englezul nu va pricepe varianta românească a poeziilor. În loc să fie tradus un volum consistent, se aleg vreo 25 de poeme care umplu bilingv o carte ce va fi citită până la urmă doar din două-n două pagini. Și astfel de ediții mai apar și la Editura Fundației Culturale Române sau la Paralela 45. Încă un exemplu despre cum se duc niște bani aiurea când s-ar putea face ceva realmente eficient și, poate, de real ecou.

Am citit însă cu interes postfața semnată de Nathaniel Smith, curios fiind să văd cum este perceput Ioan Es. Pop de un străin. Textul critic este, în general, corect și aplicat. Un singur lucru cred că este discutabil și, din câte știu, nimeni nu l-a abordat prea explicit. Cât politic ascund, până la urmă, poemele lui Ioan Es. Pop? Tra-

ducătorul american vorbește despre „comentariul politic tăios” și despre *protest*. Evident, în orice moment de criză, indiferent de natura ei, se poate percepe (și) un protest intrinsec. Dar tragismul acestor poeme mi se pare că vine tocmai din asumarea aproape totală a eșecului existențial. S-a vorbit chiar de o anulare a tragismului tocmai prin faptul că întregul univers cotidian este alienat. Excesul uzează, iar din disperare nu mai rămâne decât spectacolul ei, deși un anume glisaj emoțional face sesizabilă o pendulare pe diverse paliere ale intensității. Însuși discursul poetic este unul cumva detașat, relatând frecvent din mijlocul unui gol de semnificații: „sunt un bărbat singur, nu-i nici o mândrie în asta, doar sunt / hoarde de nefericiți care umblă și caută / alți nefericiți – numai că între nefericiți și nefericiți / sunt mari praguri de nefericire” (12 octombrie 1992)

„Aici viața se bea și moartea se uita!”, cât protest mai rămâne după acest strigăt al conștiinței damnării, al surprinderii mistuirii, al anestezierii iluziilor? Ruga este un gest recurent, dar tot mai brutal, adresat unui Dumnezeu *de cârpe*, inventat, un simulacru divin aproape idol, ba chiar, la un moment dat, ruga nici nu mai este asumată individual: „și azi dărdăi de oroare când trebuie să mă rog. / și mă rog tot mai greu, simțurile s-au tocit. / trebuie pedepsite cu înmiiată asprime ca să iasă din toropeală, / să prindă suflul ororii, pentru rugăciunea de antracit / singura rugăciune neiertătoare” sau „am angajat, nene, doi de la camera 24, se / roagă pentru noi zi și noapte o să / fim precis iertați / putem bea în continuare.” Ruga exclude protestul, este un gest ultimatum născut din oroarea finală când speranțele și puterea de a mai continua sunt iremediabil viciate.

Mai spune Nathaniel Smith: „Temele majore [ale *Ieudului fără ieșire*] preced în mod clar căderea comunismului”. Posibil, însă puțin probabil! Văd între cele trei volume ale lui Ioan Es. Pop, înainte de orice, o anume coerență pe care politicul, prin schimbările din ultimul deceniu, n-ar fi putut s-o asigure. De aceea cred că tema este, mai presus de orice, existențială la modul propriu și universal: „dacă aluneci acolo / nici o hartă n-are să-ți mai fie de folos / zadarnic te vei zbate să afli intrarea ieșire / zadarnic vei zori să rupi linioliul spațiului / în care ai alunecat. dincolo n-o să dai decât / de urma piciorului tău de dincoace. / fără margini este ieudul și fără ieșire / nici o geografie n-a reușit încă să-l aproximeze.” Tâlcul e de căutat, așadar, altundeva. ■

Proză satirică

VOLUMUL de proză a lui Liviu Timbus nu este atât un roman, cât un soi de *listă* a trăsăturilor negative care alcătuiesc, la modul grotesc, portretul robot al complexului socio-economic și politic românesc. Un fel de pilulă îndulcită prin travestirea *păcatelor* individului ante- și post-decembrist, în fapte pe seama cărora te poți amuza deși ele nu prea sunt de râs. Tocmai pentru că s-a mers mereu pe o cale care

duce la ridicol. Umorul, în cazul lui Liviu Timbus, nu este gratuit, ci "angajat", un instrument potrivit pentru a pune în lumină de fapt gravitatea anumitor stări de lucruri. Autorul este, într-un fel, desuet, dar eficient.

Structura cărții trădează un soi de didacticism: fiecare capitol se ocupă de câte o trăsătură negativă, de câte o fărâma de realitate (*Omul nou și soția lui, Românii sunt prea nervoși pentru a intra în Europa, Cu business class în slujba țării, Meseria de "băiat bun"* etc.). De aceea pare a fi un volum alcătuit din mici texte foiletonistice tip *Cațavencu* sau din microeseuri despre societate (nu despre individ care nu există cu adevărat în această carte). Că nu este vorba despre un roman propriu-zis o sugerează și felul în care autorul își manevrează personajul: în aproape toată cartea el este cel care narează, după ce și-a precizat identitatea dintru început. Numai că, brusc, în ultimul capitol, personajul este pus la loc în sertarul lui, devenind un individ despre care se vorbește la persoana a treia. Rolul naratorului va fi preluat, prin detașare, de autorul însuși, care se va apropia de cititor și îi va șopti: *deși am pornit de la realitate nu uita că ai de-a face totuși cu fictivul*. Cu toate ace-

tea, schimbarea este explicabilă: acest personaj nu a fost decât un pretext, cobai al unei *mise en scène* transparente. Pe numele său Ghiță Dron, el face parte din peisaj, ca și celelalte fanteze cu nume de genul Bobocica Măruntelu. Multele considerații generalizante și cronicărești care par să fie puse pe seama personajului, de fapt nu-i aparțin acestuia, ci autorului. Este aceeași voce pretutindeni, și în capitolele în care vorbește personajul, și în ultimul capitol în care acesta "dispare". Prin urmare intenția autorului depășește planul intrigii, tinzând să transforme narațiunea într-un studiu glumeț de mentalitate.

Henri Zalis consideră că Liviu Timbus "ar putea semna o rubrică de umor performant la un cotidian care se respectă..." Într-adevăr. Autorul vede ridicolul acolo unde el se află și îl demontează prin tehnica ironiei. Povestea lui Ghiță Dron, liniștitul *medic de oase*, este în primul rând funcțională. Ea parcurge toate treptele urcate de societatea postdecembristă. Nu Ghiță Dron este important, ci povestea lui. Și nu atât povestea în sine, cât ceea ce se află dincolo de ea. Și anume o multitudine de complexe în primul rând sociale.

Iulia Argint

Despre "crima de propagandă"

AMINTIRILE lui Iosif Corpas despre închisorile și penitenciarele prin care-a trecut ca deținut politic se distanțează de literatura de profil românească prin câteva date.

În primul rând, cele ce țin de biografia - am putea spune apolitică - a autorului. S-a născut în 1926 la Arad, într-o familie ce reflectă bine compoziția etnică a Transilvaniei (tatăl român, iar dinspre mamă, bunicul maghiar și bunica germană). La numai 13 ani a trecut granița clandestin în Ungaria de unde-a fost expedit înapoi, la părinți. A plecat apoi, din nou ilegal, în 1948, în Vest. Cofetar (prima sa calificare), muncitor minier ori din alte munci ocazionale a trăit următorii ani în Germania și Franța. Repatriat în România, în 1956, la cererea sa, neobiș-

Iosif Corpas, *Secvențe din fostele închisori politice*, Editura Humanitas (Colecția Procesul comunismului), București, 2003

lecturi la zi

nuitul căutător de mai bine pentru acele vremuri și aceste locuri, va fi curând condamnat la 4 ani și 6 luni pentru trecere frauduloasă de frontieră. I-a petrecut în penitenciarele Oradea, Aiud, Gherla și coloniile de muncă de la Periprava, Salcia, Stoieniști și Grădina din Balta Brăilei. După eliberare, a revenit în orașul natal unde-a lucrat până la pensionare ca muncitor vopsitor, preocupat intens și individual de studiul muzicii și al filosofiei.

Așadar, din 1957 până în 1961, Iosif Corpas a făcut parte dintr-o categorie de "politici" aparte - "frontieriști". Considerați de către "adevărații" opozanți ai comuniștilor ca indivizi nedemni de-a le aparține, "frontieriști" ilustrează însă ceea ce autorul numește rezultatul "crimelor de propagandă" de care s-a făcut, printre altele, culpabil vechiul regim. Căci ce altceva ar putea fi numit decât "crimă", propaganda "libertății" cetățenilor din țările socialiste închise, în fapt, ca-n colivii de oțel în granița lor? Cum altfel decât crimă apare, alăturat aceluiași discursuri propagandistice, delictul de-a fi deținut "130 forinți RPU și 5 mărci germane"? - cum specifică actul de acuzare și condamnare al autorului.

O carte cu astfel de conținut cum trebuie să fie? - se ntreabă singur autorul. Răspunsul lui ("fără patetism, sinceră, instructivă") este deplin respectat în povestirea vieții de captiv. Descrierea dormitoarelor ("locuim acum într-un adevărat WC public" - e amintirea Gherlei), foamea continuă a deținuților tineri ("ca niște prucei în guițare" așteptând prânzul mizer), "bătăile obișnuite", clasificarea oamenilor după criteriul rezistenței în închisoare și alte tragice "secvențe" sunt sustrate patetismului comun. "Solidaritate? Camaraderie? Nici vorbă!" - evaluează sincer, autorul, rezultatul conviețuirii oprimaților în asemenea mediu.

Dar cât de instructivă-i relatarea lui? În acest punct, cartea despre care vorbim se sustrage "stilului" consacrat de scrierile altor foști deținuți politici care-au descris ororile din viața-n închisoare ca datorate exclusiv tortionarilor și gardienilor. Corpas se află-ntr-o puținii ce mărturisesc mecanisme mult mai subtile de producere a suferințelor și schimbării personalității claustraților în sensul politic dorit. La Salcia și-n oricare penitenciar sau colonie, nu era loc pentru morală. Întipărit în "conștiința josiștilor noastre" a rămas traiul din coloniile de muncă, se confesează autorul.

Sistemul reeducării prin

muncă, experimentat în diverse forme în lagărul socialist, ce conținea și "principiul autoconducerii", a avut ca efect imediat crearea unor mecanisme de constrângere mai eficiente decât cele produse de niște inculte și lipsiți de entuziasm gardieni oarecare. Cu asemenea scopuri, brigadierii au fost aleși dintre deținuții politici intelectuali, uneori foști profesori universitari. Oficial, sarcinile brigadierilor au fost "organizarea" și "mobilizarea" celorlalți deținuți. Aveau dreptul doar să nu muncească fizic, fără privilegii suplimentare. Puțină vreme după "reorganizare", administratorii și paznicii lasă plictisiți sarcina conducerii coloniei pe seama pricepuților brigadieri. Și nu greșesc. Aceștia (cu aspect de "rumeni, rotofei și vioi" prin privilegiile ce singuri și le creează) vor produce dovada cum apriga întrecere de muncă între brigăzi și avantajele slujbei de brigadier (ori "polonicar") îi transformă în "bestii în toată puterea cuvântului" printre semenii lor. Datorită acestui sistem - altă "crimă de propagandă" (a autoconducerii deținuților în reeducarea prin muncă) - nu regimul comunist și devotații declarați ai acestuia vor fi percepuți de deținuți drept cauză directă a istovirii și umilințelor lor. Ei, foștii camarazi de suferință ce impun "munca, ordinea și norma" sunt reprezentați ca tortionari. Temperându-le zelul, slujbașii din respectivele posturi fac bună figură de indivizi omenoși.

Metoda de a face din victime călai și-a dovedit eficiența și în indoctrinarea propagandistică la care-au fost supuși "politicii" începând din 1960. Dacă în prima sa etapă de

detenție - afirmă Corpas - auzeai de la ei că regimul comunist mai ține un an, maxim doi, părțile li s-au întors pe dos. Doar bomba atomică va distruge comunismul, prefigurau reeducații.

În binomul relației speciale în care intră o carte cu cititorul ei, Iosif Corpas întrezărește și dificultățile celui din urmă (ce-ar trebui "să fie pregătit pentru orice"). Într-adevăr, semnificațiile "secvențelor" sale se sustrag comandamentelor obișnuite de-a scrie istorie. Ilustrează însă câteva dintre teoriile științifice ale psihosociologiei. Întâi că închisorile nu sunt spații de afirmare a eroismului ori "universități politice", ci lăcașuri ale suferinței unde calitățile morale ale ființei umane din lumea obișnuită se pierd. Oamenii închiși - fie ca deținuți de drept comun, fie politici - suportă efectele frustrării; implicit creșterea agresivității îndreptată spre cel aflat mai aproape, tovarășul de sferință. Nu sadici sau alte genuri de psihopați au fost și sunt tortionari, ci indivizi proveniți din categoria ambițioșilor ori obedienților, trăsături de caracter dezirabile în instituții și locuri "normale".

"Frontieriști" n-au scris cărți și nici nu prea citesc, ne înștiințează autorul. E poate un noroc acesta pentru cititorul "secvențelor" ce ilustrează relațiile speciale dintre cadrele amintirii individuale și memoriei sociale. Victima nu a "luptei de clasă", ci a "crimei de propagandă", autorul ne-a descris viața din închisorile și penitenciarele politice ale regimului comunist, sub semnul rar al adevărului. Căci Iosif Corpas a rămas "frontieristul" care, zice el, e "tipul de soldat cu care poți câștiga o luptă".

Lavinia Betea

am primit la redacție

Cărți

- Eugène Ionesco, *Prezent trecut, trecut prezent*, trad. de Simona Cioculescu, București, Ed. Humanitas, 2003. 236 pag.
- Șerban Cioculescu, *Caragialiana*, ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, București, Ed. Albatros, 2003. 302 pag.
- Cornel Ungureanu, *Geografie literară*, studiu, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2002. 302 pag.
- Gheorghe Pituț, *Când îngerii adorm pe crengi*, sonete, prefată de Romul Munteanu, ediție îngrijită de Valentina Pituț, Craiova, Ed. Decebal, 2003. 152 pag.
- Vasile Andru, *Yaatra*, jurnal în India, București, Ed. Allfa, 2002. 240 pag.
- Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989*, scriitori, reviste, instituții, organizații, București, Ed. Compania, 2003. 800 pag., 600.000 lei.
- Nicolae Oprea, *Magicul în proza lui V. Voiculescu*, studiu critic, Pitești, Ed. Paralela 45. 176 pag.
- Dora Pavel, *Agata murind*, roman, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Biblioteca Dacia", seria "Micul roman", 2003. 284 pag.

lecturi la zi

de Iulia Popovici

Antidot pentru otrava ideologiei

ÎN RELATĂRILE sale de călătorie, Marco Polo își mărturisește șocul și marea dezamăgire la întâlnirea cu unul din animalele mitice ale imaginarii occidentale: departe de a fi grațios, alb ca neaua și ferindu-se de apropierea omenească, dar gata să se așeze în poala fecioarelor, inorogul (despre el era vorba) e scund, gros, negru, se tâvălește în noroi și e dispus

blicistică" pentru că, într-adevăr, Ionescu a fost o prezență impresionantă de activă în presa vremii, mai ales în acel ziar pe care „lumea bună” nu-l citește, *Le Figaro* – la fel cum constantă e polemica lui cu intelectualitatea occidentală pătrunsă de ideologia stângii, respingerea interpretărilor în cheie militantă a propriilor piese, denunțarea amăgirii comuniste (și, din anii '60, maoiste). Dacă *Note și contranote* e concentrată asupra experienței dramaturgice și a concepției lui Ionescu despre teatru, *Antidoturi* e cartea unui Ionescu implicat în demascarea „împăratului gol”, a gândirii colective pe cale să-ngroape individualismul, cartea unui adept al umanismului lui Gabriel Marcel și Emmanuel Mounier, dar nu și al lui Sartre. Împotriva otrăvii ideologice, Ionescu încearcă să-și apere, în primul rând, sinele profund – el strigă în deșert nu numai pentru a da seamă de adevărul propriu, dar și pentru a-și auzi glasul și a se convinge că e acolo, e viu și are forța de a spune „nu”.

Publicistica lui Eugen Ionescu e o temă cu multiple variațiuni: dreptul la existență al statului israelian, recunoașterea dizidenței estice, dreptul de a refuza comunismul (acum, cu argumentul Portugaliei), autonomia ideologică a scriitorului (inclusiv față de conservatorismul Academiei Franceze), misiunea teatrului de a-și trăi propria independență într-o lume fracturată.

Antidoturi e însă și, deja, o carte de despărțire: exercițiilor de admirație din *Note și contranote* le iau locul omagiile pentru prietenii dispăruți – Victor Brauner, Jean-Marie Serreau, Jacques Lemarchand, Jean Follain, Robert Postec. O dramă a singurătății însumată, străbătută de o tristă ironie: „Mulți dintre prietenii care mă-nconjurau erau mai tineri ca mine, speram să-mi supraviețuiască, dar m-au părăsit. E neplăcut să te pomenesti din ce în ce mai singur. Aproape caraghios. Ca și cum ai merge pe drum între două șiruri de oameni care te ascultă, te privesc și, brusc, dispar; comic, nu?”

Ionescu par lui-même

ALTERNARE de notații din anii '30-'40 și reveniri din 1967, împărțite în aparente capitole între care sînt intercalate patru „povești pentru copiii mai mici de trei ani” (absurd-fascinante

istorii urmuziene ale lui Josette), *Prezent trecut, trecut prezent* e, poate, cel mai personal, cel mai „dezgolitor de sine” (și cel mai psihanalizabil) text al lui Eugen Ionescu (o dovadă pentru aceasta ar fi și faptul că Marie-France Ionesco îl citează cel mai des în al său *Portret al scriitorului în secol*). E o recuperare a primelor amintiri, o împăcare (mai mult sau mai puțin) cu imaginea tatălui (etalonul său de raportare negativă, modelul, pentru Ionescu, al omului pentru care Statul are totdeauna dreptate pentru simplul motiv că reprezintă Istoria: „El era ca toată lumea. Acest lucru i-l reproșam. Și acest lucru n-am avut dreptate să i-l reproșez”), o despărțire rațională de mitul Franței („o țară de portărese”, zice într-un articol din *Antidoturi*) cu care trăise la București și pentru care acceptase să fie „un evadat care fuge în uniformă gardianului”. E o carte a revoltei, în care singurele puncte luminoase sînt copilăria (mai ales la moara de la Chapelle-Athenaise) și mama, și în care orice pas în trecut e, în realitate,

lumea, din Nu, un spirit care-și recunoaște și asumă luciditatea acestei împotriviri: „Faptul că mor milioane și milioane de oameni este suportabil. Dar faptul că sînt masacrați de alți oameni nu mai e tolerabil. Revolta mea era și rămîne romantică. Din fericire.” Sînt notațiile unui om care, trecut de jumătatea vieții, simte acut acel „neajuns de a se fi născut” (căci în inconfortul de a-și duce viața într-o lume în pragul rinocerizării, Ionescu și Cioran sînt suflete afine):

„Fie că vreau sau nu, aparțin lumii. Sînt neconsolat din cauza asta.” E una din cele mai dure cărți ale lui Ionescu, unul din puținele momente în care își permite să dea verdicte universale valabile: „Oamenii pot să nu fie răi. De fapt sînt feroce. Cred că nici o altă specie de animale nu se urăște atît pe ea însăși.”. Pre-

zentul și trecutul n-aduc decît fețe asemănătoare ale aceleiași extreme, care împart umanitatea în două: „S-ar spune că există două rase: omul și omul nou.”

E o dramă a asocialului care se vrea astfel, care crede (sau știe) că esențială e diferența, deși începe, oarecum paradoxal, prin a vrea să-și iasă din piele – din pielea numită București. De aici, din această disperare, vine „pactul cu diavolul” – plecarea la Vichy ca reprezentant al guvernului român pe lîngă cel al mareșalului Pétain, atît de reproșat de curînd. Ionescu e însă unul din foarte rari scriitori care n-are nevoie de o apărare înversunată, fiindcă se apără singur – *Prezent trecut, trecut prezent* e o carte în care greșelile sînt recunoscute și răscumpărate, iar alegerile personale – asumate și ele, cu ineluctabilul și definitivul lor. ■

am primit la redacție

Cărți

- Marta Cozmin, *Teatru (Înțeleptul și actorul, Teatrul a murit, trăiască teatrul!, Scîndura)*, București, Ed. Vitruviu, seria „Nominalizări UNITER”, 2000. 174 pag.
- Marta Cozmin, *Teatru II. Comedii (Județul patruzeci și patru, Experimentul Sonderbar, Shirley și revolverul)*, București, Ed. Vitruviu, 2001. 176 pag.
- Apicius, *De re coquinaria. Arta culinară sau bucătăria în Roma antică*, ediție bilingvă, traducere, introducere, note și indici de Theodor Georgescu, București, Ed. Albatros, 2003. 248 pag.
- Ady Endre, *Versek/Poezii*, ediție (bilingvă) îngrijită de Ion Acsan, București, Ed. 100+1 Gramar, 2002. 328 pag.
- Ana Duda, *Zăpada albastră căzută-n florar*, poezii, postfață de Vasile Ursache, București, 2003 (editură nementionată). 68 pag.
- Codrin Doloi, *Prăslea cel slab & merele de argint*, suprapovești, prefată de Ioan Neacșu, coperta și ilustrațiile de Cristina Ciobanu, Bacău, Ed. Orizonturi noi, 2002. 72 pag.

EUGÈNE IONESCO ANTIDOTURI

HUMANITAS

Eugène Ionesco, *Antidoturi*, traducere de Marina Dimov, 2003, Humanitas, 334 pag.

EUGÈNE IONESCO PREZENT TRECUT. TRECUT PREZENT

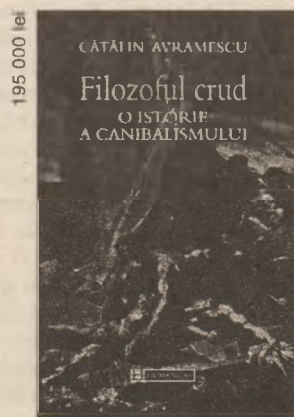

Eugène Ionesco, *Prezent trecut, trecut prezent*, traducere de Simona Cioculescu, 2003, Humanitas, 236 pag.

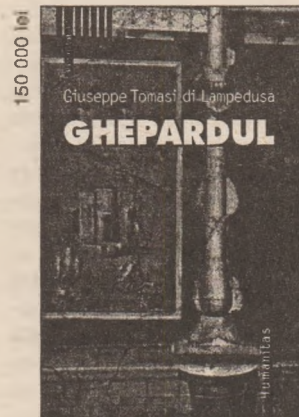
o recădere în prezent a celui care avea, „în jurul lui 1940”, o revelație asupra desfășurării războiului: „În '43 și '44, va fi o cursă înfrînată pentru armamente între: pe de o parte, forțele Axei și, pe de alta, anglo-saxoni. Războiul total, în faza sa culminantă și într-adevăr mondială, va avea loc în 1943, 1944, 1945. Soarta lumii se va decide în 1945 și 1946.”

În *Prezent trecut...*, aceeași împotrivire din *Război cu toată*

HUMANITAS Cartea care dăinuie

În seria Filozofie
CĂTĂLIN AVRAMESCU
Filozoful crud.
O istorie a canibalismului

În Raftul întâi
GIUSEPPE TOMASI DI
LAMPEDUSA
Ghepardul

literatură

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Ionesco după Ionesco

CARTE cu titlul *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco 1909-1994*, semnată chiar de fiica marelui dramaturg, Marie-France Ionesco, este, a priori un best-seller. Alături de Mircea Eliade și Emil Cioran, Eugène Ionesco reprezenta, pînă în 1989, latura „mitică” a culturii române. Cărțile lui se citeau mai mult pe sub mână, numele său era (din rațiuni de „corectitudine culturală”) o veșnică paranteză necesară la cursurile de literatură universală, iar intervențiile politice ale dramaturgului - devenit membru al Academiei Franceze - împotriva ubuescului regim din România, făcute publice prin intermediul postului de radio „Europa Liberă”, aveau în conștiința forța unor lovituri de baros. Generații de români au găsit în *Rinocerii* satisfacția revanșei în fața unui regim irațional, care a adus o întreagă populație la starea de regn vegetal (Ana Blandiana). Chiar dacă renunțaseră la scrisul în limba română (cu excepția prozelor lui Mircea Eliade), Cioran și Ionesco erau percepuți în țară ca pilonii de stabilitate ai unei culturi asediate de trupele atotdemolatoare ale realismului socialist. Simplul fapt că ei existau era în măsură să readucă speranța și sentimentul reconfortant că nu este totul pierdut.

Ceea ce trebuia să fie o superbă evocare a unei personalități determinante pentru spiritualitatea secolului XX, făcută, chiar de persoana cea mai autorizată (însăși fiica marelui dramaturg), s-a transformat, din necesitate, într-o carte „drept la replică”. Două lucrări apărute în ultima vreme, una în țară (Marta Petreu, *Ionesco în țara tatălui*, Editura Apostrof, Cluj, 2001), alta în Franța (Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: l'oubli de fascisme*, PUF, 2002) au mutilat imaginea postumă a scriitorului, iar Marie-France Ionesco se simte obligată să facă necesarele corectii. Rezultatul este o lucrare aproape științifică, menită să răspundă la foarte multe chestiuni punctuale, dar care este oarecum văduvită de perspectiva ansamblului asupra personalității

și operei lui Eugène Ionesco, precum și de dimensiunea umană, sentimentală care dă farmec și căldură oricărei evocări. În plus, pentru cititorii români lectura acestei cărți ar putea fi îngreunată de faptul că volumul Alexandrei Laignel-Lavastine (la care se face cel mai adesea trimitere) nu a fost încă tradus în românește. De aceea cei mai mulți dintre cititori vor trebui să ia drept singure referințe scurtele citate (inevitabil, scoase din context) care constituie pretextul demonstrațiilor realizate de Marie-France Ionesco.

Chiar și așa volumul aduce câteva lamuriri esențiale legate de viața și opera lui Eugène Ionesco. În primul rînd, Marie-France Ionesco lămurește definitiv controversata chestiune a originii etnice a scriitorului, pe linie maternă. Potrivit actului de naștere al lui Armand Ipcar (fratele mamei scriitorului, Marie-Thérèse Ipcar), numele de fată al mamei lor este Aneta Ioanid, fiica lui Mihai și a Aretiei Ioanid, „amîndoi de naționalitate română, de origine grecească și de religie ortodoxă” (p. 30). Presupusa origine evreiască a dramaturgului, de care s-a făcut foarte mult caz ar putea avea la origine o străbunică pe linie paternă, Anna Lebel (sau Lindenberg). Oricum, așa cum precizează Marie-France Ionesco, faptul că autoritățile române din vremea lui Antonescu i-au eliberat scriitorului un certificat de etnie română (necesar la vremea respectivă carierei sale diplomatice) demonstrează că eventuala sa origine evreiască era atît de vagă și de îndepărtată în timp încît nu mai putea fi luată în seamă de nimeni. De aceea, autoarea consideră aberantă explicarea atitudinii violent antilegionare a lui Ionesco prin dorința de a-și salva propria piele, dată fiind presupusa sa origine semită (vezi pp. 32-33).

Un alt moment controversat al biografiei lui Eugène Ionesco, de care s-a făcut foarte mult caz l-a constituit perioada războiului în care a fost atașat cultural pe lângă guvernul de la Vichy. În primul rînd Marie-Ionesco protestează, pe bună dreptate împotriva sintagmei „les années vichyssoises” utilizată de Alexandra Laignel-Lavastine, „vichyssois” fiind un termen

Marie-France Ionesco, *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco 1909-1994*, traducere din franceză de Mona Țepeneag, Editura Humanitas, București, 2003, 154 pag.

aplicat îndeobște colaborațiștilor. Or, precizează fiica dramaturgului, „La Vichy, Eugène Ionesco a făcut parte din serviciile culturale ale unei legații stabilite acolo ca toate reprezentanțele țărilor străine prietene, dușmane sau neutre între 1940 și 1944” (p. 109). Interesant este modul în care a fost făcută numirea și misiunea încredințată tinerilor atașați culturali de regimul Antonescu. Spune Marie-France Ionesco, „Eugène Ionesco a povestit adeseori că, în ajunul plecării la Vichy, el însuși și alți cîțiva trimiși în diferitele legații din străinătate au fost convocați la Ministerul Afacerilor Externe de Mihai Antonescu care le-a dat drept consemn ca fiecare în postul lui să spună exact ceea ce crede, fără a ține seama de angajamentele oficiale ale României” (p. 115). Relevînd multiplele inadvertențe din scrisul Alexandrei Laignel-Lavastine, Marie-France Ionesco vestește metoda acesteia bazată pe „o interpretare a priori, susținută de o selecție a citatelor orientate, adesea trunchiate, chiar falsificate, de legături riscante cu textele anterioare și de refuzul de liberat de a lua în considerație pasajele care ar infirma teza ei inițială” (p. 118).

Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco 1909-1994 este o carte care aduce mărui importante în legătură cu estetica ionesciană, cărțile care au marcat devenirea artistică a dramaturgului, relațiile sale cu România, anii de exil, prietenia cu ceilalți doi mari scriitori români din capitala Franței, Mircea Eliade și Emil Cioran. Chiar dacă prin caracterul său preponderent polemic este altceva decît ne-am fi așteptat, volumul lui Marie-France Ionesco devine o referință fundamentală, imposibil de trecut cu vederea. ■

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

“Sinucigaș ratat, bășică de fiere spartă pe două picioare”

Stimate domnule Lucian Raicu,

NCEP prin a vă ruga ca în toate scrisorile în care am scris “zidul lui Mayer” să transformați pe a în e, deci “zidul lui Meyer”. Mi-am dat seama de greșeala de-abia acum cînd am redeschis cartea ca să văd exact ce culoare avea plapuma de pe patul lui Ippolit, din visul acestuia. Era de mătase verde! Dar paianjenul lui Stavroghin, mai țineți minte? Unul mic, roșu! Mănușile lui Lujin parcă-mi amintesc că-s *liliachii*. Camera lui Raskolnikov și a babei au tapetul galben. Ar fi curios să-mi notez, să văd ce prefera din spectru Dostoievski.

Pentru ce se instalează Mișkin, care are bani cu nemiluita, cînd vine de la Moscova, într-un hotel de mina a treia, “în două odaite întunecoase și sărăcăcios mobilate”? Are el “gustul” mizeriei? Sau e, pur și simplu, un zgîrcit? Dar știu că dă bani, în dreapta și-n stînga, la toți cei ce-l solicită. Singura ipoteză plauzibilă ar fi că Mișkin e cu “domiciliu forțat”. Nu stă unde-i convine lui, ci autorului!! Bănuiesc că pentru “atmosferă”.

În seara de pomină, cînd Natalia Filippovna, își dă, ca să zicem așa, poalele sufletului peste cap, în fața musafirilor, Rogojin e împodobit foarte kitsch. “...avea la git un fular nou de mătase, de un roșu aprins combinat cu verde, pe care stătea înfipt un diamant enorm, reprezentînd un căraș, iar pe degetul mîinii drepte un inel de aur masiv cu un briliant de dimensiuni impresionante”.

De fapt, chiar lui Dostoievski, Nastasia Filippovna îi calcă mărunt și ascuțit pe nervi. De asta pune, la un moment dat, pe un personaj secundar să spună “Aici numai cravașa poate să ajute, altfel n-ai cum s-o scoți la capăt cu creatura asta.” Să nu uităm că Rogojin, complice principal al autorului, o *snopește*, literalmente, în bătaie! Bravo, Rogojin!

Să fim atenți, foarte atenți la tot ce spune Ippolit! “...nu pot nici să-l iubesc și nici să-l respect pe prinț...”

“...un sfredel...”, “...un hîrb de tuse...”, “...sinucigaș ratat, bășică de fiere spartă pe două picioare...”, iată cîteva din complimentele făcute lui Ippolit! Și totuși, sincer să fiu, mi-e mai simpatice decît Mișkin!!

Minunată replica Aglaiei în întîlnirea ei cu Nastasia Filippovna: “Dacă ai fi vrut să fii cinstită te-ai fi făcut spălătoreasă!” Numai că, frecînd dușumelele sau rufele, veșnic cu curul în sus și-n mișcare, Nastasia Filippovna, mă întreb, n-ar fi avut o poziție și mai avantajoasă, și mai vulnerabilă? Aglaia e o naivă!

Ce cuplu superb: Lebedev și generalul Ivolghin! Umorul negru, umorul absurd. Împreună cu Ippolit, mi-s cei mai dragi din toată cartea. Plus “grupul lui Burdovski”!

Cu stimă și cafea,

Emil Brumar

25-VII-1980

Pisicuț - prima strigare -

In memoriam Mariana Marin

Fallen angel from a falling sky
I'm the evil you fight shy
of...

Of! Într-o lume de junghiuri, tu erai tusea de seară. Un fel de redingotă Armani printre borfașii în blugi Dracula Park. Tot îngerul se ridică și cade, tot omul vine și pleacă. Tot. Of!

Vin încet – vin ca un murmur – dintr-o călătorie neputincioasă. Am rupt-o definitiv cu moș ion roată, unirea și agro-turismul istoric. Strănepoții acestei minciuni corporatiste nu-mi mai pot pune bețe-n roate. Vin încet, vin ca o boare. Nici nu mă simțiți. Alunec razant cu paharul vostru conceptual, vin ca o devoluție în șpilhozen, vin aproape ca o federalizare învelită în ciocolată Lindt. Vin, cum ziceam, moale. Ca un *umlaut*, ca un *miahkii znak*. Totuși, vin. Mă puteți presimți. Banui. Mă puteți amușina, dacă de văzut nu aveți chef. Nu?

Mă trag din voi și oricât de epuizați ați fi de miracolul tragerii lui „i” din „i” sau a lui „â” din vertebra improbabilei lupoace, eu vin. Și iată aici primele amintiri din copilăria unei senectuți neconvenționale. Iată, hai sa-i zicem, prima strigare. Ascultați și vă minunați:

Nu am fost niciodată al vârstei mele. La douăzeci și cinci de ani eram încă un adolescent. La cincizeci, atinsesem deja suta. Chiar și *fiziognomia* mea a creat întotdeauna probleme. Unii susțineau că nu pot avea mai mult de treizeci de ani, de vreme ce fuseserăm colegi de clasă. Alții pretindeau că murisem pe la vreo nouăsprezece, căci, spuneau ei, elevi fiind, vedeau zilnic fotografia unui om deja bătrân atârând pe coridoarele liceului lor. Și omul acela, spuneau ei cu mâna pe inimă, omul acela eram eu. Alte opinii? Se abține cineva?

Singurul psihiatru căruia m-am lăsat pradă pentru câteva zile mi-a pus un diagnostic de care, îmi mărturisea, se îndoia profund, dar altul mai bun nu găsisese. Pe înțelesul oricui, boala ar însemna să te afli întotdeauna la locul nepotrivit, ceva opus faimoasei *serendipity* - omul potrivit la locul potrivit. Orice faci, sfidezi ba mișcarea aparentă a timpului, ba încremenirea lui de neatins. “No way, Jose!” Fie. Îmi iau emiratele și plec în Kosturica.

Deși nesigur de un asemenea diagnostic, doctorul îmi mărturisea că alte verdicte ar fi și mai hazardate. Este, avea să-mi spună într-un târziu, este mai mult decît o boală. Învățați din care-mi citea epuizat și al căror nume îmi sunau ba grecești, ba etrusce, ziceau că poate fi vorba de un blestem. Ciudat rămîne faptul că savanți de un agnosticism feroce dădeau aceeași explicație bolii pentru care nu puteau găsi nici o altă dezlegare rațională. Vin încet, vin ca un murmur. Prefăceți-vă că mă auziți. “No way, Jose! No way!”

Stau pe marginea ascuțită a lumii, cu pantalonii suflecați și picioarele goale. De cînd cu necazul la *fascia plantaris* tălpile mele sînt foarte sensibile așa că simt dureros de apăsător hăul de dedesubt. Îmi legăn

Fotografie de Ion Cucu

Dorin Tudoran

picioarele și murmur: *Some lives ago, One death ahead.*

Din stînga - suflă o muzică de caterincă. Din dreapta - bate ușor grindina. Miroase a haită.

Caterincă:

Trecutul meu tocmai a început

Cu pași mărunți, tăcuți, dar fără milă.

Din tot ce-am fost atîrnă numai silă

Trecutul meu ca un tardiv debut.

Nu am timp, nu am vrere, nu am curajul. Nu mai am nimic din ce mi-ar trebui să termin această baladă pe care am început-o în somn într-o joi: *Some lives ago, One death ahead.*

Săgețile au obosit. Pe coarda arcului se odihnesc niște izmene puse la uscat. Lopățica mică de infanteie furată din dotarea garnizoanei a ruginit îngropată în pămînt - mînerul ei l-am folosit drept arac pentru altoiul de roșii premiate Pax Romana. „Pax, Pax, da' cu cine?”,

’mă întrebă gloaba asta glorioasă care m-a purtat prin toate cele. Are dreptate - locul e gol. Nici o suflare. Doar statui - busturi și ecvestre. Academii... Ooo, puzderie de academii: colea peripateticii, coleașă - cinicii. Peste tot - ilustrisimă gloată. All over the place, Sire!

Perpendicular cu moartea ar trebui să cadă viața. Nu cade. Se prelinge. Se tîrăște. Zumzăie înainte de a se lichefia, bîjbîie înainte de a picura. Sfirîie înainte de a pieri.

Olé! Și toate lăptucile se trezesc toreadori. Olé! Și toți taurii cu coarne piliate îl caută doar pe

Dominguez. Cineva face semn că e de ajuns. Nimeni nu înțelege ce e de ajuns. Ajungem.

Tot ce știu este că nu pot în nici un chip să merg methodic după Kiril. Mă hinervează, mă!

Caterincă:

Pe munți zăpada a îngălbenit

Pe mări vapoarele au adormit în ceață

Din robinete curge numai gheață

Cuvintele - un straniu zăngănit.

Stau culcat pe burtă. Capul îmi atîrnă peste marginea ascuțită a lumii. Nu bănuiesc, nu

știu dacă ghilotina va veni de sus ori de jos. Dar asta nici nu mai contează. De cînd cu *histerical disphonia*, e o liniște desăvîrșită. „Deschizi gura și nu se întîmplă nimic”, spune prietena mea Linda. Adevărul devine cu totul imaginar. El umple hăul de sub privirea mea, stă în gura mea ca un pumn de cîlți pe care nu-l pot scuipa. S-a lăsat liniștea. Aud timpul trecînd, îl simt cum îmi frige vîrfurile urechilor. Deschid gura și nu iese nimic. Prietena mea Linda se învîrte ca un CD și cîntă despre moarte cum numai moartea singură poate povesti despre moarte, ba un pic chiar și despre viață, și nu știu de ce, cînd povestește ea despre viață se clatină teribil și sughite. Moartea vine în sughituri. „Poftim”. „Mersi.” „N-ai pen'ce.”

Caterincă:

M-apropii ori se-apropie - totuna.

Ea parcă vine, eu poate-am și plecat.

E șah la rege? Mat? Ori numai pat?

„E moartea care-ți strînge mîna”.

Stau culcat cu fața spre cer și cu ceafa sprijinită de muchia ascuțită a lumii. Fac ochii roată: Atîta nimic e greu de închipuit.

Fallen angel from a fallen sky
I'm the evil you fight shy
of...

Of!

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Subistorie și supraistorie (II)

DINTR-O perspectivă derivată din această situație tipologică, fenomenul capătă însă și alte conotații, de astădată de natură istorică. Mircea A. Diaconu se amuză constatînd că postmoderniștii care cred cu convingere în "unicitatea" lor deplină, comportîndu-se adesea exclusivist, aidoma membrilor bisericii suprarealiste, au în realitate destui precursori. Fenomenul postmodernist nu s-a născut prin generație spontană, întrucît posedă rădăcini în zone literare eterogene: "În fine, fără a se pune în mod real problema influențelor, cum arată această nouă istorie literară și care sînt precursorii postmodernismului (optzecist)? Călătorînd înapoi, privind din prezent spre trecut cu tandrețe, optzeciștii întîlnesc înainte de toate experimentele oniricilor de la sfîrșitul anilor '60 – ale lui Leonid Dimov, Virgil Mazilescu și Emil Brumaru, atît de diferite între ele – și experiența poetică a lui Mircea Ivănescu, la care se adaugă inovațiile în proză ale membrilor Școlii de la Târgoviște (Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu ș.a.). Dintr-o altă "stație" retrospectivă, ceva mai îndepărtată, sînt amintiți poeții de la *Steaua* (A.E. Baconski, Petre Stoica) și gruparea generației războiului, "Albatros" (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Ben Corlaci – putea fi menționat și Alexandru Lungu), succedați de Vasile Vlad, Cristian Simionescu etc. "Aceasta e preistoria imediată a fenomenului, dar în seria de precursori intră și Bacovia sau Arghezi – nu Blaga și Ion Barbu și în nici un caz tradiționaliștii –, un Fundoianu, Geo Bogza, avangardiștii, cu care au și fost asociați (unii numesc chiar postmodernismul *neo-avangardism*), dar mai ales Caragiale și Urmuz". Într-o bătaie temporală mai lungă, exegetul nu ezită a aminti, din paginile unei istorii "paralele și subterane", nume precum Iordache Goleacu, "autor al unor «picto-poezii ludice, gratuite și ingenioase»", (Mircea Cărtărescu,

Costache Negruzzi, "autor al celor două finaluri din *O alertare de cai*, care deconspira și parodiază clișeele propriei proze sentimentale", B. P. Hasdeu, "căci *Duduca Mamuca* seduce prin ingeniozitatea textuală", Al. Odobescu cu *Pseudokinetikos*, "carte-puzzle care amestecă derizoriul cu solemnul, rafinată imagine textuală a lumii integrale". Nume ce neîndoios fortifică vectorul supraistoric al postmodernismului, care trece însă, vrînd nevrînd, după cum am văzut cu prisosință, prin miezurile modernismului!

DACĂ, spre a apela iarăși la Eco, "fiecare epocă își are postmodernii ei", cine ar fi azi la noi, postmodernii? Cel dintîi care a folosit în mediul românesc cuvîntul postmodern, după cum ne informează Mircea A. Diaconu, a fost Alexandru Mușina, în 1981, referindu-se la un soi de lirism ce urmează modelul modernist, impus de Eliot și Pound. În 1986 poetul nostru reia subiectul, apreciînd "curentul" în cauză ca fiind "caracterizat printr-o anume epuizare a invenției, prin sentimentul că tradiția nu e suficientă, prin eclecticism și reluare/sinteza (în cheie ironică și parodică) a tuturor formelor/manierelor anterioare". De asemenea în 1986, un număr al *Caieților critice* e închinat postmodernismului, primind o replică tematică a aceleiași reviste, în 1995. Să fie valabilă ecuația postmodernism-optzecism? Mircea A. Diaconu nu pare dispus a o accepta, explicîndu-se astfel: "Dintr-o mulțime de motive, postmodernismul nu poate fi identificat în totalitate cu optzecismul. Termenii nu sînt, cum li s-au părut unora dintre sceptici, sinonimi. În primul rînd, *optzecismul* ca atare e un concept destul de vag, el definind pentru unii o generație biologică - simpla simultaneitate temporală - însumînd opțiuni artistice extrem de diferite, dar fiind pentru alții expresia «noi sensibilități» postmoderne, reductibilă însă, în mare măsură, la poetica *lunedistilor*, falanga bucureșteană a Cenaclului de Luni condus de Nicolae Manolescu. Cum, mai ales în acest al doilea sens, a devenit pentru unii criteriu de valoare în sine, «optzeciști» aparînd la mulți ani și după sfîrșitul

deceniului nouă, e de înțeles gustul polemic al unora dintre optzeciștii notorii de a se dezice de optzecism". Aci introducem o paranteză. Într-adevăr optzecismul a devenit pentru unii un "criteriu de valoare" (ca să glumim, un fel de ecuson al blugilor specifici, pentru a le evidenția calitatea de lux!). Așa cum a devenit, în chip tot atît de întempestiv, și postmodernismul! Aflăm de la Mircea A. Diaconu: "Ștefan Stoenescu demonstrează convingător, de exemplu, că doar un mănunchi de poeme de Bacovia sau Blaga ar răspunde definiției modernismului în termeni anglo-saxoni". E oare un fapt relevant? După cum Mircea Cărtărescu constata alarmat: "Impresionantă valoric, dar destul de neevoluată ca poetică, o parte a poeziei '80 nu intră în paradigma postmodernă". Ceea ce insinuează totuși o minimalizare a valorii! Același Cărtărescu ia distanță față de poezia lui Nichita Stănescu, declarînd decepționat că nu e postmodernistă, ca și cum acest element și nu altele ar constitui scăderea sa intrinsecă! Într-o astfel de conjunctură, o interogație a lui Mircea A. Diaconu ni se pare pene-trantă: "Ce cîștigă o operă precum *Don Quijote de la Mancha* dacă spunem despre ea că aparține structural postmodernismului? Ce pierde ea dacă o astfel de asociere, posibilă, nu este făcută?". Să revenim însă la componenta falangei postmoderniste. Cu toate că o ilustrează exclusiv cu figuri ale optzecismului, prin grupajul de analize ce însoțește studiul introductiv, criticul are dubii, așa cum am văzut, deloc lipsite de temeiuri, în privința atribuirii ei în totalitate poezilor în blugi. În orice caz aceștia n-ar putea fi disociați de "preistoria" postmodernismului, deoarece avem a face și cu un asemenea capitol, "lucru întimplat cu toate curentele literare majore". Apoi optzeciștii "se calcă pe picioare" cu urmașii lor imediați, așa-zișii nouăzeciști, cu care, indiscutabil, își dispută teritoriul postmodernismului, cu atît mai ispititor cu cît e asimilat unei calități estetice. În vreme ce primii ignoră în bună parte producția scriitorilor ieșiți în arenă în anii '90, ultimii nu se arată dispuși a le recunoaște ascendența, considerîndu-i deja "epuizați", "terminați".

SE MANIFESTĂ o mobilitate fără precedent, o nervozitate generaționistă aproape isterică. Au început să bată la ușă și "douămiiștii"! Mircea A. Diaconu menționează și "condescendența" optzeciștilor afirmați inițial, majoritatea aparținînd "totalitarismului" bucureștean (s-ar putea vedea aci o analogie cu valul prim, privilegiat, al șaizeciștilor), în raport atît cu congenerii lor veniți ulterior, mulți dintre ei circumscrisi mediului provincial, cît și cu cei care, ținînd de alte vîrste poetice, s-ar putea dovedi purtători ai unor pregnante însemne postmoderniste (e invocată cartea Angelei Marinescu, intitulată cit se poate de simptomatic, *Fugi postmoderne*). Acordul nu pare posibil nici pe un cîmp mai larg, pe care diferențele de opinii sînt de-a dreptul spectaculoase: "Cît de fragil e conceptul pe teren românesc o spune scepticul și răzvrătitul Alexandru Mușina. El constată, și orice exagerare folosește demonstrației, că pen-

tru Mircea Cărtărescu, postmodernist e doar Mircea Cărtărescu, pentru Florin Iaru, postmoderniști sînt poeții «Cenaclului de Luni», pentru Cristian Livescu textualiștii, pentru Ion Bogdan Lefter, toți poeții generației '80, iar pentru Nicolae Manolescu, nici mai mult nici mai puțin decît toți poeții contemporani valoroși, de la Ion Gheorghe la Mircea Cărtărescu". Ca să vezi! Pe cerul literelor românești actuale se răsfață norul lui Polonius.

Nu mai puțin, cartea lui Mircea A. Diaconu rămîne meritorie din punctul de vedere moral prin desăvîrșita onestitate cu care sînt recunoscute impasurile subiectului, ca și din punctul de vedere al scriiturii critice, substanțiale, exacte, elegante, de-o elasticitate de bun augur. Ea ni se înfațîșează precum plasa unui vrednic pescar în care se zbate la un moment dat un monstru marin pe care pescarul nu-l poate scoate la suprafață, bucuros totuși că a avut loc întîlnirea lor. ■

am primit la redacție

Cărți

- Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*, ediție îngrijită de Mircea Mihaies, Iași, Ed. Polirom, col. "Collegium. Litere", 2003. 240 pag.
- Gelu Ionescu, *Copacul din câmpie*, scrieri memorialistice, Iași, Ed. Polirom, 2003. 376 pag.
- Mircea Ghițulescu, *Omul de nisip*, roman, ediția a II-a, postfață de Irina Petraș, București, Ed. Viitorul Românesc, 2002. 320 pag., 52 000 lei.
- Eugen Dorcescu, *Elegii*, Timișoara, Ed. Mirton, 2003 (versuri; cu o prezentare pe ultima copertă de Adriana Iliescu). 72 pag.
- Gilbert Danco, *Eu contez*, prefață de Ion Hirghidus, Petroșani, Ed. Focus, 2003 (roman).
- Daniel Drăgan, *Părintele Thom*, roman, ed. a II-a revăzută și adăugită, Brașov, Ed. Arania, 2003. 22 pag.
- Daniel Drăgan, *Stăpînii lumii*, roman, ed. a II-a, Brașov, Ed. Fundației Culturale Arania, 2003. 170 pag.
- Alexandru George, *Oameni și umbre, glasuri, tăceri*, roman, postfață de Matei Calinescu, Iași, Ed. Polirom, 2003. 568 pag.
- Victor Nicolae, *Lupii din colivie*, Oradea, Ed. Cogito, 2002 (roman; prezentare pe ultima copertă de Virgil Bulat). 214 pag.
- Pașcu Balaci, *Sonetele grecești*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Poeții urbei", seria "Poeții Oradiei" (coordonator: Ion Vădan), 2002. 64 pag.
- Adi Travadi, *Mirajul iubirii*, localitate nementionată, Ed. Enmar, 2003 (roman). 224 pag.
- Chris Simion, *În fiecare zi, Dumnezeu se roagă la mine*, București, Ed. Amaltea, col. "Mileniul III", 2002.
- Olga Delia Mateescu, *Manuscrisul*, roman, București, Ed. Carte de suflet, 2003. 168 pag.
- Constantin Severin, *Orașul alchimic*, antologie, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Poeții Urbei", seria "Poeții Sucevei" (coordonator: Ion Vădan), 2002. 116 pag.
- Florica Madritsch Marin, *Tagore al meu* (colaj de versuri din Rabindranath Tagore întocmit și tălmăcit de Florica Madritsch Marin), Deva, Ed. Călauza, col. "Relief", 2002. 66 pag.
- Gheorghe Izbășescu, *Melodrama realului*, prefață de Nicolae Oprea, postfață de Ștefan Borbély, București, Ed. Vinea, 2003. 278 pag.

Mircea A. Diaconu –
Poezia postmodernă, Ed.
Aula, 192 pag.

Profil

Misterioasele tristeți

ÎN BIBLIOGRAFIA, mai ales, de traducător și în biografia fascinantă a unui "adevărat aristocrat" (cum îi spune Cezar Ivănescu), rețin atenția și două cărți de proză semnate de Radu Albala, *Desculțe* (1984) și *Făpturile Paradisului* (1987). Are dreptate Eugen Simion atunci când îl caracterizează pe Radu Albala drept un *matein*, într-un "fragment critic" rezervat în "România literară" celui de-al doilea volum de proză al scriitorului, *Făpturile Paradisului*, subintitulat *Desculțe vechi și noi* (referința culturală la un titlu "celebru" și la unul "obscur", din clasicii și contemporanii noștri, e evidentă), narațiunile acestei cărți se citesc cu încântare și cu un anume "fior" pe care îl dă fișa bibliografică de la sfârșit, care consemnează o laborioasă activitate de editor, traducător, scenarist și tirziul debut în proză cu *Desculțe*. Vocație descoperită după atita vreme? Revelație? Violon d'Ingres? Teamă? Tirania modelului? "Pecetea a tainei" ilustrului predecesor pe care Radu Albala îl admiră și (re)transcrie într-unul din textele volumului? Sau, poate, identificare dincolo de marginile capodoperei cu destinul eroilor acesteia? Pentru că Radu Albala este, în adevăr, un *matein* – deloc singurul, dacă mă gîndesc la Alexandru George sau la Val Gheorghiu –, dar nu în sensul în care un discipol își urmează maestrul, ci în orizontul *întîlnirii*, conform vorbeii atît de potrivite personajelor și naratorului din aceste *Desculțe vechi și noi*. "Munte cu munte se întîlnește, daramite *carte* cu om!".

Farmecul prozelor lui Radu Albala provine, mai întîi, din jocul procedeelelor narrative; spațiul epic este cel al *cărții*, codul principal al textelor este cel *cultural*, a trăi înseamnă, deopotrivă, a *scrie* și a *citi*, iar principiul de structurare a narațiunii se află în păstrarea naratorului, în mintea personajului, în ochii cititorului și în "orientarea" pe care o dă autorul. "Secretul" povestirilor lui Radu Albala stă în alternarea surprinzătoare a punctelor de vedere, a perspectivelor narrative; operînd, cum spuneam, în vastele teritorii ale textului, prozatorul practică un anume "realism" al cărui principal resort se găsește în întrebarea unui personaj din *Tuța*, a doua proză a cărții: "Adică pe poziția cărui personaj se situează

povestitorul?". Alt fel de a formula celebra întrebare dintr-un alt tip de epică: "Pe ce te bazezi?". Punctul de focalizare al narațiunii este *personajul-narator* a cărei stranie atracție pentru "latura de fantastic și morbid", în descendență *mateină*, este dublată de fascinația *prezenței* sale în miezul evenimentelor relatate, de plasarea eului – martor, erou, "indice" de verificare a faptelor, reper esențial al lecturii – în prezentul etern al istoriilor povestite; ceea ce frapază în textele lui Radu Albala este folosirea *imperfectului* și a persoanei naratorului, care învâluie substanța povestirilor într-o aură de miraculos, în cețurile nostalgiei, oferind, totodată, toate certitudinile pe care le poate da prezența persoanei întîi, a lui *eu*, cel care autentifică întîmplările: *În deal, pe Militari, Tuța, Propyläen Kunstgeschichte* și *La Paleologu* sînt, în fond, *amintiri*, iar nu povestiri. Oricum, ele sînt și pe placul cititorului amator de epică, de întîmplare, de poveste, dar și pe cel al cititorului "profesionist" care află, adesea, deliciile lecturii sale în desfacerea mecanismului și în admirarea perfecțiunii sale. Poate cea mai profundă definire a imperfectului și a funcției sale în raporturile atît de complexe ce se stabilesc între scriitor și substanța textului său o dă Proust în *Pastiches et Mélanges*: "Mărturisesc că o anume utilizare a imperfectului indicativului – a acestui timp crud care ne prezintă viața ca pe ceva efemer, trecător, care, în momentul în care trasează acțiunile noastre, le și lovește cu iluzia, le cufundă în trecut fără a ne lăsa, ca perfectul, consolarea pe care o oferă activitatea împlinită – a rămas pentru mine o sursă inepuizabilă de misterioase tristeți". Senzația acestei *misterioase tristeți*, dar și a "cruzimii" cu care se de-scrie viața, a efemerității și a definitivului, a realului și a iluziei o dau toate narațiunile din *Făpturile Paradisului*.

PROZELE lui Radu Albala "mustesc" de viață, lăsînd, în același timp, impresia "trucajului" pentru că, iată, totul trece aici prin "geamul înșelător al citirii": o poveste continuă o altă poveste (proza *În deal, pe Militari* "termină" narațiunea neterminată *Sub pecetea tainei* a lui Mateiu I. Caragiale), un basm rescrie un alt basm (*Tuța* este o altă Cenușareasă), o crimă se petrece

Radu Albala

printre cărți (*Propyläen Kunstgeschichte*), dansul este text: "Tofana se ridică și umbla în mîini, se dădea tumba, sărea jos de pe masă, lăsîndu-se să cadă într-un «grand écart» pe covor, lua, de pe piedestalele lor, două glastre cu flori cu care, purtîndu-le în podul palmelor întoarse în sus, plutea ce plutea pînă țîșnea iar drept în mijlocul mesei, unde le așeza fofîlîndu-se cu abilitate printre ele, printre paharele cu picior, printre banii rămași în dreptul locurilor noastre atunci cînd intrerusesem jocul, «uitase cu totu-și de ea/și danța, danța, danța», mai dădea un ocol încăperii, sărînd pe prichiciul ferestrei, țînîndu-se cu o mîină de cremonă și cu cealaltă drapîndu-se cu perdeaua, iarăși stopcadru, iarăși aplauze, dar iată că era din nou pe masă și călca, de rîndul acesta cu nonșalanța prințului Mișkin aruncînd pachetul de ruble în flăcări, călca, așa cu talpa goală, cu toată talpa, peste fise, monede și bancnote, o avere, ba chiar apuca, scarabei roșii pe verdele postavlui, cu degetele de la picioare cite o monedă și, întrebîndu-se din ochi a cui e, ne-o arunca, îi aruncam, la rîndul nostru, pe masă, cite o monedă pe care tot în același fel o apuca și și-o băga în sin, «văzduhul doar îi era perdeaua/și danța, danța, danța», făcea «podul» și, în această poziție deplasîndu-se, culegea cu dinții o floare, în timp ce tot cu piciorul, la stîngul îi lipsea «arătătorul» și, în mișcarea de apucare, folosea halucele întocmai ca pe un deget postpus, ne întîndea un pahar și îl dădea, lacomă, pe git, cînd, după ce-l goleam, i-l întorceam plin, și «danța, danța, danța», în sunetul aceluiași unic instrument care ba isca un firicel de cîntec abia auzit, ba dobindea amploarea unei întregi orchestre simfonice" (*La Paleologu*). Pentru Radu Albala, tot ce este trăire înseamnă lectură, textul fiind unicul spațiu epic al rafinatelor și senzualelor sale povestiri. Radu Albala este un *matein* ale cărui două cărți de proză se învecinează cu cele propuse de "Școala" de la Tîrgoviște.

Ioan Holban

am primit la redacție

Cărți

- Cicerone Ionițoiu, *Viața politică și procesul lui Iuliu Maniu*, vol. II, București, Ed. Libra Vox, 2003. 560 pag.
- Anton Golopenția, *Opere complete*. Vol. I. *Sociologie*. Ediție alcătuită și adnotată de prof. dr. Sanda Golopenția. Studiu introductiv de prof. dr. Ștefan Costea. București, Ed. Enciclopedică, 2002. 684 pag.
- Paul Vinicius, *Studii de bărbat*, poezii, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2002. 208 pag.
- Cătălin Anuța, *Curcubeul gândului*, Iași, Ed. Junimea, 2002 (antologie din versurile unui poet care a murit la 29 de ani). 234 pag., 70.000 lei.
- Mihai Vieru, *Thermidor @ Ketamidor*, prefete de Ion Stratan și Traian T. Coșovei, Oradea, Biblioteca revistei *Familia*, Biblioteca Județeană "Gheorghe Șincai", 2003 (debut în poezie; prezentare pe ultima copertă de Constantin Mălinaș). 64 pag.
- Dan Manolescu, *Portret al poetului Vasile Voiculescu*, volum documentar, Buzău, Ed. Fundației Academice "Vasile Voiculescu", 2002. 92 pag.
- Dan Manolescu, *13 scrisori de dragoste*, versuri, Buzău, Ed. Rafet, 2002. 50 pag.
- Gheorghe Izbășescu, *Melodrama realului*, antologie poetică, prefată de Nicolae Oprea, postfață de Ștefan Bôrbély, București, Ed. Vinea, 2003. 276 pag.
- Mariana Criș, *O catedrală blestemată de îngeri*, debut în poezie, Asociația Scriitorilor din București și Editura Muzeului Literaturii Române, 2002. 50 pag.
- *Singular Destinies. Contemporary Poets of Basarabia*, Chișinău, Ed. Cartier, col. "Rotonda", 2003 (antologie în limba engleză). 164 pag.
- Mircea Stăncel, *Antiorientalia (II)*, versuri, Alba Iulia, Ed. Fundația Paem, col. "Poesia fără limite", 2002. 118 pag.
- Eugen Curta, *Iubita din vis*, roman, Alba Iulia, Ed. Fundația Paem, 2003. 204 pag.
- George Mihăiță, *Dramele adolescenților*, București, Ed. CD Press, 2002. 176 pag.
- Preot Sever Negrescu, *Strigături în șoaptă*, Craiova, Ed. Ramuri, 2003 (versuri). 84 pag.
- Alexandrina Costache, *De ce erai urmărit de Securitate?*, studiu de caz - Marin Pițigoi, Pitești, Ed. Zodia Fecioarei, 2002. 80 pag.

Editura AULA

Ioan Groșan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului

240 p. 60.000 lei

Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor

144 p. 50.000 lei

Județul Vaslui în N.A.T.O.

160 p. 50.000 lei

Alexandru Vakulovski Pizdeț

128 p. 45.000 lei

Ștefan Baștovoi Iepurii nu mor

160 p. 50.000 lei

Daniel Pișcu

Cel mai mare roman al tuturor timpurilor

112 p. 35.000 lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal

176 p. 60.000 lei

Alexandru Mușina

Sinapse

224 p. 60.000 lei

Și animalele sunt oameni !

80 p. 45.000 lei

Personae

40 p. 20.000 lei

Doina Ioanid E vremea să porți cercei

40 p. 25.000 lei

Daniel Pișcu Game

40 p. 20.000 lei

Andor Vass Dermata

40 p. 20.000 lei

Alexandru Vakulovski

Oedip regele mamei lui Freud

40 p. 20.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Mircea Ivănescu

Fotografii de Ion Cucu

București și Sibiu

NAINTE de a se stabili definitiv la Sibiu, Mircea Ivănescu a dus o viață tumultuoasă la București (oraș în care s-a și născut, la 26 martie 1931, în familia unor intelectuali). Aici a urmat Facultatea de Filologie, secția franceză, între 1949-1954, aici a învățat, întâi de la tatăl său și în continuare pe cont propriu, limba engleză, ajungând unul dintre cei mai faimoși cunoscători ai ei, aici a lucrat ca redactor la Agerpres (Agenția Română de Presă) și, apoi, la revista *Lumea*, aici a funcționat ca șef de redacție la foarte productiva Editură pentru Literatură Universală (viitoarea Univers). Aici și-a publicat, în 1968, prima carte de versuri - intitulată cu o modestie ostentativă *Versuri* -, aici și-a început extraordinara activitate de traducător (din engleză, dar și din germană).

În 1972, surpriză. Așa cum alții plecau la Paris sau la New York și nu se mai întorceau, Mircea Ivănescu a plecat la Sibiu, ca redactor la revista *Tran-*

silvania, și nu s-a mai întors. Satisfacțiile au fost reciproce. Mircea Ivănescu s-a putut bucura decenii la rând - și se bucură și azi - de farmecul Sibiului, iar Sibiu și-a făcut un titlu de glorie din faptul că printre locuitorii săi se numără Mircea Ivănescu.

Lista cărților de versuri publicate până în prezent de Mircea Ivănescu este impresionantă, chiar dacă titlurile se pot confunda între ele, din cauza banalității lor (programatice): *Versuri*, Buc., EPL, 1968, *Poeme*, Buc., Em., 1970, *Poesii*, Buc., CR, 1970, *Alte versuri*, Buc., Em., 1972, *Alte poeme*, Buc., Alb., 1973, *Poem*, Buc., CR, 1973, *Alte poezii*, Cluj, D., 1976, *Poesii nouă*, Cluj, D., 1982, *Poeme nouă*, Buc., CR, 1983, *Alte poeme nouă*, Buc., CR, 1986, *Versuri vechi*, Buc., Em., 1988, *Poeme vechi, nouă*, Buc., CR, 1989, *Versuri*, postf. de Ion Bogdan Lefter, Buc., Em. col. "Poeți români contemporani", 1996 (ant.), *Poezii*, Buc., Ed. Vitruviu, "Colecția de poezie românească" fondată de Mircea Ciobanu", 1997 (ant.), *Poesii vechi și nouă*, pref. de Eugen

Negrici, Buc., Min., col. "BPT", 1999 (ant. plus inedite). În bibliografia sa există și cărți scrise în colaborare, cu o tentă de joc literar: *Amintiri* (versuri, proză și desene; în colab. cu Florin Pucă și Leonid Dimov), Buc., CR, 1973, *Comentariu perpetuu* (parabole; în colab. cu Rodica Braga), Cluj, D., 1986, *Limitele puterii sau Mântuirea măștrilor* (*Un roman rusesc*), poem (în colab. cu Iustin Panța), Buc., Lit., 1994.

Ca traducător, Mircea Ivănescu a făcut un adevărat tur de forță, reconstituind în limba română opere literare de mare dificultate scrise în engleză sau germană, unele adevărate monumente ale literaturii lumii. Este vorba de texte aparținând lui Fr. Nietzsche, Rainer Maria Rilke, Franz Kafka, Robert Musil, James Joyce, William Faulkner, Fr. Scott-Fitzgerald, Truman Capote ș. a. În unele cazuri traducerea au avut de pierdut din cauza ritmului forțat în care au fost realizate.

Simularea banalității

RITICII (numeroși) care au scris despre Mircea Ivănescu ca poet s-au referit aproape fără excepție la tendința sa de a renunța la imagini și la oricare alt artificiu poetic și de a compune discursuri exclusiv prozaice, unele de un prozaism șarjat. Reieșea, din comentariile lor, că, pentru cititor, singurul element atrăgător al textelor intenționat incolor ar rămâne spectacolul *demistificării* retoricii care a adus, sute de ani, prestigiu poeziei.

Trebuie să ne amintim însă că un asemenea spectacol se remarcă de obicei printr-o vervă neobișnuită, printr-o euforie a distrugerii. Acel luxuriant fast al declinului - de care vorbea Edgar Papu în cartea sa despre baroc, folosind ca exemple explozia de culori a frunzișului copacilor, toamna, sau mirifica jerbă în care se desface, la cadere, apa unei fântâni arteziene - caracterizează și declinul stilului solemn. Toate inițiativele demitizatoare din istoria literaturii au avut ca principală caracteristică o exuberanță specifică sfârșitului, identificabilă în fantezia dezlanțuită, în umor, în predilecția pentru paradoxuri. Această exuberanță nu îi este proprie lui Mircea Ivănescu. Este adevărat că și la el se observă tendința de a "vorbi" mult, uneori mult prea mult, până la exasperarea cititorului, însă acest exces n-are nici o legătură cu exuberanța. Ar trebui să ne gândim, mai curând, la o oboseală existențială, care se poate exprima nu doar prin afazie, ci și printr-o in-

terminabilă și monotonă emisie lingvistică.

Citind cu atenție cărțile lui Mircea Ivănescu, constatăm că poetul are cu totul alt scop decât să distrugă mirajul poeziei. Intenția lui este, dimpotrivă, să păstreze acest miraj, în forme care să nu atragă atenția publicului și să nu declanșeze hohotele de râs persiflatoare. Asemenea unui precaut colecționar de tablouri care ar trece prin mulțime ținând sub braț o pânză de Rembrandt învelită în ziare, poetul se apără de acțiunea distructivă a ironiei dând lirismului lui o expresie anostă, insignifiantă.

În privința aceasta, a deghizării, inventivitatea lui Mircea Ivănescu este uimitoare. Să observăm, întâi, grafia poemelor. Autorul nu folosește aproape niciodată majuscule, adică renunță tocmai la acele semne ale inaugurării festive care, în poezia tradițională, aveau un rol de important și care adeseori erau și tipografiate cu mare artă, ca niște blazoane pompoase. Cu un efect estetic similar, el construiește fraze lungi, fără relief, având grijă ca ele să nu înceapă la început de vers și să nu se sfârșească la sfârșit de vers, adică să nu aibă o arhitectură explicită, impunătoare. Textul devine, drept urmare, o pastă de cuvinte, dar tocmai așa se dovedește a fi mai persuasiv: amorfitatea îl face ușor de absorbit.

Apoi, Mircea Ivănescu evită în mod sistematic să "declare" ce sentimente îl animă. Fără îndoială că, până la urmă, prin înțelegerea lui poezie, își face cunoscute sentimentele, însă într-un mod indirect. Un procedeu frecvent folosit pentru eschivarea de la recunoașterea paternității asupra confesiunilor îl constituie asigurarea dată cititorului de către autor că el nu vorbește serios, că doar își imaginează cum ar scrie o carte dacă ar scrie-o. "Așadar, să facem o scenă de nuvelă fantastică"; "Am să scriu odată un tratat despre seară"; "să spunem așa: când am ajuns în colțul aleii/ mergeam greu prin zăpadă" - iată genul de formule introductive.

Uneori, disimularea este și mai subtilă. Poetul deplânge faptul că - potrivit principiilor esteticii - nu are voie să *povestească* în poezie și enumeră situațiile pe care trebuie să le treacă sub tăcere; dar tocmai în felul acesta povestește ce are de povestit:

"Nu trebuie să povestești în poezie - am citit/ un sfat către un tânăr poet - deci să nu povestesc/ cum, foarte devreme, ea se scula dimineața, și așezându-se pe pat/ aștepta să i se liniștească respirația, cu fața în mâini -/ să nu spun nimic despre chipul ei atât de obosit/ încât i se încovoiau umerii, în fața oglinzii, când/ se pieptăna încet."

Personaje adoptate de cititori

OT acest joc de-a literatura este frumos și luat în sine, dar nu se poate să nu observăm că, înainte de toate, are o funcție și anume funcția de a relativiza *declarația*, de a da cititorului impresia că poetul numai întâmplător, fiindcă așa a evoluat discuția, descrie și unele trăiri demodate.

În fiecare țară uniforma militară este astfel concepută încât să semene cu culoarea dominantă a mediului și, drept urmare, să nu poată fi sesizată ușor de inamic. Acest cameleonism elaborat este propriu și poeziei lui Mircea Ivănescu. Lirismul lui ia de cele mai multe ori o înfățișare epică, și nu orice înfățișare epică, ci una cât mai apropiată de faptul divers, de proza existenței cotidiene, de descriptivismul plat. Poetul a inventat și câteva personaje - mopete, v. înnopteanu, rowena, prietenul tatălui lui Vasilescu, nefa - pe care le urmărește în momente dintre cele mai banale ale existenței lor: plimbându-se, moțând, făcându-și vizite, tăifăsuind. Tot acest ritual anodin, relatat într-un stil monoton, nu se deosebește cu nimic de scenele de viață pe care le putem vedea zilnic în jurul nostru, însă prin intermediul lor poetul face exegeza unor sentimente sau stări sufletești de o remarcabilă gravitate. Este vorba de dragoste - dusă până la adorația mistică a ființei iubite -, de sentimentul dezolant al singurătății, de plictiseală, în sensul filosofic al cuvântului, de teama de moarte, de conștiința absurdității și zădărniciilor unor gesturi omeneste emfatic, de frumusețea irepetabilă a unor clipe.

Cei care susțin că, în conformitate cu programul său de de poetizare a poeziei, Mircea Ivănescu nu folosește niciodată imagini se înșală. În realitate, poetul recurge frecvent la imagini, însă dând impresia că el, personal, nu le ia în serios, că nu le "iscălește":

"marele prieten cu pălărie al lui mopete vorbește/ tare - ca să-i ridice moralul lui mopete, care e asediat/ de mari păduri de tristețuri. în fiecare copac, spânzurat/ câte un schelet al gândurilor lui mopete plutește."

Pluralul "tristețuri" și singularul "schelete" - ca și titlul însuși al poemului, având turnura unui titlu de capitol dintr-un roman victorian: *mopete are moralul scăzut* - arată distanța ironică a autorului față de situația pe care o descrie. Cititorul se gândește dezaprobator la un asemenea poet care n-are milă de personajele lui și începe el să le iubească, în compensație. ■

"Datoria de a afla adevărul și de a combate eroarea se impune fără șovăire fiecărui om..."

Titu Maiorescu, *Observări polemice*, 1869.

Pârvu Boerescu

Iarna vrajbei ortografice

SCRIU aceste rânduri cu convingerea că cititorii "României literare" merită mai mult respect din partea autorilor implicați în discuțiile despre ortografie. Cititorii au dreptul imprescriptibil de a fi informați corect, motiv pentru care, cu îngăduința domnului profesor Nicolae Manolescu, voi întocmi o "addenda et corrigenda" *sui generis* la unele din articolele publicate cu începere din vara trecută, până în această iarnă a vrajbei ortografice.

1. Începem (à tout seigneur, tout honneur!) cu *Scrisoarea a treia* de... dl profesor Ștefan Cazimir, reputatul exeget al lui Caragiale și autorul celor mai savuroase articole din întreaga polemică ortografică recentă (*RLit.* nr. 30/2002, p. 20). Domnia sa crede că ne "informează riguros" când spune: "forma *sînt*" este "derivată din latinescul *sint*", iar "forma *sunt* a fost practică de ei [corifeii Școlii Ardelene] exclusiv în grafia latină"... Vorba lui Pristanda: "Pardon, să iertați, coane Fănică..." Curat... riguros!

Forma "*sînt*" are o etimologie controversată. Încă din anul 1931, dându-și seama că *sint* nu s-a putut păstra ca atare din latină, Emil Petrovici a imaginat o formă reconstruită **sintunt*, care ar explica păstrarea consoanelor finale. Necazul e că existența acestui **sintunt* nu se poate dovedi cu nimic. De aceea, dl profesor Vladimir Drimba susține cu bune argumente că formele de prezent indicativ, pers. III, *sint* (și *este*) au o origine slavă. Fenomenul este similar cu cel petrecut în engleză, unde *they are* nu este moștenit din vechiul fond lexical anglo-saxon, ci este un împrumut mai recent, scandinav.

Forma latinizată *sunt* este întâlnită pentru prima oară într-un calendar popular tipărit cu grafia *chirilică* în 1794, la Sibiu, atribuit lui Paul Iorgovici (Gh. Chivu, LL, I-II, 2002, p. 90). "*Sunt*" a mai fost utilizat, cu litere grecești, în abecedarul aromân al lui C. Ucuta din 1797, apoi tot de Iorgovici și tot cu alfabetul *chirilic*, în 1799.

În următorul articol (*RLit.* 5/2003, p. 20), dl profesor Cazimir se adresează Academiei Române cu tonul suav al șarpelei Kaa (din desenele animate): "Dragă Academie", ai fffacut o greșșșeală, o fffoarte mare greșșșeală!

Unde este însă greșeala? În

ideea de restaurație? Nu toate restaurațiile sunt chiar atât de rele. De pildă, tocmai cea mai importantă restaurație din istoria României, restaurarea democrației pe plaiurile mioritice a fost cea care a permis alegerea dlui profesor Ștefan Cazimir în Parlamentul României, o alegere de altminteri excelentă.

Pretinsa greșeală ar aparține atunci fostului președinte al Academiei Române? Chiar dacă dl profesor Șt. Cazimir îi restituie cu generozitate dlui acad. M. Drăgănescu, în *integram*, câteva virgule, făcându-i cadou și o "critică tovarășească" de zile mari, lucrul acesta nu e relevant. Nu se poate spune despre un restaurator că el este vinovat pentru că un tablou vechi a fost mai bine sau mai rău pictat. Restauratorul regulii ortografice privind scrierea cu litera *â* nu este în același timp și autorul textului incriminat! Iar raportul academic prezentat de dl profesor acad. Mihai Drăgănescu, oricât de criticabil ar fi în sine, n-a făcut nimic altceva decât să restaureze o regulă ortografică care aparține altor autori! Prin urmare, așa-zisa greșeală ar trebui să aparțină adevăraților autori ai regulii de utilizare distributivă a literelor *â* și *î*. Iar dacă e o greșeală, să vedem a cui este. În orice caz, "vinovatul" nu este Sextil Pușcariu, care nici el nu a făcut altceva decât să păstreze neschimbată, în 1932, regula ortografică hotărâtă de Academia Română în 1904. Faptul că *actuala* regulă poartă numele lui Pușcariu nu privește decât amănuntul că scriem *mohorât*, cum scria S. Micu în anul 1780, și nu *mohorî*, cum cerea regula din 1904. Este o măruntă simplificare a normei nr. 6 din 1904, propusă de Pușcariu în 1929.

AUTORII regulii din 1904 sunt Titu Maiorescu, întemeietorul ortografiei române moderne, Petru Poni, membru al Junimii, chimist și președintele Academiei în acel an, Ioan Bogdan și Ioan Bianu, filologi, cunosători în profunzime ai vechii scrieri românești. Singura "vină" a acestor adevărați uriași ai culturii române ar fi fost, pare-se, doar "omisiunea" citării surselor din care s-au inspirat. Raportul academic scris de T. Maiorescu, într-adevăr, nu conținea formularea regulii nr. 6 din 1904, așa cum a fost ea votată. Atunci, de unde s-au inspi-

rat Maiorescu și ceilalți savanți amintii?

IN TRE anii 1883 și 1904, utilizarea literei *â* exclusiv în interiorul cuvintelor era cunoscută sub numele de "Sistema fonetică a lui Gaster" (R. Ionașcu, 1894, p. 251). Nu trebuie să uităm că Moses Gaster a fost una din marile personalități ale filologiei și lingvisticii românești, care, spre rușinea noastră, a fost persecutat de autoritățile românești din motive rasiale și a fost izgonit abuziv din țara unde s-a născut. Ei bine, tocmai acest prigonit savant și mare patriot român a fost cel *dintâi* care a pus în practică regula ortografică mult hulită acum de dl Ștefan Cazimir. A greșit oare Gaster? Nicidecum. Autorul *Chrestomatiei române* era unul dintre cei mai consecvenți militanți pentru aplicarea principiului fonetic în scrierea limbii române, dar nu era un dogmatic și, mai ales, era un om al *tradiției*, în cel mai bun sens cu putință. El a preluat de la B.P. Hasdeu transcrierea științifică a vechii scrieri chirilice și a utilizat-o ca ortografie curentă. Dacă am crede că M. Gaster a greșit, ar însemna că și transcrierea lui Hasdeu era greșită, după cum însăși *vechea scriere chirilică* ar fi fost, de la 1499 (de la apariția slovei românești "*î*") până la dispariția completă a acestei scrieri, în anul 1911 (în Transilvania) și în 1918 (în Basarabia), tot timpul... greșită! Iată de ce așa-zisa greșeală, de care vorbește dl Ștefan Cazimir, se pierde în negura veacurilor și se cheamă *tradiție*.

Dl profesor Cazimir ne atrage atenția că mai există însă și alte tradiții, de ex. cea a revistei "Viața românească" din Iași. Tradițiile seamănă totuși foarte

mult cu drumurile. Drumurile mai bătute au devenit șosele, iar cele mai puțin umblate au rămas cărări sau fundături. Păstrarea esenței marii tradiții a scrierii româno-latine care începe de la 1779, altoită în 1904 pe tradiția vechii scrieri chirilice a fost opțiunea permanentă a Academiei Române, confirmată în anii 1932 și 1993, cu excepția perioadei când Academia n-a mai putut fi o instituție independentă. Tradițiile ortografice locale de dată mai recentă, din alfabetul de tranziție muntenesc, din Cernăuții lui Aron Pumnul sau din redacția ieșeană a "Vieții românești", ridicate în 1953 la rang de Hotărâre a Consiliului de Miniștri, nu pot anula evoluția firească a culturii și a scrierii limbii române din perioada anilor 1780-1948.

2. Dl profesor Mihai Floarea face parte din categoria autodenumită (*RLit.* 2/2003, p. 20): "profesorul de limba română «nesupus»". Dacă cineva își închipuie că *toți* profesorii de limba română își fac conștiința datoriei, învățându-i pe școlari *respectul* pentru normele ortografice aflate în vigoare, se înșală amarnic. *Câtiva* profesori, cei "nesupuși", care se mai și laudă cu această ispravă, au neostoita grijă de a-și îndoctrina elevii cu explicații care de care mai "științifice", tocmai pentru ca ortografia recomandată în manuale să nu fie respectată. Culmea este că sunt colecționate cu cinism și citate cu titlu de argument greșelile de ortografie ale inocenților care nu au avut de la cine să învețe noile reguli ale scrierii cu litera *â*. Pentru psihologia specifică grupului este caracteristică lamentarea despre "viața amară" pricinuită profesorilor de "banalele ortograme" românești.

PĂREREA dlui profesor Mihai Floarea despre "tendința de simplificare" atribuită "tuturor sistemelor vii din univers" este... Vai! E ceva prea trist! Nu comentăm! În schimb, pledoariile lingviștilor pentru simplificarea alfabetelor tradiționale sunt pline de haz. Dacă îi citim pe lingviștii antichității târzii, pe gramaticii latini Priscianus, Charisius, Cledonius sau Dositheus (ed. Keil: II, 12; I, 8; V, 28; VII, 381), vom vedea cum se luptau ei aprig pentru excluderea din alfabetul limbii latine a literelor "inutile" *k, q(u)* și *x*, ce trebuiau înlocuite prin *c*, respectiv prin *cs*. Al. Graur scria în 1974 (p. 156), cu aproape un mileniu și jumătate mai târziu și cu aceeași idee fixă: "Un semn absolut inutil, care ne vine însă din latinește, și de aceea e protejat, este *x*." Cât despre ortografia franceză și despre eforturile lui A. Meillet și ale atâtor alți lingviști de a o simplifica, trebuie să spunem că "muntele", care este lingvistica franceză din secolele XIX și XX, a născut doar un "șoricel" ortografic: de ex., din anul 1901 este acceptată scrierea "simplificată" *clé*, alături de cea tradițională *clef* "cheie". În rest, timidele tentative de "Rectificări ale ortografiei", decise în 1990 de Academie, de Consiliul superior al limbii franceze și de Guvernul francez au rămas total ignorate de utilizatorii ortografiei franceze.

3. Dl Dumitru Irimia este un cunoscut lingvist ieșean, autor al unei gramatici care a avut un frumos succes de librărie. Poziția Domniei sale față de scrierea cu *â* este motivată în cea mai mare parte de cunoștințele D-sale dobândite în domeniul foneticii și fonologiei limbii române. Ca mulți alți respectabili specialiști, Domnia sa nu mai vede în fața ochilor literele cuvintelor limbii scrise, ci numai locul de articulare a sunetelor simbolizate prin respectivele litere, motiv pentru care stabilește arbitrar o relație de cauzalitate între locul de articulare a sunetelor și forma literelor. Tot ce ține de tradiția (orto)grafică a limbii române i se pare acestui tip de specialist un balast inutil, care împiedică triumful deplin al principiului fonetic în ortografia actuală. Idealul "științific" al dlui D. Irimia este atât de puternic, încât Domniei sale nu-i mai pasă dacă unele detalii sunt tre-

cute sub tăcere și nici dacă realitatea este câteodată răstălmăcită, pentru a fi pusă de acord cu teoria la care D-sa nu vrea să renunțe.

Cităm din articolul publicat în "România literară" (nr. 49/2002, p. 20-21): "litera *i* este mai aproape de *realitatea fonetică* a lui *i*". Corect ar fi fost să se spună că *realitatea fonetică* a sunetului [i] este mai apropiată de cea a sunetului [i] (e vorba de același grad de apertură), fenomen care aparține limbii vorbite, fără nici o legătură cu limba *scrisă*, al cărei *sistem* nu recunoaște asemenea corelații. Același autor mai spune: "e greu de înțeles de ce este mai *latinesc* *â* din *a* decât *i* din *i*, de vreme ce amândouă sunt semne *românești*..." [!]

Totuși, conform normelor actuale, perfect asemănător cu literele *â* și *î*, literele *c* și *k* sunt și ele, amândouă, semne *românești*! Dacă am scrie *kastan*, *kaftan*, *keie*, *kelie*, *kiar*, *kior*, *kilim*, *kilogram*, *kot*, *kat* etc., cu litera *k* generalizată, s-ar putea spune, corect, că utilizăm numai literele alfabetului latin românesc și, în plus, s-ar respecta neabătut principiul fonetic. Poate fi însă atât de greu de înțeles de ce scrierea cu litera *c* are un caracter *roman*ic mai pronunțat decât cea cu litera *k*? Este chiar de neînțeles de ce preferăm ca sunetul în cauză, cu cele două variante ale sale, [k] și [k'], să fie scris în 5 (cinci) feluri: *casă*, *cheie* și *chiar*; *kaki* și *kilogram*; *fix* și *a ticsi*; *quasar* și *acuarela*, în loc de unul singur: *kasă*, *kiar*, *kilogram*, *fiks* și *kuasar*? Din acest ultim exemplu oricine poate înțelege cât de adevărate și cât de științifice sunt argumentele de tipul: "Deci, de ce scriu și susțin scrierea cu *i* din *i*? Mai întâi, din motive *științifice*: ortografia limbii române literare se întemeiază pe principiul fo-

netic, ceea ce înseamnă o *singură* literă pentru *același* sunet...." Halal știință! Scrierea cu *cinci* litere (inclusiv literele compuse) pentru cele două variante ale *aceluiași* sunet nu face parte din ortografia limbii române literare? Ce păcat că nu este consultat mai des cursul de anul I al regretatului academician Emanuel Vasiliu: *Scrierea limbii române în raport cu fonetica și fonologia* (1979) sau volumul *Sinteza de limba română* (1984), unde oricine poate găsi evaluarea științifică a ponderii aplicării principiului fonetic în ortografia românească!

DUPĂ modul în care este criticată frumoasa exprimare a dlui Alex. Ștefănescu: "Dacă Eminescu scria «*Veronica dragă, îți sărut mâinile*», cum să scriu eu *mâinile*?" (Rlit. 38/2002, p. 11), vedem cum argumentele incomode ale preopinienților sunt tratate cu un vizibil dispreț față de adevăr. De când s-a alăturat Junimii, Eminescu a scris curent cu ortografia junimistă: *mă(i)nile*, iar după anul 1881, (și) cu ortografia Academiei Române: *mâinile*. Dacă Eminescu ar fi fost de acord cu exagerările partizanilor sistemului fonetic, el nu ar fi avut nimic altceva de făcut decât să continue să scrie peste tot cu litera *î*, inclusiv *mî(i)nile*, așa cum învățase de la profesorul său Aron Pumnul, în gimnaziul din Cernăuți. Dar el nu s-a lăsat influențat nici măcar de filologul junimist Al. Lambrior, care îi era prieten și care era adeptul generalizării literei *i*!

4. Dl profesor Alexandru Niculescu este un savant care se exprimă cu eleganță dobândită într-un mediu științific mai propice decât cel autohton, având o deplină seninătate a expunerii și un mod mai detașat de a privi

polemica ortografică din ultimii ani. Cea mai importantă contribuție a Domniei sale este însuși titlul eseului: *Ortografia - o problemă de istorie a culturii românești* (Rlit. 45/2002, p. 15-17). Corecta înțelegere a istoriei culturale a scrierii și a ortografiei limbii române este, într-adevăr, singura modalitate de a ieși din impasul teoretic actual. Totuși, ceea ce poate exaspera pe orice bun cunoscător al istoriei ortografiei noastre este amestecul surprinzător de informații corecte cu unele interpretări îndoielnice sau eronate din eseul citat. De exemplu, cum putea bănașeanul Diaconovici-Loga să "p r o p u n ă" în *Gramatica* sa din anul 1822 o *nouă* regulă ortografică chirilică cu cele două slove, *în* și *ius*, distribuite pozițional, pentru scrierea sunetului *șit*, dacă respectiva regulă se afla în uz de câteva secole și fusese înregistrată cu conștiințozitate de gramaticile anterioare scrise cu alfabetul chirilic (Eustathievici, 1757, ed. 1969, p. 16; Școleriu, 1789, p. 4; Tempea, 1797, p. 199 etc.)?

Mai jenant mi se pare însă refuzul autorului acestui eseu de a sesiza ceea ce este esențial în funcționarea limbii scrise. Într-un articol publicat acum 10 ani, la fel ca în eseul citat, dl Al. Niculescu relatează o întâmplare plină de tâlc: profesorul Emil Petrovici îi arată pe stradă, mai tânărului învățăcel, imediat după reforma din 1953, firmele brutărilor pe care le știu și eu din copilărie, unde, pe o tablă vopsită în galben, stătea scris cu majuscule maro: "PIINE". Emil Petrovici încerca să-i dea de înțeles dlui Al. Niculescu că forma firească a acestui cuvânt, în scris, trebuia să fie "PAINE", cu litera *â*. Dacă în articolul din 1993 episodul era lăsat neexplicat, din recentul eseu aflăm: "Pare-se [...] Emil Petrovici nu

era atât de convins că "reforma" ortografiei din 1953 - pe care, probabil, o aprobase - putea anula anterioare, transilvănene *convingeri etimologizante*!" (subl.m. P.B.) Acuzația aceasta nu e deloc nouă. Al. Graur spunea în 1951, în critica adusă proiectului ortografic al lui E. Petrovici: "Propunerea de a se scrie *ea*, deși pronunțăm *ia*, pentru a diferenția în scris pronumele *ea* de verbul *ia*, este neprincipală. [...] În realitate, scrierea *ea* în loc de *ia* este un rest de latinism." (subl.m.). Față de încrâncenarea "principală", fonetizantă și antilatinistă cu orice preț, a lui Al. Graur, numai E. Petrovici și D. Macrea au știut să vorbească în acei ani despre *principiul diferențierii*, principiu care reglează funcționarea internă a sistemului limbii scrise și care se justifică exclusiv prin necesitatea diferențierii înțelesurilor. Scrierea "PIINE" era criticată de E. Petrovici pe baza aceluiași principiu al diferențierii, neexistând nimic altceva mai firesc decât ca literele să se deosebească puternic, să fie contrastante unele față de altele, atunci când, în succesiunea lor, acele litere simbolizează sunete

diferite.

5. Articolul dlui Radu Pavel Gheo - *Ortografia și propaganda* (Rlit. 2/2003, p. 3) - merita să fie luat în seamă doar ca sursă de zgomot în bruiatul general destinat celor care nu mai știu ce să creadă despre ortografia Academiei. Neștiința dovedită de acest autor în legătură cu amănunte elementare din istoria ortografiei nu-l împiedică însă să dezgroape acuzațiile privind naționalismul filolegionar și filonazist atribuit lui Sextil Pușcariu de către propaganda oficială din anii 1948-1958, în timp ce Pușcariu, bietul de el, nici măcar nu elaborase "o nouă ortografie latinizantă" în anul 1932. Nici scrisoarea dlui profesor C. Antoniadă (Rlit. 41/2002, p. 30) n-ar trebui citată, însă e greu de trecut peste jignirea adusă cititorilor: "*pământ* și *mormânt* unde vocala *i* provine din *i* nu sînt cuvinte care conțeau?" [sic] Oare nu mai există prin casele oamenilor un DEX, un DLRM etc., ca să se știe că vocala *â* provine, în aceste cuvinte, dintr-un *e* latin și nu din vreun *i* de la forma de plural?

(continuare în pag. 20)

am primit la redacție

Reviste

- *Cuvinte românești*, revistă trimestrială de cultură și creație a Cenaclului "Cuvinte românești", editată de Consiliul Local al Municipiului Lugoj și Casa de Cultură a Sindicatelor Lugoj, anul 2, nr. 4/2003. Director: Iosif Crăciunescu. Redactor-șef: Paul Doru Chinezu. Din sumar: poeme de Paul Doru Chinezu, profil Remus Valeriu Giorgioni de Marian Barbu, însemnări (poetice și filosofice) de Nicolae Silade, fragment din romanul *Șapte zile în anul șarpelui* de Nicolae Toma etc.
- *Oglinda literară*, revistă de cultură, civilizație și atitudine, editată cu sprijinul Asociației Culturale "Duliu Zamfirescu". Apare la Focșani. Anul II, martie 2003. Redactor-șef: Gheorghe Neagu. Redactor-șef adjunct: Gabriel Funica. La rubrica *Mânie liberă*, Magda Ursache figurează cu însemnări de jurnal intitulate *Despre "limitele" patriei*; Mircea Radu Iacoban prezintă teatrul "Luceafărul" la rubrica *Sine ira*. Alte texte: *Eros*

și *Thanatos* de Vasile Andru (fragment de roman), *Respectul datorat poeziei* (proză) de Adrian Bușilă, *O viață, o pradă* (eseu) de Gabriel Berceanu, *Radiografia barocului din poezia lui Duliu Zamfirescu și Alexandru Macedonski - apropieri și deosebiri* (studiu critic) de Al. Florin Țene, versuri de Nicolai Țăicuțu, Marin Ifrim, Lucian Măniulescu etc.

- *Poezia*, revistă de cultură poetică. Apare la Iași, sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Primăvară, 2003. Director fondator: Cassian Maria Spiridon. Număr axat pe tema *Poezie și noapte*. Din sumar: dialog cu Ioan Pintează realizat de Cassian Maria Spiridon (în interviu este evocat N. Steinhardt), poeme de George Popa, Al. Husar, Adrian Alui Gheorghe, Andrei Zanca și mulți alții, traduceri în engleză, franceză și germană din Nichita Stănescu, Vasile Alecsandri, Simion Stoilnicu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Carolina Ilica, Dan Laurențiu, Ileana Malăncioiu, Daniel Corbu, Ovidiu Genaru, Ioan Flora, Valeriu Stancu, Leo Butnaru. Mircea M. Pop, Gellu Dorian, Vasile Proca, Ion Stratan,

Gheorghe Grigurcu, Ruxandra Niculescu și Marta Bărbulescu, eseuri de Adrian Voica, Petru Ursachi, Daniel Corbu etc.

- *Arca*, revistă lunară de literatură, eseu, arte vizuale, muzică, fondată în februarie 1990 la Arad. Anul XIV, nr. 1-2-3 (154-155-156), 2003. Editor: Centrul Cultural Județean Arad. Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Redactor-șef: Vasile Dan. Din sumar: Vasile Dan, *O expoziție care ne tulbură somnul* (despre expoziția *Bărăgan 1951-1956. O deportare în vremuri de pace*, expoziție itinerantă pe traseul München, Stuttgart, Ulm, Pforzheim, Arad, Timișoara, București); Ion Pop în dialog cu Ovidiu Pecican, *Avangarda discretă*; Lucia Cuciureanu, *Gemma sau adevărata șansă a lui Dante* (eseu), Antoniu Martin, *Politică și epurări în România regimului Dej* (cronică la vol. *Teroarea comunistă în România. Gheorghe Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*) etc. Numărul cuprinde și (excelente) reproduceri, în policromie, după picturi în ulei de Teodor Botiș.

Cronica edițiilor

“Jurnal” din anii neutralității

DESPRE “jurnalul” Marthei Bibescu am aflat din 1969, fără să fi avut atunci cunoștința valorii sale. Era anul în care am vizitat-o la reședința din Quai Bourbon 45 din Ile Saint Louis, la solicitarea mea, pentru a-mi îmbogăți imaginar lumea lui Marcel Proust. Momentul l-am evocat în cartea *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii*. Și cu mulți ani înainte, într-un număr al revistei “Secolul 20”. Curând după revenirea mea în țară din călătoria pariziană de studii, Martha Bibescu m-a onorat cu o scrisoare, pusă sub apelativul “Chère Mademoiselle à la rose”. Era aluzie la firul detrandafir adus. Oferindu-i-l, îmi exprimam emoția de a-mi fi îngăduit să pătrund în acest univers princiar, ușor învechit, respirând viața mondenă a Parisului contemporan și culoarea de fiecare zi a ambianței unei întregi istorii literare. Întrucât mă prezentasem însoțită de o recomandare din partea Academiei, Martha Bibescu a presupus că aş avea oarecare autoritate să-i mediez intrarea în posesia corespondenței și a altor manuscrise rămase în țară, ca documentație pentru viitoarele sale cărți. În ciuda vârstei, nu înțelegea să nu le scrie. Condiția acestei încredere se traducea printr-o neașteptată perspectivă. Academia să fie trecută în actul testamentar al scriitoarei, la capitolul manuscrise și documente. Penibilul incapacității mele de a răs-

punde unei dorințe cât se poate de firești, din punctul meu de vedere, l-am simțit pe loc. Într-o atmosferă de suspiciune apăsătoare, am fost sfătuită la Academie, fără drept de protest, să-mi văd de cercetarea științifică “de la locul meu”, iar scrisoarea mi-a fost confiscată. Era în 1969. Academia reprezenta o instituție a Republicii Socialiste România.

Despre acest fond documentar, anevoie de prețuit la ade-vărata sa valoare și atât de păgubos disprețuit la vremea respectivă de noi, stă mărturie, printre altele, monografia *La Princesse Bibesco 1866-1973* de Ghislain de Diesbach, publicată la Paris în 1986, reeditată în 1997 și tradusă în limba română, în 1998. El constă în agende, caiete sau carnete, în jur de două sute, în afara altor mii de hârtii cu însemnări, adunate când anul se arătașe debordant în evenimente. În al său “cuvânt de mulțumire”, autorul recunoaște că în ciuda tuturor dificultăților de lecțiune și a formei lor “adesea eliptică” acesta reprezintă “o bază biografică infinit mai sigură decât corespondența Marthei Bibescu cu abatele Mugnier în care omisiunile și înfrumusețările deformează uneori adevărul.” Deficiență remarcată și de Philip Kolb în prefața la volumul al doilea al monumentalei sale ediții de *Correspondența Marcel Proust*. Pentru cât au fost folosite aceste valori informează trimiterile la aparatul bibliografic de la subsolul paginii. Ele numesc titlurile cărților semnate Princesse Bibesco, “jurnalele” cu însemnările anilor, începând din 1908 până în ultimele zile de viață ale autoarei, cât și acele “papiers Bibesco”, aflate fie în fonduri particulare, fie în cele ale Bibliotecii Naționale din Paris. Lista cărților deja scrise, printre ele și titlurile în perspectivă, transmise în octombrie 1973 baronei Élie de Rothschild, rămâne mărturie morală și materială a tensiunii creatoare, exprimată ca zălog al încrederii în scrisoarea atât de greșit interpretată de pe pozițiile noastre partinice limitative.

Martha Bibescu nu și-a negat originea. A iubit pământul românesc și oamenii lui. *Izvor, țara sălcilor* măsoară în pagini de evocare românească nivelul afectiv al acestei admirații, nu lipsite chiar și de observații critice. De asemenea, pagini ale *Jurnalului politic* (1939-1941),

prima organizare de acest fel, datorate, în 1979, lui Cristian Popișteanu și Nicolae Minei, iar de curând, în *Jurnalul* din 1915, publicat de Editura Compania (posesoare a unei părți a acestui documentar, încă aflat în țară și benefic recuperat, în timp, de la niște vânzători mai mult sau mai puțin ocazionali). Pentru a-mi susține afirmația privitoare la sentimentele Marthei Bibescu, reproduc însemnarea, datată 4 august, despre granița de la Predeal: “O piatră mare albă. Piatra de hotar. Limita țării, a proprietății. Înțelegem asta. Piatra din care se face altarul, căminul și hotarul. Uneori și mormântul pentru cei care pot.”

DUPĂ cum se va vedea, reconstituirea “jurnalului” și publicarea sa într-un tot bine încheiat și pus la punct se traduce printr-o imensă ispită și definește o teribilă încercare. Este vorba, în fond, de textul unei femei cerebrale, inițiate în arta războiului sau mai curând a itelor de interese, integrate acestei inițieri, cu lecturile acumulate în timp, atentă la capodopere, cu energia care nu contrazice marile rafinamente, dar nici vulnerabilitățile vieții mărunte, găsind la timp resursele care s-o ilumineze spontan, cât și insinuările discrete ale meditațiilor susținute de inteligență, farmec și cultură. O fantezie provocatoare și o intimitate cu marea ceremonie, știind să lege fără fisură viața de cuvântul Evangheliei, frumoasa știință compozițională a lentei acumulări a istoriei de verva citatelor, găsite în perimetre de lectură cu destine proprii.

Jurnalul anului 1915 debutează cu voiajul în Anglia al Marthei Bibescu. Scena debarcării la Denver a prințesei, însoțită de colonelul conte Ignatiev este parcă anume căutată să pregătească atmosfera generală a “jurnalului” care, pentru ziua de 3 august, semnală trecerea unui an de la declanșarea primei conflagrații mondiale. De la stricta puritate lineară a descrierii omului de veghe situat la jumătatea catargului, în caz că e solicitat să semnaleze apariția unui periscop al vreunui submarin german în apele teritoriale engleze, la exuberanța barocă a uniformei militarului nobil rus, în stare să șocheze pe englezi, cu simțurile exacerbate la orice ar putea fi “ștafetă a invaziei”. Același “jurnal” aduce în finalul său, imaginea, simbolică aș-

zice, pentru anul când “începuse să se audă de orașe prefăcute în cenușă”, a două femei în noaptea Sfântului Silvestru. O regină venită la Mogoșoaia să-și petreacă Anul Nou, și autoarea solicitată să fie companie celeilalte, deși ar fi simțit nevoia să-și prelungească șederea pe malul Mării Negre, “atât de frumoasă când nu e nimeni împrejur.” Și, înaintea ultimei file, cuprinzând în manuscris, cu creionul, ultimele comenzi pentru fabrica de ceramică de la Comarnic, meditația în limba engleză a autoarei: “E curios cum suntem singure amândouă în această seară deosebită. Ea e măritată și eu sunt măritată. Ea are șase copii. Singurul meu copil doarme acum în această casă.[...] 1916. Ce ne va aduce oare?” Și între cele două praguri, războiul ca unică temă de discuție principala. Pentru că textul nu este lipsit de informații despre viața de familie, despre revelațiile autoarei spicuite din comportamentul oamenilor în cele mai diverse condiții, despre frumusețea peisajelor și valoarea monumentelor din patrimoniul istoric și artistic românesc.

RĂZBOIUL este reținut în nuditatea faptelor care-l fundamentează și îi dau contur. Dandanelele, demisia repetată a lui Venizelos în Grecia și efectul comentat în jurul mesei la Mogoșoaia, bombardarea Verdun-ului și căderea Parisului, criza italiană și neutralitatea Greciei, revoluția portugheză și Germania “în focul exploziei”. Frământările din Balcani și angrenarea vaselor aliate în Mediterana răsăriteană. Dar mai interesant este războiul văzut de diferite personalități politice și militare, care se perindă la Mogoșoaia, Comarnic, Posada, București. O adevărată mitologie modernă, rezumată de Martha Bibescu: “Telegramă de la Birdwood, Marele Cartier General rus, Moghilev. Un rus mi-a scris de la Marele Cartier General francez. Un en-

glez mi-a scris de la Marele Cartier General german... Spun și eu ca țiganul: “Doamne, împacă-i pe împărați.” (Ultimul indemn, scris românește). Adevărat jurnal de război se declanșează către sfârșitul anului, și poate fi urmărit în disputele “teribile” în care sunt angrenați și politicieni români în disputa pentru poziția de neutralitate a țării în anvergura luată de război. Comentatori de o vivacitate caustică sunt contele Czernin, Ministrul Austro-Ungariei la București și Barbu Știrbei. Citatul din Salustius, reprodus de Martha Bibescu, îi exprimă perfect convingerile: “Istoria nu este decât anecdota câtorva mari oameni.”

Volumul este însoțit de “nota asupra ediției”, datorată lui Vasile Zencenco, din care citez că Martha Bibescu “excelează în arta referinței” și de “cuvântul înainte” de Ion Bulei. Rețin de aici toate informațiile judicioase asupra istoriei noastre. Din multitudinea lor reproduc următoarele amănunte: că România “era o țară înconjurată de români”, condiție impusă de granițe, față de care acționau diferit “nerăbdarea sufletească a unora, neputința altora, durerea sângerândă a foarte multora, nepăsarea celor care profitau ca să se îmbogățească, speculând vremurile și situațiile, metamorfoza morală și politică...” Nu a reușit să mă convingă, în schimb, semnul de egalitate dintre Martha Bibescu și George Sand, oricât de colorat “farmecul orientului ca fundal, decât pentru spirit.”

Contribuția științifică a lui Vasile Zencenco mai ales, corespunde exigențelor de adevăr și de rafinament al interpretării. Construiește din datele cu care jonglează o textură de elemente convergente, împlinind cadrul figurativ exact pentru ambianța cotidiană urmărită. Da viața celor mai variate tipuri umane, servindu-ne informații bio-bibliografice de care puțin mai au cunoștință datorită identificărilor sale de persoane. Este expert în încrângăturile de familie, după cum uluiește prin capacitatea de a stabili comunicări între citate, după ce a dat dovada deosebitului talent de a citi, în contextul obligatoriu, citatele, reușind să arate că “jurnalul” Marthei Bibescu nu este o replică dată literaturii (la care conduce lectura “jurnalului” Marucăi Cantacuzino Enescu, observ eu), ci este o reacție mai degrabă revendicată de la spiritul literaturii, culturii și artei. A știut să pună în valoare distincția naturalității, irezistibila seducție a Marthei Bibescu, spiritul ei febril, gândirea originală, din perspectiva cărților și a vieții.

Cornelia Ștefănescu

Martha Bibescu
JURNAL
1915

Martha Bibescu, *Jurnal 1915*. Stabilirea textului, traducere, note și index de Vasile Zencenco. Cuvânt înainte de Ion Bulei. Editura Compania, București, 2001.

literatură

prepeleac

de Constantin Toiu

Și columbianul râse feroce...

UN CONFRATE, puternic, dar modest, care m-a rugat să nu-i dau numele, e de părere că președintele țării, domnul Ion Iliescu, cunoscându-se pe timpuri în Columbia cu Gabriel García Marquez, nu ar fi trebuit să aibă lângă dânsul nici un om de litere român. "Nu vinzi castraveți la grădinar", cu alte cuvinte. Fals. Grădinarului mai lipsindu-i uneori unele specii de castraveți; mai ales că nu se știe niciodată...

Lăsăm la o parte faptul că, om cumsecade, fiul glorios al Olteniței ar fi "iremediabil răcât" pe culoarul culturii. Dovadă cam cu ce fel de literați îi place să se înconjoare, în general – nu mai dăm exemple... N-ar avea, așadar, nici un fel de fler estetic, bunăoară ca De Gaulle care, voiajând, nu purta asupra sa decât tunul cu bătaie lungă și precisă, marca "Malraux", (cum ai zice Krupp) – tunul Malraux. Astfel vorbea pe atunci colegul, oferind și alte amănunte, tot atât de pitorești, pe care nu le mai reproduc, – pe scurt, *cum e tunul și pistolul*.

După el, după acest scriitor român plin de umor și mai ales lucid, dacă ar fi fost în locul domnului Iliescu, (o ficțiune, nu dăm cu parul) întâlnindu-se cu autorul unui *Veac de singurătate*, l-ar fi luat astfel: Stimate domnule etc. etc. la noi toată lumea v-a citit, vă citește cu pasiune, să știți că și noi avem scriitori bunicești, însă vedeți ce se întâmplă, nu mă mai înțeleg cu ei, toți s-au apucat să învârtă afaceri, lovituri peste lovituri. M-am rugat de unii să-i iau cu mine în călătorie, dar mi-au spus că nu au timp, vorba aia, mă scuzați *time is money*. Nu-și mai pot lăsa nici un minut afacerile, a intrat în ei demonul câștigului, foamea de aur, de bani, în contul lui Balzac! – Balzac? nu cunosc! ar fi făcut nedumerit Marquez. A... – (îi suflase repede traducătoarea) – franțuzul acela din Europa? parcă am auzit, câte ediții a avut? Nobel, ceva?... Cultural și explicativ cum e, marele politician român căzuse pe bec, venind numaidecât cu amănunte și aprecieri laudative ascultate de sus de columbian, mușcân-

du-și mustața și care în cele din urmă izbucnise într-un hohot de râs feroce făcând să i se zbârlască aceeași muscă vie ca o cârțiță. Păi așa, zisese el, continuând să râdă, dar mai încet, înseamnă că aveți scriitori mari, mari de tot, ce Nobil? nu mai contează! regret că nu-i cunosc, dar voi veni neapărat în România să-i cunosc... Beau? – distinsul oaspete nu înțelesese. Marquez dusesse degetul gros la buze în limbajul internațional, - A, sigur beau... *de sting* (pusese de la ea traducătoarea, o bucură-tească de-a noastră, nevastă de romancier). – Atunci e bine, e foarte bine, admisesse columbianul, un scriitor trebuie să prindă curaj, să-i înfrunte pe toți, și dacă mai are și parale, succesul e al lui! Uite Hemingway... (și spusese o întâmplare, la Paris, cu prietenul lui Fidel).

Pe urmă îl întrebase brusc pe politicianul român dacă îi plăcea să fie linguișit și dacă *acceptă ficțiunea*, în general. Confratele, jucând rolul lui Iliescu, se clătina dubitativ ca acesta, cum face dumnealui când nu prea este hotărât, așa-și-așa...

Dar dacă, făcuse sudamericanul, un poet tânăr va injura cu talent, cu un talent formidabil, cu artă, dar ce artă!... îl chemați, așa, la dvs., să-i spuneți că l-ați citit și să-l laudați ce talentat e, eventual, genial, - vă place, vă interesează, obișnuțiți, adică *să treceți cu vederea*? nu mult, dar atât cât se cuvine ca să se respecte literatura și cum îi zice aceleia... uite că am uitat, căuta cu ochii pe jos... *Libertatea de expresie!* îl salvă traducătoarea. Și nu încercați oare să îl cumparați, să-i oferiți ceva, cumva... nu cu bani, ar fi urât, cu onoruri, posturi importante, academice, cu farmec, cu elocință, cu spirit. Cine se lasă criticat, ba chiar injurat, înseamnă că este cineva, că are de unde, are adâncimile sale... Se zice că o dată însuși Stalin...

Oaspetele, nu se știe de ce, se băta brusc pe loc. Marquez tăcuse rozându-și mustața sălbatică. Apoi oftă ca pentru el murmurând:

Va să zică afaceri... scriitorii dvs. dau lovituri financiare... Bravo lor! Ce șansă pe ei! Balzac... săracul... săracul Balzac în fine răzbunat. ■

C

ÎND același obiect e descris din perspective metodologice foarte diferite, din spre paradigme care își au fiecare propria tradiție de cercetare, sînt firești tensiunile și mefiențele. Oricum, în asemenea cazuri e mai puțin probabilă polemica, fiind mai caracteristică ignorarea reciprocă. Interpretările pe care Constantin Noica le-a dat unora dintre cuvintele românești în sistemul său ontologic au fost primite cu o anumită (justificată) rezervă în tabăra lingvistică. De fapt, filozoful a anticipat această reacție și a încercat să-și ia măsuri de precauție: în *Cuvînt împreună despre rostirea românească*, acolo unde *întru* e discutat mai pe larg, sînt citate dicționare importante – în primul rînd, cu justificate cuvinte de laudă, *Dicționarul academic* din 1934 -, și sînt de mai multe ori evocați *filologii* și metodele lor; cu un amestec de respect și condescendență, în orice caz cu o oarecare distanță: "Filologul reține aici, firește, *tendința* vorbirii curente"; "folosințele diferite ale prepoziției, pe care filologul nu poate decît să le enumere nesistematizat" (1987, p. 27-34) etc. Interpretarea avansează cu prudență, făcînd opiniei lingvistice toate concesiile posibile (cu privire la *întru* arhaizant, *întru* sinonim cu *în*, *întru* păstrat în locuțiuni), pentru a o transforma în aliat pentru concluziile hiperbolizante.

Considerată dintr-un punct de vedere lingvistic, interpretarea noiciană e esențialmente speculativă, evadînd în spații în care disciplina filologică vede condiționări mai banale, dar verificabile: în esență, *întru* rămîne sinonimul aproape perfect al lui *în*, cu echivalența strict formală înainte de *un*, *o* (de aceea exemplul "se prefăce *întru* un palat", cu toată ideea sa de devenire, nu diferă decît prin prezența articolului de "se prefăce *în* palat") și, în rest, cu clare conotații arhaice. Toate semnificațiile complexe care se departează de spațial sînt la fel de complexe în construcția cu *în* (*în singurătate*, *în deznădejde* etc.) și în combinația cu *întru*. O frază a filozofului, mai ales, e greu de acceptat de către un lingvist: "În timp ce toate prepozițiile, chiar și cele formate din adverbe, spun ceva simplu, *întru* exprimă ceva complex". Or, cine încearcă să descrie utilizarea prepozițiilor știe că aproape toate exprimă ceva foarte complex, pentru că aproape toate sînt extrem de polisemantice, ajungînd să dezvolte, adesea cu pornire de la un sens local, raporturi temporale, cauzale și în genere relații abstracte

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

"Întru", azi

de tot felul, aproape imposibil de descris în cazul expresiilor idiomatice; între aceste relații se creează suprapuneri și ambiguități a căror aducere în discuție poate deschide spații infinite speculațiilor mentaliste, antropologice, etniciste.

Analiza lingvistică trebuie totuși să dea seamă și de speculația filozofică, să explice de ce aceste interpretări au fost dacă nu convingătoare, măcar cuceritoare – nu numai pentru cel care le-a scris, dar și pentru mulți dintre cititorii și comentatorii săi. Dincolo de gratuitatea jocului (*întru* poate să nu aibă de fapt sensurile care i-au fost atribuite, dar interpretarea servește unui sistem și e ingenioasă în sine), există totuși o susținere obiectivă – nu atît la nivelul sensului propriu-zis, cît al conotațiilor. În limba română actuală, *întru* e un caz tipic de specializare stilistică: sinonimul mai rar al unui cuvînt frecvent (*în*) se asociază unui anume registru și anumitor contexte, pe care folosirea sa le evocă printr-un efect de sens. În fond, analizate unul cîte unul, contextele indică în genere fie sensurile lui *în*, fie pe cele ale lui *pentru*. Închiderea care se deschide și tot restul modelului noician nu sînt trăsături semantice ale lui *întru*, ci mai curînd proprietăți ale obiectului pe care prepoziția îl introduce în contextul care a devenit pentru vorbitorii de azi prototipic: cel al discursului religios. Productivitatea unui model paradoxal nu e intrinsecă prepoziției: "Viața *întru* Domnul" este, din punct de vedere religios, un exemplu de ambivalență mistică, în care căutarea și găsirea se realizează simultan, fără a fi în mod simplu și definitiv una sau alta ("întru înseamnă și a fi în, și a merge către", op. cit., 305); prepoziția are doar meritul de a se asocia prin uz acestui context. Cu sensul mai profan "în numele", "în spiritul", poate de obicei să apară la fel de bine și prepoziția *în*; *întru* are doar avantajul specializării marcate stilistic. De fapt, într-o analiză a uzurilor și a conotațiilor, e evident că *întru* – cu excepția construcțiilor cu articolul nehotărît și a locuțiunilor tip *întru totul* – este în limba de azi o marcă a limbajului religios, cel mai arhaizant registru al limbii. Sau cel puțin *era* –

pînă la a deveni și o marcă a discursului filozofic de descendență noiciană. Proba Internetului funcționează, aducînd dovezi în acest sens: la o căutare cu Google, primele atestări ale prepoziției sînt – cam în proporție de 90% –, citate din texte religioase: "căzuți întru Hristos", "iubiții mei întru Hristos", "întru această zi", "întru înțelegerea", "întru slava Sa", "întru numele Tău", "întru adevăr", "întru Domnul", "Te sălășluiește întru noi" etc. Cîteva exemple aparțin unui stil solemn care imită de fapt tonalitatea religioasă și poate pe cea filozofică, într-un discurs politic mesianic: "frați întru umanitate"; "pe dificilul drum al renașterii naționale întru demnitate, trai civilizat și pace"; "intelectualii noștri își vor aduna simțirea și talentul, forța și nemurirea ideii întru nădejdea de mai bine a României" etc. (*Dimineața* 187, 1996). În fine, nu pot lipsi utilizările degradat-parodice: "Descîntece întru adormirea corupției" (titlu de volum din 1997), "ceilalți doi companioni întru falsificarea alcoolului... erau asociați" (RL 2244, 1997, 24).

Oricum, din punctul de vedere al *uzului*, conotațiile culte ale prepoziției nu mai pot fi, după intrarea în circulația culturală a discursului filozofic al lui Noica, exact cele de dinainte. ■

convorbire realizată

de George Arion

- Domnule Neagu Djuvara, care sunt primele dumneavoastră amintiri?

- Primele amintiri le pot data cu precizie - de la vârsta de doi ani și trei luni, anume din momentul în care mama află de moartea tatălui meu. A murit în ultima zi a războiului, în noiembrie 1918. Nu a murit de glont, ci de gripă spaniolă. Vestea i-a parvenit mamei după câteva săptămâni, pentru că nu i s-a telegrafiat, ci au ținut să îi scrie; noi ne aflam în Elveția, la Montreux - la nord de Geneva - unde fusese adus un frate al ei, spre îngrijire, deoarece înnebunise pe front.

Am imaginea mea de copil dus de o guvernanta, văd un covor roșu pe un culoar cu un geam către lacul Genevei; mergem către scara cea mare care coboară, intrăm în ultima cameră pe stânga și o văd pe mama întinsă pe un pat, cu ochii acoperiți de o batistă.

Această imagine a mamei mele culcată, în plină zi, cu o batistă pe ochi, mi-a rămas în memorie până astăzi.

Am întrebat-o mai târziu ce este cu amintirea aceea și mi-a explicat că scena se petrecea a doua zi după aflarea tristei vești și că ea ceruse guvernantei să ne aducă pe noi, copiii, în odaia ei, ca să ne-o spună și nouă.

- Alte amintiri de atunci?

- Mai am și alte amintiri din vremea aceea; de pildă, țin minte cum am plecat apoi în Belgia unde bunicul meu - Trandafir Djuvara - era ministrul plenipotențiar al României și totodată decanul Corpului diplomatic (asta s-a întâmplat timp de vreo zece ani pentru că, fiind vreme de război, fatalmente numirile nu se reînnoiseră, Curtea Belgiană era refugiată în Franța). El ne-a găzduit vreun an de zile la Bruxelles, de unde am iarăși imagini foarte precise.

Țin minte prima sărbătorire a victoriei, deci ziua de 11 noiembrie 1919, având atunci trei ani și trei luni; am plâns pentru că nu vedeam defilarea - până la urmă m-a luat cineva pe umeri, apoi, de la fereastra Legației (înainte de 1930 România nu avea "ambasade" ci "Legații"), am împărțit țigări și ciocolată soldaților români veniți să defileze (erau vreo 50, ca să fie și România prezentă printre aliați).

Firește că am multe alte amintiri, dar pe acestea (dintre primele) le pot data cu precizie.

- Care sunt rădăcinile familiei dumneavoastră? Este o familie veche și știți că o identificați în timp mult, mult de tot.

- Și da, și nu. Djuvara - partea paternă a familiei - nu o pot urmări mai mult de mijlocul veacului al optsprezecelea, când primul Djuvara vine în Țările române; de fapt, se pare că au fost doi, unul în Muntenia - se numea Trandafir - și altul în Moldova - acesta, din leneșă pronunție moldovenească a devenit Juvara; de pildă, doctorul Ion Juvara, chirurg foarte cunoscut

(însuși dl Iliescu m-a întrebat de el acum câteva zile) mi-a povestit că, pe seiful bunicului său, numele era scris cu litere chirilice între care una reprezintă grupul "dj", deci tot (Giuvara) - Djuvara îi chema.

Acești strămoși ai mei, aromâni, au venit din Munții Pindului între 1770 și 1780; ei aparțineau unui clan de celnici - cum se numesc acolo - care a dat mai mulți căpitani de armatori, adică un fel de șefi, dintre care cel puțin trei - doi frați în veacul al optsprezecelea și unul în veacul al șaptesprezecelea - sunt cântați în foarte frumoase cântece populare și aromânești și grecești.

- Interesant!

- Mai mult, un turcolog al nostru (care a murit acum zece ani) - Nicoară Beldiceanu - a descoperit în primele recensăminte financiare ale turcilor, doi ani după luarea Constantinopolului, în târgul Cărpiniș (cântat în cântecele bătrânești ale lui Nicolo Giuvara - cel din secolul al XVII-lea) o văduvă Djuvaris.

Deci numele datează de atunci, dar ca să fac o legătură genealogică este imposibil; precum spuneam, mai sus de mijlocul secolului al optsprezecelea nu mă pot urca, așa că nu-i o familie cu adevărat veche.

- Dar din partea mamei?

- Din partea mamei, în schimb, ne tragem din boieri mari, din boieri vechi - Grădiștenii - și sunt înrudit cu aproape toate marile neamuri din țară, inclusiv cu Basarabii, cu Mușatinii, cu Brâncovenii, Cantacuzinii, cu Ghiculeștii, cu toți; bunică mamei era Ghica și prin ea, dacă faci iarăși un tabel de ascendență, ajungi departe.

- Cum a fost atmosfera în familie, cum v-au educat, cum v-au pregătit pentru viață?

- Să știți că impresia mea de copil a fost - hai să nu zicem de sărăcie, dar de sărăcire. Faptul că mama era văduvă, că din partea tatelui nu am moștenit - fratele meu și cu mine - decât 40 de hectare (ceea ce pe vremea aceea însemna foarte puțin, ba mai mult, mama a fost timp de șapte ani în proces cu persoana care cumpărase părțile cuate unchilor mei și o vroia neapărat și pe a noastră, așa că, până la 10 - 11 ani nu am avut nici un venit nici măcar de la cele 40 de ha), că mama, la rândul ei, moștenise doar 50 de hectare la Tașaul (în Dobrogea), pe care le-a vândut pentru că, fiind prea departe, nu se putea ocupa de administrarea lor, ei bine, toate acestea nu făceau din noi niște bogați, ba chiar repet, păstrez o impresie oarecum de sărăcie. Aveam o casuță la marginea Bucureștilor, aveam o servitoare, în fine, cam tot ce ne trebuia, dar nu mai mult de atât. Nu mai aveam nici o casă la țară, prin urmare ne petreceam vacanțele pe la alții, pe la veri, dintre care unii chiar îndepărtați.

- Era o decadență.

- Bunicul matern, generalul Grădișteanu a fost un foarte prost administrator de avere, cu toate că nu era un mare cheltuitor. Și-a vândut aproape tot pământul în cursul vieții; de unde în tinerețe avea imense teritorii chiar în București - Piața cu Flori și altele erau o moștenire Grădișteanu de trei sute de ani, documentele atestă că le vinde prin anii 1850, probabil aproape pe nimic toată în vremea aceea. Apoi se "repede" după 1877 - când noi dobândim Dobrogea - să cumpere o moșie la Tașaul. Fiind însă foarte departe, cariera lui de militar nu i-a permis să se ocupe de ea; a murit și relativ devreme - la 70 de ani - așa încât cei cinci copii ai lui treceau drept oameni ce nu se ocupau personal de moșie; urmarea a fost că au "beneficiat" de expropriere la maximum, dacă pot să spun așa, adică în proporție de 90%; din împărțirea restului de 10% au rezultat cele 50 de hectare ale mamei, despre care v-am spus mai devreme că le-a vândut pentru a cumpăra casa de la București.

- În privința educației?

- În privința educației, lucrurile au stat altfel. Mama ne iubea mult, era foarte blândă cu noi, dar, în același timp, severă. Nu ne dădea voie să facem nimic incorect, ne dădea peste degete pentru orice lucru nefăcut cum trebuie - era important cum mânânci, cum vorbești; persista vechiul obicei german și francez de a educa sever copiii acasă. Pe de altă parte, era încă moda ca în casă să se vorbească franțuzește, ceea ce face ca, la vârsta de 12 ani - eu -, și 15 ani - fratele meu -, ne-a dus interni la un liceu din Franța, mai mult din motive financiare; avea impresia

Am fost crescuți după norme vechi, foarte severe

că astfel cheltuiala va fi mai mică. La București nu putea să-și țină rangul, cum s-ar spune.

În orice caz, noi am păstrat o foarte proastă amintire a primului an petrecut la internat.

- Din ce pricină?

- În ciuda faptului că eram la Nisa unde e frumos și este o climă deosebit de bună, pentru mine internatul a fost ca o pușcărie, ca un fel de Jilava! Am traversat cu greu primul an și mi-am jurat că, dacă voi avea copii, n-o să-i trimit niciodată interni. Nu m-am putut ține de cuvânt și când, la vârsta de 12 ani, fiica-mea s-a îmbolnăvit de tuberculoză, a trebuit s-o duc într-un sanatoriu, în străinătate. Așa-i viața!

Deci, am fost crescuți după norme vechi, foarte severe, dar în același timp cu multă dragoste și fără belșug, adică n-am fost copii de bani gata, deloc, deloc.

interviurile "R"

Fotografie de Robert Hanciar

- Da, dar ați fost crescuți ca niște aristocrați ai spiritului, ai culturii.

- Se transmitea ceea ce se adunase în câteva generații, asta-i clar.

- Dar cum s-au pierdut?

- Adică ce să se piardă?

- Aceste norme vechi.

- A, în țară! Cred că de vină este totuși comunismul. Cei 50 de

ani de comunism pe care i-am avut în țară au reprezentat o ruptură brutală cu tot trecutul și nu numai atât, ci și o acuzare că tot ce ar fi fost în trecut era rău. Un mister al istoriei noastre este acela că vechea boierime se stinge, în mod natural, cam de la 1900 încoace, nu numai din cauza comunismului - care fără îndoială i-a împrăștiat peste tot, i-a împiedicat să aibă copii, i-a omorât la Sighet sau la Canal - ci, pur și simplu nu mai au urmași; nu mai ai Vacărești, Dudești, Câmpineni.

- Ați citit "Ghepardul" lui Lampedusa?

- Da, splendid!

- Nu este oarecum o asemănare în stingerea aristocrației românești?

- Sigur! Adică o aristocrație se stinge singură când simte că nu mai are rost pe lume. Faceți o foarte bună comparație cu superbul ro-

man al lui Lampedusa care descrie ce se întâmplă în Sicilia la mijlocul veacului al XIX-lea. La noi, vreo 50 - 60 de ani mai târziu petrece același lucru. Într-un articol scris la München prin anii ' am subliniat un lucru mai puțin cunoscut și anume că marea boierime a reprezentat un fel de apartare față de restul boierimii; nu era evident, fiindcă, până la 1600, nu apar nume de familie, ci doar prenumele, fiind foarte greu să duci o genealogie dincolo de secolul XVII; foarte puține familii ca Brâncoveanu, Băleanu, Bălăceanu, îi numeri degete. În Dicționarul Marii Dregători, Nicolae Stoicescu a

marele merit de a dovedi, cu documente, că, totuși, și Buzesții de pre care s-a crezut că s-au boierii "proaspeți" pe vremea lui Mihail Viteazul, erau descendenți ai unor mari boieri dinainte, dacă nu p

tată, cel puțin prin mamă, ceea ce conta foarte mult; puteai de fapt

iei și numele prin mamă. Prin

marile familii găsești unele -

Brâncovenii și Floreștii - trecute

de cinci ori prin descendență fen

nină în decursul a 600 de ani.

- Foarte interesant.

- Aceste nume dăinuiau apr

ximativ o sută de ani ca

milii, după aceea dispărând d

circulație, fie nemaivând m

boierii, fie stingându-se din pun

de vedere biologic.

Un alt lucru care n-a fost o

servat este acela că în opinia pub

că a mai dăinuit, până pe la sfârș

tul veacului al XIX-lea ideea c

politica este treaba exclusivă a m

În 1947, mama mi-a scris: "Mai bine te faci hamal la Paris decât să te întorci în țară"

boieri și am notat, de pildă că, cu puțin înainte de începutul lui trecut apar prim-miniștri boieri secunzi cum sunt Brătianu sau nobili din Transilvania, "argând" astfel cercul închis al 30 - 40 de mari familii care erau oameni de stat. Apoi, dintr-o dată, după 1900, vin oameni ca Titulescu, Take Ionescu, revoluționând mentalitatea în privința tenenței puterii; mai târziu deja amestecați boieri cu burli și cu tineri din alte medii.

Foarte multă vreme s-a păstrat această mentalitate conform căreia politica era treaba boierilor.

După părerea mea, de la începutul război mondial încolo, integrarea țării cu Transilvania-Banat, Basarabia Bucovina s-a lăsat complet echilibrul clasei conducătoare de la noi; și totuși, nu se nevăzute, legături cu clasa aristocrație de conducere; sau vreo patru nume dintre oamăni cei mai distinși dintre cele două războaie (1920 - 1940), desigur că ai crede că sunt nou veniți Titulescu, I.G.Duca, Gafencu, Ionescu. Ei bine, toți au o mamă mare boierime! Titulescu era nepotul unei Urdăreanu, Gafencu era nepotul unei Lupu - Costachi - mare boier din Moldova, Tătărescu era nepotul unei Pârâianu - foarte mare boierie de boieri prin veacul al XVIII-lea, dar care mai deca puțin, iar I.G.Duca era fiul unei Ghica. Iată deci că, pe linie de familie se continua vechea aristocrație de guvernământ.

E bineînțeles, odată instalat comunismul, ea a dispărut total și, de

altfel, nu mai sunt în țară reprezentanți ai acestei categorii sociale.

- Sunt copleșit de câte mi-ai spus și sunt nevoit să recunosc faptul că memoria dumneavoastră funcționează admirabil și este fabuloasă!

- Fiecare își are un spațiu de interes și al meu a fost în istorie! Sunt nul la matematică și la fizică!

- Cum ați trăit între cele două războaie?

- Precum am mai spus, nu am stat în București tot timpul. Fratele meu se îmbolnăvise de plămâni iar doctorii au sfătuit-o pe mama să ne ducă la munte, așa încât, când eu aveam opt ani ne-am mutat la Sinaia. A urmat, cred, cea mai liniștită și fericită perioadă din viața mea, până la doisprezece ani, când am fost trimis intern în Franța. Cred că mama era oarecum întărită cu politica; nici măcar nu mai era la modă să faci studii în străinătate, dar ea ținea să continue oarecum o tradiție de familie - tatăl meu fusese intern în Germania, la Liceul Francez din Berlin, bunicul făcuse Bacalaureatul în Franța pe la 1870... Dar, între timp, liceele noastre deveniseră de nivel european, așa că noi, din lumea pe care o frecventam, reprezentam o excepție cu plecarea în străinătate.

Deci asta a fost viața mea între cele două războaie - nu eram în România decât în timpul vacanțelor mari și mai mult la țară decât la București, așa încât nu prea am ce povesti când mă întreabă lumea cum era societatea românească în 1930!

Nu am fost amestecat în viața culturală și politică a țării, fiindcă eram tânăr, un adolescent care venea doar în vacanță și stătea mai mult la țară.

- Cum s-a stărnit pasiunea dumneavoastră pentru istorie?

- Cred că am avut-o de foarte tânăr. Primele cărți care m-au pasionat, la zece - unsprezece ani au fost romane istorice cu povești care se petreceau în timpul războaielor napoleoniene, apoi cărțile de istorie românească ale lui Tocilescu; parcă văd și-acum în fața ochilor o carte de istorie franțuzească, având-o pe copertă pe Jeanne D'Arc cu drapelul!

În ultimul an de liceu, în Franța, am fost trimis la concursul general pe țară, pentru istorie și pentru latină.

Istoria a fost o pasiune, însă la Universitate am făcut și Dreptul, dându-mi seama că nu se poate trăi numai cu istoria, dar l-am făcut în silă, nu mi-a plăcut. Am împins lucrurile până acolo încât am făcut și un doctorat în Drept; sunt nevoit să recunosc faptul că toată viața am trăit de pe urma lui, fiindcă toate posturile pe care le-am avut s-au datorat doctoratului în Drept, nu istoriei. Istoria am făcut-o în vacanță, seara, noaptea și după ce am ieșit la pensie; eu sunt un istoric "de bătrânețe"!

- Care parte a istoriei v-a atras mai mult?

- La început nu pot să spun că am avut o predilecție sau, dacă aveam, ar fi către evul mediu. Mă pasionau cavalerismul, cruciadele, mai mult decât antichitatea sau istoria contemporană; am avut însă ca student la Sorbona o preocupare care nu mi-a fost satisfăcută și anume filosofia istoriei. Doream să înțeleg cum poți să scrii istorie și dacă nu cumva se găsesc în trecutul istoriei anumite legi, anumite șabloane care se repetă; acest lucru era însă inexistent la Sorbona! Nu se puneau nici o problemă de critică a istoriei și de filosofie speculative. La aceasta am revenit mult mai târziu, după război, când am fost exilat în Occident. Am avut un hiatus în preocupările mele intelectuale în tot timpul războiului și chiar în primii ani de diplomație, fiindcă prea am fost amestecat în drama pe care o trăia țara noastră cu ocuparea ei, cu sosirea Sovietelor, cu instalarea comunismului; pot spune că, din 1940 - când îmi fac serviciul militar - până prin anii '48, viața mea intelectuală este cvasinulă!

- Greu de crezut!

- Totuși, pe când mă aflam în Suedia - prin '45-'46 - am descoperit opera unui filosof al istoriei, Arnold Toynbee. M-a pasionat până când mi-am dat seama că greșeste foarte mult. Am îndrăznit să propun la Sorbona să fac o teză de doctorat - primul titlu pe care l-am dat era "O critică a operei lui Arnold Toynbee", acest filosof al istoriei care a avut un suc-

ces de librărie fantastic!

Acuma e lăsat uitării, cu drept cuvânt - după părerea mea - pentru că a luat-o razna cu niște teorii total aberante, dar el este cel care "mi-a pus piciorul în scară", ca să zic așa; mi-au trebuit nouăsprezece ani ca să isprăvesc teza mea de doctorat, făcută în timp ce lucram în diferite părți ca să-mi câștig existența (în 1961 am plecat în Africa și aveam deja zece ani de când o începusem).

- Să revenim la ce a determinat plecarea dumneavoastră din țară.

- Dumnezeu a determinat-o!

- V-a ajutat Providența!

- Absolut! Am în viața mea două miracole; am părăsit, fiind copil, la vârsta de un an - Petrogradul (Sankt Petersburg) chiar în ziua revoluției din octombrie, zi în care mama a reușit să fugă cu noi în Finlanda după cum am mai spus; eram în drum spre Franța, de fapt, dar opriri de o lună la Petrograd fiindcă poliția țaristă găsisse "bube în cap" unei mici elvețiene care era cu noi, numele ei coincizând cu al unei spioane germane pe care o căutau și nu vroiau să ne dea pașapoartele înapoi! Le-am obținut chiar în ziua în care, ieșind cu ele pe poarta ministerului, toate podurile erau deja ocupate de Armata Roșie. O dramă! S-ar putea scrie un roman pe tema asta!

- Ar fi captivant!

- Al doilea mare miracol este acela că eu am fost ales să fiu curier diplomatic către Stockholm în ziua de 23 august 1944, cu misiunea de a spune ministrului nostru, Frederic Nanu, să reînceapă negocierile cu madame Kolontai!

În unele cărți de istorie se spune: "Djivara a fost trimis pentru ca să se semneze armistițiul." Este o mare prostie! De două luni și jumătate guvernul nostru nu răspunsese la propunerile sovietice. În filmul *Oglinda* al lui Sergiu Nicolaescu este o minciună când se spune că a existat o telegramă cu un răspuns favorabil de la Soviete! Asta e o legendă care s-a răspândit foarte repede; și Mareșalul Antonescu, bietul, a crezut în faptul că

rierul Camil Demetrescu cu aceste ultime propuneri sovietice la care, timp de două luni și jumătate nu s-a răspuns de la București, prin urmare nu avea cum să se aștepte un răspuns de la sovietici către România, ci exact invers. Acesta este adevărul istoric.

- Bine că există un martor care să pună lucrurile la punct.

- Când am plecat, în 23 august 1944, nu numai că nu aveam nici un gând de emigrare, dar credeam că mă întorc în 48 de ore! Cum în timp ce eram în aer, în avion, s-a petrecut lovitura de la Palat, m-am văzut blocat la Stockholm. Noul guvern avea în frunte pe generalul Sănătescu și pe Grigore Niculescu-Buzești la Externe, care fusese șeful meu în minister, director al Cabinetului; primul lucru pe care l-au făcut a fost să mă numească în post la Stockholm, dându-mi seama că n-o să mă mai pot întoarce până la sfârșitul războiului nici prin Germania și cu atât mai puțin prin Rusia.

Am rămas în Suedia oarecum uitată de toate guvernele succesive; nu sunt un partizan al lui Gheorghe Tătărescu, dar trebuie să recunosc că, datorită lui, (și datorită lui Gheorghe Duca) am stat trei ani de zile la Stockholm fără să fim rechemată, cât a fost el ministru de Externe.

- Cum ați îndurat exilul?

- Mai întâi de toate trebuie să vă spun că, atunci când am fost rechemat, în septembrie 1947, mama mea reușise să-mi trimită un bilet printr-un diplomat străin; într-o manieră absolut stupidă fusese implicat în procesul Maniu, fără nici un motiv, dar eram chemat să depun mărturie; în biletul de care vă spuneam, mama scria: "Mai bine te faci hamal la Paris decât să te întorci în țară!", ceea ce am și făcut - adică n-am ajuns chiar hamal, dar oricum, la început mi-a mers destul de greu și, în primii paisprezece ani am lucrat numai în opere ale emigrației române - fie că m-am ocupat de refugiați, fie în cultură, fie în servicii speciale, fie la "Radio Europa Liberă". Pe urmă,

În filmul *Oglinda* există o minciună

ar fi existat o telegramă de la Stockholm în ziua aceea, cu un răspuns favorabil. Este o minciună! A existat o telegramă de la Gheorghe Duca - el negocia pentru opoziție - în care se spunea: "Da, sovieticii sunt dispuși să lase un general român să treacă peste linia ca să încheie un armistițiu", dar era o cu totul altă filieră de discuții; filiera oficială, a guvernului Antonescu, prin ministrul său la Stockholm, Frederic Nanu, fusese stopată în ziua de 2 mai 1944 când venise cu-

accidental, mi s-a propus să fiu consilier diplomatic al președintelui african al Republicii Niger, independentă doar de câteva luni. Am acceptat și am plecat așa, ca într-o nebulă și pentru că mă săturasem de șefii mei din emigrația română.

- În țară, în perioada aceea și mai ales după, a fost o permanentă stare de suspiciune, dar constat din mărturisirile multora că aceeași stare guverna chiar și în diaspora.

(continuare în pag. 18)

(urmare din pag. 17)

Neagu Djuvara

- Da, trebuie să fie un blestem al neamului nostru - ne certăm oriunde ne-am afla! Totuși nu trebuie să exagerăm chestiunea cu suspiciunea și cu dușmănia; să nu uităm că, după revoluția din 1848 au plecat din țară trei grupări - cea conservatoare a lui Heliade Radulescu (din care făcea parte Grigore Grădișteanu, fratele unui strămoș al mamei), apoi gruparea considerată de extremă stânga a fraților Brătianu și a lui C. A. Rosetti și, la mijloc, aceea a lui Ion Ghica și Nicolae Bălcescu; dacă citești ce scriau unii despre alții, te sperii! Rezultatul a fost, totuși, acela că toți oamenii ăștia au lucrat pe lângă ziariștii, pe lângă intelectuali mari, pe lângă oamenii politici occidentali, au făcut un fel de lobby românesc ce a avut un rezultat senzațional zece - unsprezece ani după aceea, cu Unirea principatelor, cu aducerea lui Carol de Hohenzollern, deci lucrurile neplăcute se mai neutralizează, ca să zic așa.

Pentru diaspora de după 1948

...ar vrea să fim iar pe mâna rușilor

vă dau un alt exemplu: Adunarea Națiunilor Captive, stabilită la New York, care grupa toate țările de dincolo de Cortina de Fier, după foarte puțin timp a ales ca președinte pe Constantin Vișoianu și secretar pe Brutus Coste - doi români; ani de zile ei au rămas în funcții, deși emigrația românească era cea mai slabă din punct de vedere numeric, așa că nu trebuie să "aruncăm" cu ușurință judecăți de genul "emigranții n-au făcut nimic", pentru că nu-i adevărat; ce s-a putut face, s-a făcut, chit că erau zădărnici, ambiții personale, antipatie.

- Mai erau și infiltrările din țară.

- Asta iarăși este foarte important; au știut comuniștii să lucreze foarte dibaci - au trimis oameni cu "eticheta" de refugiați, dar care lucrau pentru ei; îi numim acum "agenți de influență" - foarte frumoasă formula! Am putea numi câțiva dintre ei care continuă și astăzi să dețină anumite posturi și să fie considerați oameni de bine!

- Există așadar o diferență între emigrația de la 1848 și cea din 1948.

- Diferența pe care eu o subliniez este de altă natură; ea constă în existența, în perioada 1848 a două "Internaționale" nemărturisite, dar extrem de puternice: aristocrația și masoneria. Reprezentativ pentru această teorie a mea este exemplul călătoriei lui Ion Câmpineanu în Occident ca deputat dintr-o provincie considerată turcească (noi nu eram o țară independentă, ci un mic popor foarte necunoscut în epoca

aceea); ei bine, acest om intră la primul ministru al Franței și la primul ministru al Marii Britanii! Explicația? Ion Câmpineanu era și aristocrat și mason (a doua calitate fiind chiar mai importantă decât prima); mare boier în România, putea fi considerat ca un egal de către prințul Adam Czar-toryski, fost ministru de Externe al țării, acum șef al emigrației poloneze, cu ușile deschise către cabinetele importante ale Occidentului, prinț care îi asigură acestui român (înruțit cu Cante-mireștii, cu Cantacuzinii) intrarea peste tot.

- Situația se prezintă altfel în 1948.

- În 1948, aceste două "Internaționale" tainice nu mai sunt la fel; prima a dispărut complet din circulație, în nici o țară din Europa ea nu mai joacă nici un rol, iar francmasoneria a slăbit foarte

mult, nu mai are rostul pe care l-a avut la sfârșitul veacului al XIX-lea și în primul război mondial. Vreau să dau un singur exemplu, de pildă, când ajunge la oarecare ceartă Ionel Brătianu cu occidentalii (Clemenceau și alții) și se retrage de la guvern, este numit Vaida-Voevod și i se recomandă să devină cât mai repede mason, ceea ce a și făcut, pentru că odată intrat într-o lojă franțuzească putea să aibă influență asupra presei, asupra negociatorilor francezi, cum s-a și întâmplat.

În orice caz, când au venit marile dictaturi de dreapta în Italia, în Germania, i-au "fugărit" pe masoni.

- În memoriile dumneavoastră faceți o apreciere interesantă și anume aceea că, după război, n-ar fi vorba de o trădare a Occidentului față de noi și nici de o înțelegere prealabilă la Yalta, deoarece nu s-a găsit nici un document doveditor.

- Asta este părerea mea; atâta vreme cât nu se publicaseră arhivele sovietice putea exista un dubiu că ar fi fost o scrisoare anexă prin care se permitea rușilor să facă tot ce vor. Dar asta nu a existat.

Se poate vorbi de o oarecare naivitate din partea lui Roosevelt care avea niște sfătuitori filo-sovietici (lucru dovedit ulterior), dar că a existat o intenție de a lăsa jumătate din Europa sovieticilor, asta este absolut eronat, după părerea mea. Occidentalii nu-și închipuiau că, dacă s-a spus că vor avea loc alegeri libere în Polonia și România, acest lucru nu

va fi respectat, dar, din păcate, așa a fost.

- Ce ar fi putut face în acel moment aliații? Să declanșeze un război?

- Ceea ce nu se înțelege suficient la noi este că puterile occidentale sunt țări democratice în care există o opinie publică, o presă și un Parlament și că acestea nu puteau fi schimbate peste noapte în sensul declanșării unui nou război fostului aliat pentru că el nu a permis alegeri libere în România și Polonia, în condițiile în care abia se sfârșise unul care durase vreo șase ani și făcuse milioane de morți. Să fim serioși! Era un lucru de negândit!

În opinia mea, americanii (și britanicii, dar ei nu mai aveau putere) și-au spus că, încetul cu încetul, îi vor "roade" pe ruși și-i vor sili să se întoarcă în granițele lor; ceea ce, însă, au crezut că pot face în patru-cinci ani au făcut în patruzeci și cinci, dar, în cele din urmă au făcut-o.

- Dar pe seama noastră.

- Pe seama noastră, dar ce altceva puteau la momentul acela? Un al treilea război mondial era de neconceput, cu toate că ei nu au știut să se folosească de amenințarea bombei atomice; este un lucru care cred că va stupefia pe istoricii din veacurile următoare și anume că, în cei șase ani în care S.U.A. au avut monopolul bombei atomice, sovieticii pun mâna pe jumătate din Europa și China trece la comunism; care va să zică un sfert din glob devine comunist când americanii ar fi putut, cu o simplă amenințare, să împiedice acest lucru!

Dar eu cred că împotrivirea la folosirea bombei atomice manifestată de către toată suflarea omenească, oprobriu public față de ea, a făcut ca americanii să nu îndrăznească niciodată să mai amenințe cu așa ceva până când au devenit posesori ai bombei atomice și adversarii lor, moment în care s-a creat un echilibru al terorii care ne-a impus o pace de patruzeci și cinci de ani, dăunătoare pentru nenorociții ocupați de sovietici.

Asta este istoria! Dar să nu se mai spună că am fost vânduți la Yalta!

- Mi-a plăcut o observație din "Memorii": "Cei care ar vrea să fim iar pe mâna rușilor sunt la noi, nu în America", deci nu e o nouă înțelegere la Malta!

- V-aș ruga să punctați puțin în legătură cu întoarcerea în țară, despre șocul pe care l-ați simțit.

- Întâmplarea a făcut (tot întâmplarea!) să plec în Africa în 1961, cu gândul să stau acolo doi ani de zile și, practic am rămas douăzeci și trei de ani, nu atât din dragoste sau plăcere, ci de ne-

voie; încetul cu încetul îmbătrâneam și nu-mi convenea ideea de a reveni la cincizeci de ani în Europa și a-mi căuta de lucru, mai ales ca străin (nu mă naturalizasem francez atunci).

Am stat, deci, în Africa până la șazece și opt de ani după care m-am întors în Franța ca secretar general al Casei Românești - o instituție culturală creată acolo de curând, iar după 1989 m-am repezit înapoi în țară ca să văd ce se întâmplă și ce pot face; nu am decis în februarie 1990 să rămân definitiv așa încât, o vreme mi-am "împărțit" viața între București și Paris; hotărârea de a mă stabili în țară am luat-o abia în anul următor, când mi s-a propus să țin conferințe la Universitățile din București - unde am fost numit "profesor asociat" -, Iași, Cluj.

A început astfel un capitol nou în viața mea.

Nu vreau să ascund publicului care mă va citi faptul că am fost extrem de șocat de ce am găsit în țară.

- De ce anume?

- Nu se schimbaseră prea mult centrul Bucureștilor, deci mă regăseam acasă, Calea Victoriei era aceeași, strada Știrbei Vodă (de unde plecasem în 1944) era la fel, cu aceleași case, doar că erau nezugrăvite de zeci de ani; ceea ce m-a impresionat cel mai mult a fost schimbarea populației, schimbarea omului la față!

Am găsit alți oameni decât cei pe care îi părăsisem cu patruzeci și cinci de ani în urmă, neputându-mi-se spune că am păstrat imaginea din copilărie, deoarece aveam douăzeci și opt de ani când am plecat, eram un om în toată firea, făcusem războiul, cunoscusem mii de oameni. N-am regăsit același român!

Vi se pare, poate, fantastic, dar în patruzeci și cinci de ani care înseamnă o generație și jumătate, un anumit regim, un anumit fel de a trăi, i-a schimbat aproape pe toți; chiar și cei anti-comuniști - majoritari probabil - au fost însemnați cu "fierul roșu" de către acel regim, le-a schimbat mentalitatea, i-a făcut mai răi; aveam impresia că te ferești de vecini, de cei întâlniți pe stradă, exista un fel de suspiciune generalizată.

- Și, după cum amintiți în cartea pe care ați scris-o, v-a stupefiat grosolănia.

- E o parte din același ansamblu; educație nu prea s-a mai făcut, s-au ridicat alte straturi sociale la putere și nu dintre cele mai bune, fruntașii din sate au fost căsăpiți și înlocuiți de toți bălbăiții și gușații, de cei care nu fuseseră mare lucru înainte de venirea comunismului; ei bine, ăștia au creat o societate de ură și grosolănie voită, ca să-l "bage cu capul în apă" pe cel învidiat în trecut.

Mai există un element neutru, ca să zic așa: muncind și bărbatul

și femeia, copiii nu au mai fost educați, ci lăsați în stradă, ajungându-se la această grosolănie generalizată.

- Locuiți acum pe strada Speranței. Nutriți vreo speranță de mai bine într-un timp relativ scurt?

- Sigur că nutresc. Altfel nu aş mai sta aici; în definitiv, pot oricând să mă întorc la Paris și să lucrez acolo, liniștit, în bibliotecă. Dar aici am impresia că pot să fac un mic „ceva” pentru tineret. Tinerii pe care i-am cunoscut la Universități m-au frapat în bine: sunt deștepti și muncitori și dornici de a învăța, de a afla, de a cunoaște Europa, omenirea. În același timp sunt așa de scârbiți de țara în care se află și de stratul care guvernează de cincizeci de ani, încât există pericolul unei mari emigrări. Acesta este cel mai mare risc, după părerea mea. De asemenea, o altă nenorocire constă în faptul că „s-a luat smântâna” de pe țară, în sensul că stratul (și așa subțire!) de burghezie care se încorporează în o sută cincizeci de ani la noi a fost, în foarte mare parte ori omorât la Canal sau prin închisori, ori împins să emigreze; sunt convins că, în momentul de față sunt mai mulți Poșteni și Ionești în America, Germania, Australia, Argentina decât în România!

În aceste condiții, speranța mea este legată de viitor - poate peste două generații...

- Deci încă patruzeci de ani!

- Cel puțin atât. Intrarea în Europa - care nu se datorează vreunor calități speciale ale guvernanților noștri, ci faptului că Europa ne vrea, chiar dacă printre ultimii, dar ne vrea - va fi asemănătoare unui corset benefic.

- Dacă ar avea parte acești tineri de interlocutori fermecători ca dumneavoastră, cu multă carte, cu puterea de a se apropia de ei, nu credeți că le-ar reveni încrederea în posibilitățile lor de a face ceva aici?

- Îmi puneți o întrebare la care nu pot să răspund, mai întâi de toate pentru că tentația de a pleca la studii în America, Franța, Marea Britanie și de a rămâne acolo este foarte mare. Apoi, eu cred că schimbări de mentalitate în masă nu se pot face, în general, la mai puțin de o generație. Este un lucru dovedit istoriceste peste tot. De fapt, trebuie, în medie, cam trei generații. Când Petru cel Mare, de pildă, cu cunul și cu biciul îi silește pe ruși să se occidentalizeze, trebuie să aștepti o sută douăzeci de ani până când să iasă un Pușkin, un Lermontov, matematicieni și muzicieni mari!

Trebuie, repet, cam trei generații pentru a schimba o mentalitate.

- În schimb, comunismul a reușit rapid!

- A reușit să strice! Iar ca să strici e ușor; ca să clădești e mai greu! ■

110 ani de la moarte

George Bariț

GEORGE BARIȚ (n. 1812), de la a cărui moarte se împlinesc 110 ani, ne apare ca un animator comparabil, prin inițiativele sale culturale, cu Ion Heliade Rădulescu în Țara Românească, cu Gh. Asachi și Mihail Kogălniceanu în Moldova. Cultura secolului al XIX-lea din Transilvania este dominată de personalitatea sa.

În prelungirea activității reprezentanților Școlii Ardelene, el este înainte de toate un cărturar care-și dă seama de foloasele "luminării" prin școală, prin învâțătura de carte.

"Era în 1835-1836 - scrie Nicolae Iorga. Pleiada marilor scriitori ardeleni se stinsese. Ei lăsară cărți, dar nu erau școli. Cele mici, din vremea lui Iosif al II-lea, erau în decădere; cele mari se rezumau încă în școala înaltă din Blaj... «Școli sint de lipsă, școli», proclamă în 1835 tânărul profesor de fizică din Blaj, exprimând cea dintâi nevoie a timpului... El primi să fie dascăl la Brașov, nu pentru leafă, care era sărăcăcioasă, ci pentru însemnătatea acelui centru românesc din Brașov și pentru foloasele ce trebuiau să izvorască pentru neam din aducerea la crezul național al acestui vechi cuib de negustori..." (Oameni care au fost, vol. I, București, E.P.L., 1967, p. 67).

Deviza sa este de acum înainte "lățirea" culturii la toate clasele de oameni. Trezirea din "somnul neștiinței" însemna în

fapt trezirea conștiinței naționale și politice a poporului român. Articolele lui Bariț despre școală și educație (*Cuvîntare școlastică, Educația etc.*) urmăresc cu o impresionantă stăruință același scop al trezirii conștiinței naționale a poporului român și al eliberării sale sociale și naționale.

Plecând din Blajul atârșor inițiative istorice și culturale la Brașov, Bariț este intemeietorul presei românești din Transilvania și unul din cei mai însemnați reprezentanți ai săi. *Gazeta Transilvaniei*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Calendarul poporului român*, *Transilvania și Observatorul* sunt titlurile publicațiilor ce sintetizează eforturile sale pe tărâm gazetăresc. Sunt ziare și reviste ce marchează nu numai un moment însemnat în dezvoltarea ziaristicii românești, ci și al gândirii politice a românilor din Transilvania.

ARTICOLELE-PROGRAM ale publicațiilor sale urmăreau cu tenacitate unitatea culturală a românilor ca premisă a unității naționale și stimularea energiei patriotice a concetățenilor săi: "Sânguinta noastră cea mai neprețetătoare - scria Bariț în articolul-program al *Foii literare*, an I, nr. 1, 1839 - va fi a împărtăși cât se poate pe cititorii noștri din monarhie [românii ardeleni, n.n.] cu sporiul ce-l fac românii în cele două provincii vecine în toate ramurile literaturii, și iarăși pentru dănzii a scoate la vedere și pe ceriul românesc felurimi de scene istorice și naturale din clasică noastră Transilvanie". *Gazeta Transilvaniei*, una din publicațiile cu cea mai lungă viață din istoria presei românești, o "gazeată eroică", a fost apreciată la sărbătorirea a cincizeci de ani de la apariție de către Mihail Kogălniceanu ca "marea noastră înainteluptătoare", în care s-au concre-

tizat "analele admirabilelor acte pentru susținerea și dezvoltarea naționalităților române în timp de o jumătate de secol".

De la ziaristică animatorul cultural trece la întemeierea unor societăți culturale, economice și politice, cu consecințe dintre cele mai benefice: *Astra*, *Societatea literară*, *Academia Română*, dar și societăți și asociații mai mărunte cu caracter local, sunt indispensabile legate de numele lui. O mențiune aparte merită activitatea sa în cadrul Astei (secretar și apoi președinte al ei), precum și în cadrul Academiei Române (unul dintre primii membri ai săi, deci unul dintre ctitori și, în ultimul an al vieții, președintele ei), direcționată de idealul urmărit în multiplele domenii culturale în care s-a ilustrat: unitatea culturală a tuturor românilor, ce constituia o platformă pentru activitatea politică.

Bariț nu a avut veleități de scriitor, dar a știut că trebuia să se angajeze cu talentul - mult, puțin - și cu condeiul său și în domenii în care înzestrarea spiritului era mai puțin generoasă. A fost unul din animatorii mișcării teatrale românești (prin spectacolele organizate la Blaj și Brașov, precedând eforturile similare ale lui Kogălniceanu, Negruzzi și Alecsandri în Moldova). A scris poezii și proză pe care o istorie a literaturii române le va consemna, poate, ca momente în evoluția ei, dar nu va putea trece peste contribuțiile sale de teoretician literar (în complexitatea judecării fenomenului artistic: poezie, teatru, proză), și mai ales nu va putea ignora rolul său de îndrumător literar prin orientarea literaturii noastre, înaintea *Daciei literare*, spre fondul filonului folcloric pe făgașul național-istoric. Paginile lui de proză poetică (*O privire peste ținutul Hațegului în Transilvania*, în *Foaie literară*, 1838, nr. 3) inaugurează un "timbru" artistic în literatura transilvăneană ce se poate regăsi în poeziile lui Andrei Mureșanu, G. Coșbuc și O. Goga, în *Imnele* lui Ioan Alexandru, cu reverberații din celebra *Cântarea României* de Alecu Russo sau din poemul în proză închinat de Bălcescu Ardealului.

Dacă posteritatea nu-l va reține pe Bariț-scriitorul, cu siguranță că-l va omagia "în eternum" pe animatorul vieții culturale și politice a românilor din Transilvania, pe care masivul corpus epistolar, din care au apărut până în prezent nouă volume, sub redacția unui grup de cerce-

tători clujeni, coordonat de acad. Șt. Pascu, îl conturează cu pregnanță. Îl va reține pe istoricul Bariț, autorul monumentalei lucrări *Părți alese din istoria Transilvaniei* (3 vol.), îmbinare strălucită a documentarismului tipic pentru Șincai cu suflul romantic al lui Bălcescu și care alături de *Istoria românilor din Dacia Superioară* de Al. Papiu-Ilarian, constituie cele mai autorizate surse istorice despre trecutul Transilvaniei și, îndeosebi, despre Revoluția de la 1848. În ultima parte a vieții a scris despre Andrei Mureșanu și Gavril Munteanu, Ioan Maiorescu și Iacob Mureșanu, tovarășii săi de luptă și idealuri, trecuți în lumea umbrelor, articole de istorie literară ce reprezintă contribuții de referință și pentru cercetările actuale. Pentru Școala Ardeleană a avut un adevărat cult. El însuși alcătuiește, alături de Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșanu, Ioan Maiorescu, Timotei Cipariu, Axente Sever ș.a. cea de a doua "generație a Școlii Ardelene".

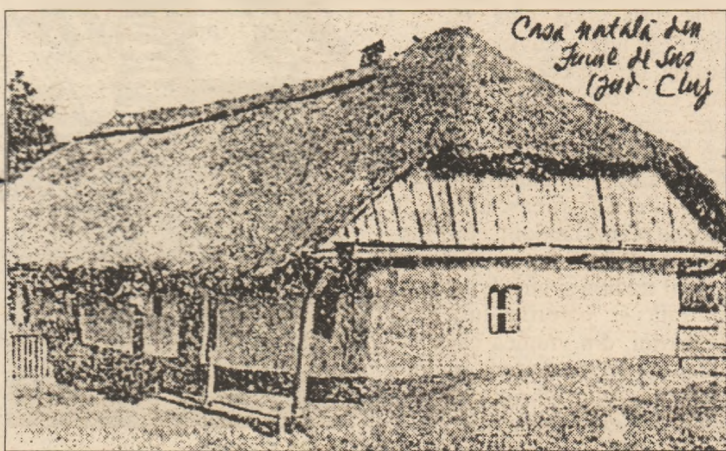
PENTRU Blajul cărturaresc și revoluționar a avut prețuirea afectivă și plină de recunoștință, așa cum reiese din emoționanta scrisoare adresată în 1868 școlarilor care îl omagiaseră într-o odă: "Știți însă d-voastră ce mi-ați făcut mie cu acea odă? În linia primă îmi deterați ocaziune spre a-mi reîmprospăta memoria celor nouă ani, petrecuți parte în școalele, parte în seminarul din Blaj, cum și ca profesor la liceul de acolo; îmi aduserăți aminte că, de nu ar fi fost Blajul, românii abia și-ar mai cunoaște istoria lor, cum și că ei, deși ar mai vorbi, nu ar mai scrie românește. Deci, dacă [...] eu încă voi fi făcut ceva pentru națiunea și patria mea, apoi meritul în parte mare este al școalelor din Blaj, după care în anul 1836 a urmat frățesca chemare, îmbrățișare și îmbărbătare a Brașovului..." (*Unirea poporului*, anul VIII, 1926, nr. 20, 3/15 mai, p. 3).

Despre Șincai, Bariț a scris pagini memorabile (*Gheorghe Șincai și numele de român*): "Antecesorii noștri nu au fost nici români prea înfocați, nici au voit să scoată globul pământului din osie, ci ei în tot decursul vieții lor își împliniră numai datoria sacră de români și patrioți". Un asemenea om al datoriei și al faptei patriotice a fost și George Bariț.

Ion Buzași

calendar

- 16.04.1879 - s-a născut *Gala Galaction* (m. 1961)
- 16.04.1896 - s-a născut *Tristan Tzara* (m. 1963)
- 16.04.1916 - a murit *Nicolae Gane* (n. 1838)
- 16.04.1926 - s-a născut *Lucia Olteanu*
- 16.04.1928 - s-a născut *Constantin Aronescu*
- 16.04.1935 - a murit *Panait Istrati* (n. 1884)
- 16.04.1936 - s-a născut *Gheorghe Grigurcu*
- 16.04.1937 - s-a născut *Stelian Gruia* (m. 1996)
- 16.04.1938 - s-a născut *Iurii Grecov*
- 16.04.1944 - s-a născut *Oláh István*
- 16.04.1959 - s-a născut *Gri-gore Chiperi*
- 16.04.1984 - a murit *Georgeta Mircea Cancicov* (n. 1899)
- 16.04.1994 - a murit *Mihail Crama* (n. 1923)
- 17.04.1842 - s-a născut *Theodor C. Văcărescu* (m. 1914)
- 17.04.1895 - s-a născut *Ion Vinea* (m. 1964)
- 17.04.1896 - a murit *Traian Demetrescu* (n. 1866)
- 17.04.1916 - s-a născut *Magda Isanos* (m. 1944)
- 17.04.1925 - s-a născut *Simion Bărbulescu*
- 17.04.1935 - s-a născut *George Bălăiță*
- 17.04.1945 - a murit *Ion Pillat* (n. 1891)
- 17.04.1957 - s-a născut *Cătălin Bursaci* (m. 1975)
- 17.04.1966 - a murit *Petre V. Haneș* (n. 1879)
- 18.04.1880 - a murit *Costache Aristia* (n. 1800)
- 18.04.1928 - s-a născut *Dumitru Popescu*
- 18.04.1934 - s-a născut *Voi-slava Stoianovici* (m. 1989)
- 18.04.1940 - s-a născut *Gheorghe Lupașcu*
- 18.04.1943 - s-a născut *George Ghidrigan*
- 18.04.1943 - s-a născut *Flo-rentina Florescu*
- 18.04.1945 - s-a născut *Marius Tupan*
- 18.04.1949 - s-a născut *Ștefan Ioanid*
- 18.04.1971 - a murit *Marin Sărbulescu* (n. 1921)
- 19.04.1847 - s-a născut *Calistrat Hogaș* (m. 1917)
- 19.04.1895 - a murit *Raicu Ionescu-Rion* (n. 1872)
- 19.04.1921 - s-a născut *Adrian Rogoz* (m. 1996)
- 19.04.1924 - s-a născut *Vladimir Drimba*
- 19.04.1929 - s-a născut *Ileana Vrancea*
- 19.04.1940 - s-a născut *Ion Țaranu*
- 19.04.1944 - s-a născut *Ioan Gliga*
- 19.04.1949 - s-a născut *Maria Ana Tupan*
- 19.04.1956 - s-a născut *Smaranda Cosmin*
- 19.04.1992 - a murit *Vasile Nicorovici* (n. 1924)
- 19.04.1993 - a murit *Ion Bolduma* (n. 1933)

ochiul magic

Infernul vesel

AM AVUT norocul să-l văd pe Mircea Dinescu, de-a lungul anilor, în cele mai diferite situații. L-am văzut declamându-și versurile, provocator și melodios, în fața unor mulțimi extaziate. L-am văzut pescuind tot felul de vietăți acvatice (inclusiv o pisică de mare, monstruoasă, adusă parcă de pe altă planetă). L-am văzut acostat pe stradă de femei mai frumoase decât Claudia Schiffer și Andreea Marin la un loc. L-am văzut pregătind mâncăruri suave, de genul celor din poezia lui Emil Brumaru.

Recent l-am văzut făcând o revistă, *Aspirina săracului*. Ca să ajung la el, am intrat într-o clădire cu două etaje, de pe strada Constantin Daniel, nr. 11. Clădirea era în renovare, o renovare

alertă și trăznită, în stilul poetului. Peste tot bidinele, roabe și găleți cu var, ca în piesa *O noapte furtunoasă* a lui Caragiale. La ultimul etaj, într-o încăpăre mobilată cu câțiva saci de ciment, mai mulți tineri, fiecare cu farfuria lui, mâncau dintr-o tocană gătită de Mircea Dinescu. Mai aveau la dispoziție vin și țuică produse tot de el, la o fermă de pe malul Dunării. Într-o încăpăre alăturată, Mircea Dinescu însuși, cu un teanc de manuscrise în față, vorbea agitat la telemobil. Telemobilul îl ținea cu mâna stângă, iar cu mâna dreaptă corecta expeditiv printuri, manuscrise și dactilograme.

- Citește asta, bătrâne!

Am citit și am râs. Era vorba de un scurt text care însoțea o caricatură referitoare la Irak. În timp ce americanii se pregătesc să dărâme de pe soclu, cu o funie trasă de un tanc, o statuie a lui

Saddam Hussein, un irakian ex-clamă: "Bă, ia stai puțin! Dacă ne agităm de pomană? Dacă asta e de fapt statuia unei sosii a lui Saddam?"

După câteva zile, mai exact în după-amiaza zilei de 17 mai 2003, l-am văzut pe Mircea Dinescu la cheful grandios organizat cu prilejul apariției primului număr din *Aspirina săracului*. Petrecerea avea loc în curtea aceluiași imobil cu două etaje (după ce poetul împărțise pe străzile Bucureștiului 1000 de exemplare ale revistei și vinul dintr-un butoi, gratis). Erau prezenți toți membrii noii redacții, plus ziaști de la alte publicații. La un foc de proporții unui incendiu, se frigea un porc întreg, rotit încet, cu ajutorul unei manivele. Cei care voiau să țină post, aveau la dispoziție un cazan cu iahnie de fasole (eu, fiind evlavios cu intermitențe, am luat și

din una, și din alta). Marea surpriză a fost fanfara țigănească adusă de Mircea Dinescu din nu știu ce sat din Bărăgan. Membrii formației, cu figuri de draci joviali, cântau cântece de lume ca pe niște marșuri triumfale. Solistul făcea cunoscut, vers cu vers, poeme de un umor nebun, despre viața noastră de azi. Se zbântuia ca un rocker, urmat de toată formația.

Dar adevăratul dirijor al cântăreților năstrușnici, ca și al întregii asistențe era Mircea Dinescu. Mi se părea că îl văd pe Scaraoțchi însuși, dirijând o orchestră de draci. Chefuiam și râdeam cu toții, în ritmul dictat de gesticulația funambulescă a poetului. Eram personajele unui infern vesel, eram România însăși.

Alex. Ștefănescu

(urmăre din pag. 13)

6. Am lăsat la urmă articolul dlui George Pruteanu "De ce scriu cu *i* din *i*" (RLit. 42/2002, p. 31). Ceea ce frapază în legătură cu persoana Domniei sale este faptul că împarte, împreună cu dl acad. Mihai Drăgănescu, ingrata calitate de "legiutor lingvistic". Deși vederile Domniilor lor asupra ortografiei sunt diametral opuse, asemănările dintre cele două destine sunt izbitoare. Amândoi provin dintr-o elită intelectuală, unul din cea științifică și tehnică, celălalt din cea umanistă. Amândoi cred sincer în justetea spuselor și acțiunilor lor. Amândoi au o înaltă idee despre ceea ce este bine pentru limba română, scrisă sau vorbită. Amândoi au îndurat umilințele unor acuzații nedrepte sau excesive în legătură cu actele normative pe care le-au inițiat. Amândoi au înfruntat cu tărie de voință toate adversitățile și au reușit să ducă la bun sfârșit proiectele lor normativ-legislative, care vor da rezultate în timp, dacă vor fi lăsate în pace de către cârtitorii impenitenți. Ceea ce rămâne de mirare, având în vedere experiențele asemănătoare trăite, este că legiutorul mai tânăr nu acceptă încă ideea că nu poți pretinde să-ți fie respectată o lege al cărei autor ești, câtă vreme tu însuși nu respecti normele stabilite de alții în același domeniu, indiferent dacă se numesc sau nu se numesc "legi", indiferent dacă ești sau nu de acord cu ele.

În articolul citat apar unele inadecvări care nu pot fi trecute

Pârnu Boerescu

Iarna vrăjbei ortografice

cu vederea. Nu se pot publica statistici lingvistice credibile fără precizarea *corpus*-ului de referință: "...Pentru că *ful* provine dintr-un *a* în doar 31% din cuvinte [?]. Din care dicționar sunt numărate aceste cuvinte? Apoi, chiar dacă prin absurd așa ar fi, ce demonstrăm? Că ne întoarcem la statisticile lui Al. Cihac, criticate de Hasdeu pentru necorelarea acelor evaluări cu criteriul frecvenței lexicale? Acum 12 ani am dat și eu o serie de procente privind proporția originii sunetului [i] dintr-un *a* latin sau de alte origini. Deși eu măcar precizam, chiar exemplificam ce anume, în ce mod și de unde numărasem cuvintele, am fost aspru criticat de dna Rodica Zafiu ("Luceafărul", nr. 9/1993, p. 4): "Ideea de a număra toate cuvintele unei limbi, stabilindu-le exact etimologia (încă atât de disputată), pentru a ajunge la un procent foarte exact [...] e simptomul unui mod de gândire nu nelingvistic, [...] ci pur și simplu neștiințific". Aceste cuvinte se potrivesc perfect și pentru statisticile dlui George Pruteanu.

Apoi, lista de etimologii exemplificate - pentru a demonstra că sunetul [i] n-ar proveni aproape deloc dintr-un *a* - nu deranjează prin "pedantismul ei paroxistic", ci prin irealitatea exemplilor, prin necunoșterea

istoriei scrierii românești. Nimeni n-a scris în trecut "*tênăr*" (cf. *teneru, tēnērŭ, tēnērŭ, tînēr* etc. - forme istorice) etc. De asemenea, nimeni n-a scris vreodată "etimologic" cuvintele *gândac, lămâie, smârc, tărâm* etc., care au o altă origine decât cea latină.

"Înrudirea" internă dintre *i* și *î* aparține limbii vorbite și nu celei scrise. Exact aceeași "înrudire internă" există între sunetele *e* și *ă*, pe care le scriem, normal, cu litere diferite. Toate acestea sunt dovezi ale confuziei făcute între cele două sisteme lingvistice *structural* diferite, cel al limbii vorbite și cel al limbii scrise.

7. Nu putem încheia altfel decât urmând înțeleptul îndemn al domnului profesor Manolescu: "Citiți-i pe lingviști!" Vom citi împreună mai întâi părerea lui Al. Rosetti (din articolul *Despre î*, "Universul", nr. 313, 15 noiembrie 1943):

"Dacă în discuțiile privitoare la ortografia limbii române s-a ținut în mod consecvent seama de factorul tradițional, în schimb valoarea factorului afectiv a fost neglijată. Când, în epoca latinistă a culturii noastre, s-a trecut la scrierea cu litere latine a limbii române, s-a stabilit notarea cu litera *a* a sunetului *î* din cuvinte ca *mână, român* etc. pomindu-se de la prototi-

purile latine *manus, romanus* etc. Între *roman* și *român* este o foarte mică diferență și e suficient să suprimăm un accent pentru ca să dobândim echivalența completă. Apropierea aceasta de prototipurile latine nu ne poate fi indiferentă, pentru că ea răspunde unui sentiment adânc sădit în noi. Și de aceea faptul acesta nu a fost neglijat de acei care au fost însărcinați cu redactarea legiurii noastre ortografice. De altă parte, *î* nu este altceva decât un *i* oarecum modificat. Instinctul lingvistic obștește nu ezită nici un moment de la această apropiere. A scrie *român* cu *î* (*romîn*) ne apropie de pronunțarea incorectă *romin*. Iată motivele care pledează pentru menținerea scrierii cu *ă*, în acest caz.

Dar în celelalte cazuri trebuie scris *mână, zână* etc. cu *i* din *i*? Și aici se cuvine să ținem seama de observațiile de mai sus; căci *mână*, de exemplu, stă prea aproape de lat. *manus*, iar *î* nu e de fapt decât un fel de *i*. Notația cu *ă* în cazurile prevăzute este deci firească, întrucât ea ține seama de doi factori fundamentali în fixarea unei ortografii: tradiția și afectivitatea."

Iată și părerea lui Emil Petrovici, din vremea când era liber de constrângeri politice (*De la nasalitate en roumain. Recherches expérimentales*, 1930,

p. 21):

"O ortografie nu este și nu poate fi fonetică decât cu aproximație..."

O bună ortografie nu trebuie să fie *nici* etimologică și *nici* fonetică. Ea trebuie să fie *tradițională*, adică să aibă autoritatea care poate să o impună tuturor...

Ortografia *oficială* românească actuală [în anul 1930 !] este *suficient de fonetică* ca să nu mai trebuiască să fie retușată în această privință. Cu toate acestea ea nu este unanim acceptată; mai sunt întrebuințate pe ici și colo ortografii diferite. Ca să ajungem la o manieră *unică* de scriere, nu avem altceva de făcut decât să urmărim *recomandările singurei instituții care are dreptul să legisneze în privința ortografiei*, anume *Academia Română*." (Sublinierile mele.) ■

je est un autre

de Ioana Pârvulescu

Final de jurnal

STORIA jurnalului intim începe nespectaculos și nu există un brevet de inventator sau un "descoperitor" al acestei ispite a consemnării zilnice. Rudimente există încă din antichitate, apoi *Solilocviile* și *Confesiunile* lui Augustin, din secolul al IV-lea, ar putea fi socotite un început al subiectivității de tip jurnal, în timp ce cronicile din evul mediu ar fi începutul obiectivității speciei. Scriitorii de secol XVII, primele nume demne de a fi menționate în istoria genului, ca Samuel Pepys, de pildă, sînt precedați de alții, care făceau jurnal fără s-o știe, precum domnul Jourdain proză. "Burghezul din Paris" care ține un soi de cronică personală între 1405 și 1449 este, fără îndoială, unul dintre întemeietorii genului, dar scrierea lui este publicată abia cu două sute de ani mai târziu, iar pentru el însuși are o pură valoare practică, de *aide-memoire*.

Poetul baroc Sigmund von Birken ține și el, în secolul al XVII-lea, un jurnal laconic în care alături de prețul unei halbe de bere simte nevoia să consemneze și cîte o ceartă cu nevasta, ceea ce depășește limitele contabilicești ale caietului. Laconicitatea este una dintre trăsăturile de bază ale acestor condici în care eu/începe să-și scoată capul dintre mărfuri și bani.

La noi, jurnalul apare și se impune în secolul al XIX-lea. Este de mirare cum niște oameni orientați spre lumea exterioară, niște oameni energici care au totul de făcut, totul de schimbat și multe de întemeiat au timp și pentru introspecție. C.A. Rosetti, al cărui nume se leagă de revoluția de la 1848 și care-și botează primul copil, o fetiță, cu numele de Libertate, scrie un jurnal extraordinar de expresiv, cea mai bună apărare contra imaginilor în care l-au încondeiat contemporanii pașoptiști (Ion Heliade-Rădulescu) precum și generația junimistă, începînd cu Eminescu. "Bulbucății ochi de broască" ai liberalului cu discursuri patriotarde trimite fără echivoc, în epocă, la Rosetti. Jurnalul dă o replică tîrzie (câci s-a publicat abia după 1900) tuturor celor care și-l aleg pe C.A. Rosetti drept țintă a ironiilor.

Petre Ispirescu, tipograf autodidact care muncește cîte 12 ore pe zi, are totuși timp să scrie unul dintre cele mai interesante jurnale și să fie, în posteritate, mai mult decît un simplu culegător de folclor. Chiar cel mai cunoscut basm al lui Ispirescu, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*, se explică altfel și deplin abia după citirea jurnalului și a detaliilor controversei

dintre prieteni pe tema progresului și a nemuririi.

Însemnările zilnice ale lui Titu Maiorescu sau Gala Galaction – autorii celor mai ample jurnale românești – dau posterității o șansă pe care contemporanii lor n-au avut-o: aceea de a vedea ce se află dincolo de corectul om public. Jurnalul dedicat posterității este sticla cu mesaje pe care scriitorul o aruncă în oceanul viitorului, fără să știe dacă va ajunge la destinatar.

"Încep acest jurnal cu gîndul să-mi spun aici tot ce am în inimă și-n suflet [...]. Spovedaniile și frămîntările sufletești au totdeauna ceva, dacă nu chiar multă, murdărie și vulgaritate. De aceea țin să spun din capul locului că acest jurnal intim nu e destinat publicității nu numai în timpul vieții mele, dar nici după moartea mea înainte de a trece cel puțin treizeci de ani". Așa își începe Liviu Rebreanu jurnalul, în 24 iunie, de Sînzienă, o zi de vineri a anului 1927.

"Eu sînt sucită numai în dragoste și metafizică. El și cînd își leagă șireturile la pantofi". Așa își sfîrșește Jeni Acterian jurnalul, la 22 august 1947. Fără aceste, ea n-ar fi existat pentru posteritate. La fel, Octav Șuluțiu aproape că n-ar fi avut contur pentru generațiile următoare dacă n-ar fi lăsat un jurnal "norocos". Între războaie jurnalul devine un exercițiu aproape obligatoriu, mai ales la generația tînră, care-și face din autenticitate un program nu numai literar, ci – lucru care se uită adesea – în primul rînd de viață.

Cu excepția lui Sadoveanu, practic nu există scriitor mare dintre războaie care să nu fi fost, măcar temporar, diarist, deși unele însemnări zilnice par definitiv pierdute. Astfel, într-una dintre paginile de corespondență din tinerețea lui Arghezi e pomenit un jurnal, dar despre acesta nu se mai știe nimic. Jurnalul sporadic și neîncheiat al Hortensiei Papadat-Bengescu e risipit între note de tot felul și nimeni nu l-a transcris în întregime. Mai mult noroc au avut *Agende* lovinesciene, a căror

editare, începută acum zece ani, s-a încheiat în 2003. În ciuda unui extrem laconism (erau destinate unor viitoare memorii), ele intră într-un dialog extrem de fertil cu însemnările autobiografice ale celorlalți interbelici și completează nenumărate goluri de informație. Jurnalul poartă mai întotdeauna noroc celui care îl scrie.

Cei care nu iubesc jurnalul îl acuză că deformează realitatea, că manipulează, că e neonest. Or – și aici e unul dintre cele mai formidabile secrete ale scrisului în genere și ale celui la persoană I în special – autorul care cosmetizează lucrurile în favoarea sa nu scapă nepedepsit. Printr-un proces chimic sau alchimic pe care nu-l cunoaștem îndeajuns, jurnalul își trădează autorul, adică funcționează ca un revelator și arată imediat mistificarea. Micimile sufletești se simt imediat în jurnal, cu cît vrei să le acoperi mai tare și invers, calitățile, chiar cele pe care nu ți le știi nici tu, se văd de la distanță.

Asemenea potecilor care se bifurcă, dintr-o cunoscută proză de Borges, orice jurnal își pune autorul în situația de a face la fiecare pas cîte o alegere: să fie sincer sau să mimeze doar sinceritatea, să spună "tot" sau să păcătuiească prin omisiune, să scrie pentru el și doar pentru el sau să aibă în vedere un al doilea cititor (eventual marele public), să scrie pentru ochii viitorului sau pentru contemporani etc. Într-un fel, oricine ține un jurnal are curaj: acceptă o confruntare, mai întîi cu sine, apoi, dacă jurnalul se publică, o confruntare cu alții, în imediat sau în viitor. Arderea unui jurnal este refuzul confruntării cu alții.

Convențiile care ar trebui să separe jurnalul de ruda literară cea mai complexă, romanul, sînt, aproape toate, echivoce. Nu e greu de demonstrat că un roman istoric, de pildă, poate avea un grad mai mare de obiectivitate și de adevăr decît un jurnal ținut, cu toată buna-credință, în aceeași perioadă. De altfel, există nenumărate romane care speculează convenția jurnalului și nenumărate jurnale care se citesc

ca un roman. Divers ca viața, jurnalul încearcă zadarnic să intre în categorii abstracte strict delimitate.

Există totuși o clară și nedisputabilă trăsătură care dă jurnalului un profil propriu, prin opoziție cu "ficțiunea": felul în care începe și în care se sfîrșește. Cîtă risipă de virtuozitate la începutul unui roman, cîte fraze și cîte secvențe memorabile prin care prozatorii vor să-și ciștige cititorii chiar de la prima pagină. Și cît de greu construiești romancierul un final potrivit, fără a cădea în ispita lui *Deus ex machina* sau în cea a melodramei sau a tragediei cu orice preț. Cîți autori mari au ratat sfîrșitul, partea dintr-un roman care se uită de multe ori cel mai repede! În schimb, jurnalul nu are, practic, un început: spune povestea de unde se nimește, de la jumătate sau de la trei sferturi. La fel, jurnalul se întreprinde arbitrar, lăsînd povestea neîncheiată: "Mîine plec la Bușteni cu Puiu și cu o mulțime de cărți de la Voronca" scrie Bogza în 2 iunie 1932. Pentru jurnal acel mîine n-a mai venit niciodată.

Oamenii scriu jurnal din motive foarte diferite, adeseori contradictorii: unii din singurătate, alții, dimpotrivă, din sentimentul bun că sînt alături de cineva

(scrisori indirecte), unii din orgoliu (să nu se piardă marile lor întîmplări), alții din teamă (să nu uite ce au trăit frumos sau chinător), unii din sentimentul crizei, de obicei la pierderea cuiva drag, alții încercînd să-și păcălească monotonia existenței sau să exorcizeze răul. Există jurnale care fac bilanțul zilei, voit exercițiu de autocontrol, jurnale confesiune, care înlocuiesc, pentru omul modern spovedania ritualică și jurnale seci, *aide-memoire*, cu multe prescurtări, în care diaristul duce un bun dialog cu sine, ermetic însă pentru cititor. În ciuda sistematizărilor la care muncesc teoreticienii se pot descoperi, de fapt, atîtea tipuri de jurnal cîți diaristi.

Oamenii citesc jurnal din motive foarte diferite, chiar divergente. Pentru unii lectura jurnalului e un fel de privit prin gaura cheii, pentru alții e un termen de comparație sau un reper, pentru unii o competiție între euri, pentru alții o competiție a omului cu sine însuși, pentru unii important e numai decorul, canavaua istorică și evenimentele ei, pentru alții numai individul și dramele lui.

Deși pare mai greu să ratezi un jurnal decît un roman, experiența arată că există la fel de mulți diaristi veleitari ca în toate celelalte domenii ale scrisului.

Închei aici rubrica "Je est un autre" dedicată jurnalelor românești. Acum vreo zece ani scriam în *România literară* un mic articol intitulat *Contra-jurnal*. Înșirăm acolo, cu multă convingere, cîteva motive care mă făceau să fiu împotriva consemnării diaristice. Acum, după lectura sistematică a jurnalelor, nici unul dintre argumentele de atunci nu mi se mai pare valabil. Acest final de rubrică este o pledoarie pentru jurnal: poartă mai întotdeauna noroc celui care îl scrie. ■

POLIROM

NOUȚĂȚI
aprilie 2003

Cristian Vasile

Istoria Bisericii Greco-Catolice sub regimul comunist 1945-1989

José Saramago

Evanghelia după Isus Cristos

Juan Marsé

Vraja Shanghaiului

Michael Cunningham

Orele

În pregătire:

Stefan Agopian

Leonard Cohen

Fric

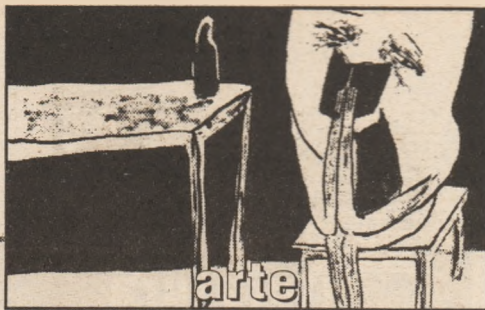
Joaca preferată

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămînii în site-ul www.polirom.ro ► Agenda

Comenzi la: CP 268, 6600, Iasi, Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București, Bd 1 C Brătianu nr 6, et 7 Tel (021)3138978, Timișoara Tel 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

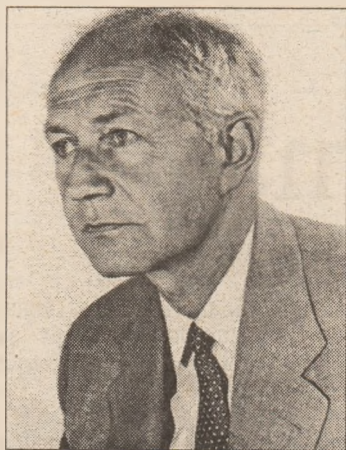

Ernst von Siemens și tinerii compozitori români

FUNDAȚIA Ernst von Siemens va fi din ce în ce mai cunoscută în România, în special în mediile muzicale. Din 2003, într-o colaborare cu Institutul Goethe și cu Universitatea Națională de Muzică din București, fundația cu sedii la München și Zug inițiază un proiect de anvergură, destinat stimulării tinerei compoziții românești și a vocilor originale ce pot apărea în acest context. România devine un al treilea centru susținut astfel: proiecte similare se derulează în Rusia și Polonia.

Numele Siemens se asociază automat de vestitele produse electrocasnice. Același nume patronează fundații pentru muzică, artele plastice și științele contemporane, ceea ce în Germania nu mai surprinde pe nimeni. Tradiția mecenatului german este una îndelungată, locul aristocraților ce susțineau pe un Mozart, Beethoven sau Wagner fiind luat de moderna ipostază a fundației. Pentru un român însă, această asociere a unui mare concern industrial cu artele "grele" poate constitui o sursă de perplexitate. Noi suntem obișnuiți ca oamenii de afaceri cu mulți bani să sprijine fotbalul sau vedetele pop-rock și privim cu suspiciune nedisimulată mecenatul îndreptat spre zone care, la noi, sunt de un slab interes public.

Din posibilele explicații, cea mai simplă este tradiția educației general-muzicale și afinitatea nemților pentru muzică: prieteni din Berlin, cu colecții impresionante de CD-uri și partituri de muzică de avangardă, îmi arată uneori limitele proprii "omului de specialitate", între-

cute de informarea pasionată a unui "simplu meloman". La rândul său, Ernst von Siemens (1903-1990), moștenitor al firmei înființate de bunicul său, Werner von Siemens, a studiat fizica. A învins în tinerețe o paralizie careia cei din jur nu i-au dat șanse de recuperare. A preluat imperiul industrial de la tatăl său, Carl Friedrich von Siemens. A mărturisit adesea că muzica stă permanent în centrul existenței sale, că din ea își extrage puterea, prin ea își colorează natura sa prusacă obiectivă, pragmatică, antrenată spre autodisciplină. A definit un crez al managerului care creează fundații (pe lângă cea muzicală, există o Fundație Siemens pentru arte vizuale) pentru că economia este datoare să stimuleze arta.

La sfârșitul anului 1972, laia ființă fundația prin intermediul căreia s-ar putea scrie azi o bună felie de istorie a muzicii noi. Marile premii de creație acordate anual unor compozitori și interpreți proeminenți oferă confirmarea unui prestigiu profesional, dublat de sume substanțiale. Britten, Messiaen,

Rostropovici, Karajan, Serkin, Boulez, Fischer-Dieskau, Carter, Kremer, Lutoslawski, Menuhin, Segovia, Stockhausen, Bernstein, Schreier, Berio, Henze, Holliger, Robbins Landon, Ligeti, Abbado, Birtwistle, Pollini, Lachenmann, Kurtág, Arditti, Kagel, Brinkmann, Harnoncourt: iată lista de muzicieni premiați din care, oricât m-aș fi străduit, nu aș fi avut criterii să selectez doar unele nume, pentru exemplificare. Premiul Siemens a fost de altfel comparat cu Premiile Nobel (de vreme ce nu există Premiul Nobel pentru muzică), grație magnetismului pe care figuri celebre ale salilor de concert îl exercită asupra publicului și presei muzicale, dar și grație sumei de 250000 de mărci (sau a echivalentului său actual în euro) care însoțește distincția.

După 15 ani de existență, Fundația Siemens își reformulează statutul, adăugând alte numeroase premii unor instituții, ansambluri, indivizi, cu scopul de a stimula tinerele generații de compozitori, muzicologi și interpreți ai muzicii noi. Se constituie astfel numeroase "Förderpreise", răspândite în spațiul european, și nu de puține ori îndreptate spre zona estică. Proiectul care ne interesează direct (și care se desfășoară deja la Varșovia și la Moscova) susține tinerii compozitori români prin comenzi și prin posibilitatea ca lucrările comandate să fie interpretate corespunzător. Lucrul cu un ansamblu specializat de muzică contemporană, workshopuri, concerte ar putea astfel să adune laolaltă tineri creatori, să-i îndemne spre comunicare și (auto)evaluări, să le inoculeze în ultimă instanță astfel de obișnuințe (pierdute de ceva vreme). Poate că susținerea financiară a Fundației Siemens va fi limitată, în timp, dar ideile și structura pe care le vor stabili acest proiect ar trebui perpetuate.

Așa cum în anii '50-'60, o tânără generație de compozitori se forma în spiritul unei cvasiclandestinități a deliciilor muzicii de avangardă europeană, interzise pe atunci, poate că un alt suflu de generație s-ar putea naște datorită acestui proiect.

Dacă pe tinerii compozitori de azi nu-i mai blochează vreo opreliște ideologică, ci forța economiei de piață care impune totalitar doar genurile muzicii de consum, iată că o altă fațetă a aceleiași economii de piață s-ar putea să-i stimuleze.

Valentina Sandu-Dediu

29 aprilie:

Ziua Internațională a Dansului

Mesajul lui Mats Ek

Ce este dansul? Dacă cineva răspunde la această întrebare nu se bucură de încredere. Și totuși, dați-mi voie să încerc eu un răspuns.

Dansul este puterea (capacitatea) de a gândi cu corpul.

Este oare necesar să gândim cu corpul?

Nu pentru a supraviețui, ci pentru a trăi. Există atâtea gânduri pe care numai corpul le poate gândi. S-ar putea ca alte lucruri, ca de pildă pacea, să fie mai importante decât dansul. Dar vom avea nevoie de dans pentru a celebra pacea. Și pentru a alunga prin vraji demonii războiului, cum a făcut Ni-jinski. Anarhista Emma Goldman a știut poate cel mai bine să exprime acest lucru. O revoluție care nu-ți permite să dansezi, nu merită să te lupți pentru ea.

Zeul Shiva a creat universul prin dansul său. Dar dansul este contrariul oricărei pretenții de divinitate. Dansul este o încercare mereu reînnoită ca scrisul pe apă. Dansul nu este viață, dar el menține vii toate lucrurile mici din care e făcut lucrul cel mare, viața.

Notă biografică

Mats Ek, născut în Suedia în 1945, este de treizeci de ani un coregraf care se bucură de cea mai mare stimă în lumea întreagă. A studiat dansul și teatrul. A fost regizor la Teatrul de Marionete, la Teatrul Municipal din Stockholm și la Teatrul Regal Dramatic. Din 1973 a fost angajat ca dansator la Ballet Cullberg. După trei ani și-a făcut debutul de coregraf al companiei, cucerind imediat succesul. *Sfântul Gheorghe și balaurul*, *Soweto* și *Casa Bernardei Alba*, sunt printre primele sale baleturi. Din 1981 până în 1993, Mats Ek a fost director artistic al companiei Ballet Cullberg, ca succesor al mamei sale Birgit Cullberg.

Printre numeroasele producții de balet realizate de Mats Ek se află peste douăzeci create pentru Ballet Cullberg, interpretări senzaționale ale clasicilor ca *Giselle* (1982), *Lacul lebedelor* (1987) și *Carmen* (1992). Coregraf invitat

de cele mai importante companii de balet internaționale, Mats Ek a creat, între altele, *Frumoasa din pădurea adormită* pentru Baletul din Hamburg (1996), *A sort of* pentru Nederlands Dans Theater (1997) și *Appartement* pentru Baletul Operei din Paris (2000). Mai multe baleturi ale lui Mats Ek au fost adaptate pentru televiziune și două dintre ele au primit Premiul Emmy.

Mats Ek este apreciat de asemenea pentru producțiile sale de teatru coregrafic, printre acestea aflându-se *Don Giovanni* (1999) și *Andromaque* (2001) la Teatrul Regal Dramatic.

Cea mai recentă lucrare a sa, *FLUKE*, care a avut premiera în noiembrie 2002 la Danses Hus din Stockholm, a fost creată din nou pentru Ballet Cullberg, de data aceasta în colaborare cu muzicienii ansamblului suedez Flesh Quartet.

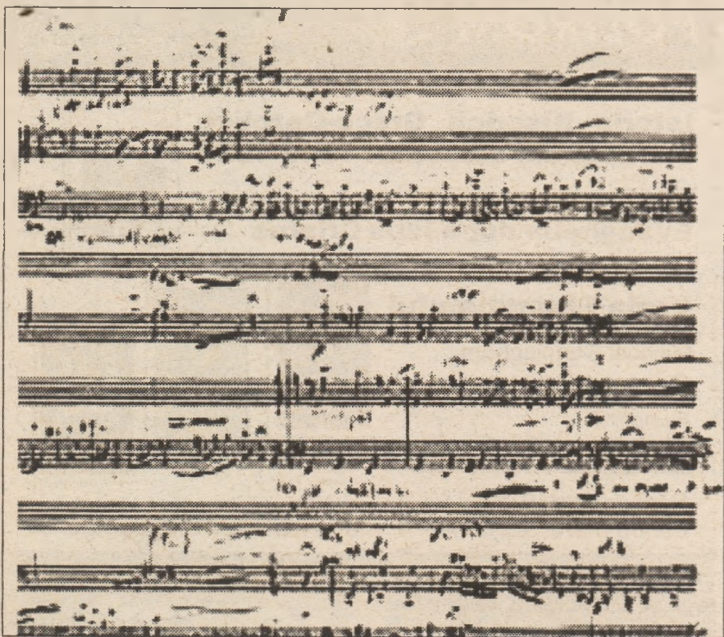
Scurt istoric

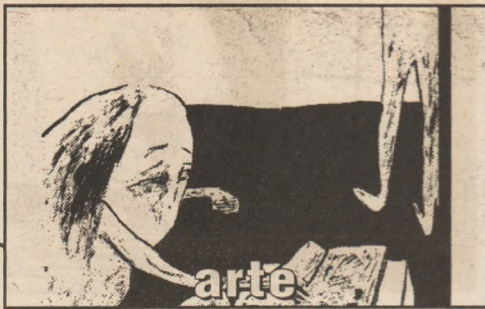
Ziua Internațională a Dansului a fost instituită în 1982 la inițiativa Comitetului Internațional al Dansului din cadrul Institutului Internațional de Teatru (ITI - UNESCO). Data aleasă pentru această sărbătoare, 29 aprilie, corespunde zilei de naștere a lui Jean Georges Noverre (1727 - 1810), marele reformator, creator al baletului modern.

În fiecare an, un mesaj internațional redactat de o personalitate cunoscută a lumii dansului este larg difuzat. Obiectivele Zilei Internaționale a

Dansului, ca și ale Mesajului, sunt de a reuni lumea dansului, de a omagia dansul, de a-i celebra universalitatea, și depășind toate frontierele politice, culturale și etnice, să cheme întreaga omenire în spiritul prieteniei, al păcii, în numele Dansului, limbaj universal.

În 1995, în efortul de a uni lumea dansului, Comitetul Internațional al Dansului a întreprins un demers de colaborare cu Alianța Mondială a Dansului pentru a celebra împreună Ziua Internațională a Dansului.

cinema

Lupta cea mare a lui Mircea Săucan

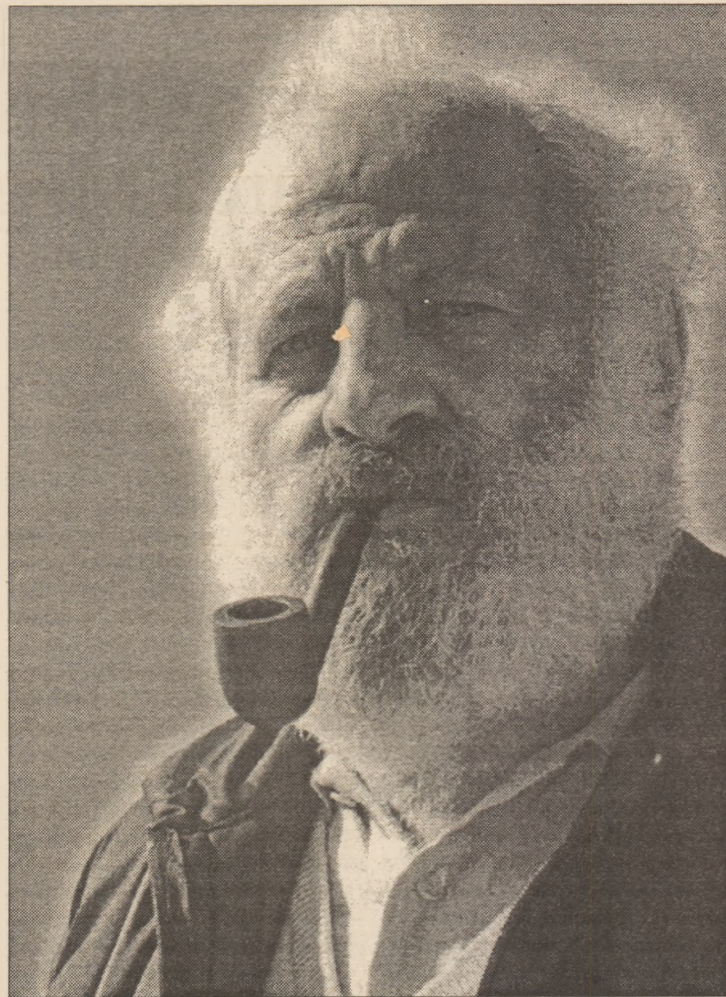
A ÎNTR-UN montaj de "film artistic", cei care au mers, la Cinematecă, la lansarea unei cărți cu și despre Mircea Săucan – *Fantasme și adevăruri*, de Iulia Blaga – au aflat, de pe scenă, că Mircea Săucan tocmai a murit! La Ierusalim, cu o dimineată înainte.

Citești, de aceea – dar nu numai de aceea! –, cartea, cu o febrilitate specială. Cine a fost – este – în esență Mircea Săucan? Zice autoarea în prefață: "El rămâne o figură aparte printre cineaștii români, izolat în destinul său, așa cum a fost toată viața, dar egal cu sine însuși"... Egal cu sine însuși, adică mereu altfel, mereu surprinzător, mereu imprevizibil; în materie de "imprevizibilitate" Mircea Săucan rămâne campion absolut, neegalat în spațiul cinematografiei românești. Pentru că cine mai știe vreun regizor al nostru plecat să facă "o comandă", un film de protecția muncii, despre primul ajutor în caz de..., și transformându-l într-un "poem cinematografic" de o originalitate, în context, șocantă, despre "protecția sufletului", apt să lase perplexă și cea mai hirsită cenzură?... Sau un regizor plecat să facă un fel de documentar "despre țărani din Dobrogea" și despre "vitalitatea agriculturii socialiste" și transformându-l – pe cit de firesc pe atât de aberant –, într-o poveste de dragoste, pe o plajă, dintre un român și o ru-soaică venită să caute mormântul tatălui ei mort în război!, și, dincolo de toate, asta tocmai în perioada în care începuse "ruperea cu rușii"?... Drept care cineastul e chemat pe Rahovei, la Securitate, unde un locotenent major care minca slănină cu ceapă pe o "Scinteie", îi spune, molfăind: "Cum îți permiți să spui că au murit soldați sovietici pentru eliberarea României? Noi ne-am eliberat singuri. Te pomenesti că ești omul lor"... "Omul lor" chiar fusese Mircea Săucan, un "adolescent comunist", de 16 ani, fluturând frenetic un steag roșu la intrarea tancurilor rusești în Sighișoara, apoi un tânăr comunist care studiază regia la

Moscova, la celebrul V.G.I.K., apoi angajat, în '52, cadru de nădejde la Studioul Sahia... Dar apoi, se auto-diaagnostichează Săucan, "Arta m-a ajutat să scap de orice fel de ideologie"... De fapt, încă înainte de a fi "omul lor", Mircea Săucan era omul imaginilor (în copilărie își vedea, proiectate pe zidurile Castelului din Carei, imagini premonitorii, din filmele lui viitoare!). Pentru că Mircea Săucan a fost destinat să fie nu "omul lor", ci omul propriei lui nebunii, nebunia de a trăi viața ca pe o ficțiune și ficțiunea ca pe o viață ("Eu, toată viața mea am trăit în Ficțiune"), nebunia de a nu face nici o diferență între realism și supra-realism, nebunia de a gândi și simți în imagini (în imagini pe celuloid; sau pe hirtie; sau direct pe propria piele, ca într-o proză a sa; Mircea Săucan chiar era omul capabil să transforme și o carte de telefon în imagini; s-a întâmplat ca, pentru nervii lui, așa cum o mărturisește, filmul să fie demonul, iar literatura îngerul). Instinctiv, fără teoretizări și

fără programe estetice, filmele lui Săucan (să numim doar lung-metrajele: *Cînd primăvara e fierbinte*, *Țărnuțul n-are sfîrșit*, *Meandre*, *Suta de lei*; ordinea e cronologică; ordinea valorică, din punctul meu de vedere, e exact invers) au venit cu imagini care iradiau, în stilizarea lor, prospețime, adevăr, o poezie secretă, rezistentă și astăzi, ca orice cinema adevărat (și nu "de vată", cum îl numea Săucan pe cel produs, în general, la Buftea). Filmele lui Săucan sint moderne pentru că n-au fost tributare modei. Cum bine a remarcat un cronicar italian: "Săucan nu face filme cum crede că e la modă, le face cum îi trece lui prin cap".

"Da, Mircea Săucan e bolnav de imagini, scrie, în carte, Costel Safirman. *O boală incurabilă. Dacă e nebun? Cu siguranță. Dacă nebunie se cheamă să fii gata să plătești oricît pentru a rămîne tu însuși*"... Iar Mircea Săucan a plătit, cu vîrf și îndesat (filmări întrerupte, montaje mutilate, filme interzise, un negativ ars, internări și tratamente psi-

hiatrice, exil, premiere la distanță de zeci de ani de la terminarea filmelor – ce i se poate cere, unui om, mai mult, pentru luxul de a rămîne el însuși?... Asta a fost "lupta cea mare" a lui Mircea Săucan, pe care a cîștigat-o, intrînd, într-un fel, în istorie. Cu prețul unei supraviețuiri chinuite, contorsionate, la limita nebuniei și uneori dincolo de ea. Citești, în carte, ce spune un prieten de-o viață, Radu Cosașu: "Mircea e un om care a crezut din convingere profundă în comunism (...). Cum a ajuns Mircea să fie interzis ca artist după ce a fost secretar de partid la Sahia, este unul dintre acele mistere extraordinare care aparțin marilor artiști".

DESCOVERI, explicit sau printre rînduri, multe povești (dacă se poate spune povești) despre mecanismele unei cinematografii în dictatură, despre atmosfera unei lumi, despre sufletul unui om. De pildă, povestește Săucan, cel născut, în '28, la Paris, dintr-o mamă evreică și un tată român (bivalență care l-a torturat cale de o viață): "În 1987, pe 23 februarie, a murit mama mea. 23 februarie era Ziua Armatei Roșii. Nici nu se putea o dată mai bine aleasă de Dumnezeu pentru sfîrșitul vieții ei"... Mai avem în carte și cîteva portrete autentice (Iliu, Lovinescu, Dan Năușu), și multe portrete șarjate, de o subiectivitate delirantă (de pildă viziunea lui Săucan asupra lui Pintilie, cit se poate de nedreap-

tă). Dar să nu călcăm cu bocancii unei logici elementare peste fantasmele lui Mircea Săucan...

Volumul, editat în seria de acum prestigioasă a "Caietelor culturale" coordonate de Geo Șerban, a fost conceput de Iulia Blaga ca o carte-scenariu, urmărind "panorama unei vieți și a unei creații": "Am amestecat viața cu filmul și cu literatura, am amestecat ani și epoci, personaje cu persoane"; montajul autoarei combină inteligent și inspirat fragmente de dialog (fabulos!) cu Mircea Săucan, cu comentarii critice, de la noi și din străinătate, cu extrase de proză, cu fragmente de memorialistică. Totul se citește ca un roman polițist – fantastic, absurd, sentimental, politic, halucinant –, totul seamănă, în fond, cu Mircea Săucan. Este performanța Iuliei Blaga. Căci nu e deloc ușor, e de bănuț, "să prinzi" un asemenea personaj, a cărui condiție a fost, întotdeauna, tocmai aceea de a nu se lăsa prins.

Mircea Săucan a ajuns, cum el însuși spunea, "la sfîrșitul unei perioade care se numește provizoriu viață". A încheiat-o. A fost "un dezastru fericit" (formula, aplicată cîndva la "fenomenul Săucan", îi aparține lui Virgil Duda). Dacă ar fi să aleg un epitaf care i s-ar potrivi, din tot ce spune în carte, ar fi acesta: "Nu eram potrivit pentru epoca aceea, pentru lumea aia, pentru mentalitatea și pentru vîrsta cinematografului. Chiar dacă n-ar fi fost comunismul."

Eugenia Vodă

Un bunic intrat în istoria filmului - Mircea Săucan

Fantasme și adevăruri, O carte cu Mircea Săucan, de Iulia Blaga. Editura Hasefer, 2003; caiet cultural (13) editat de "Realitatea evreiască" (redactor-șef Dorel Dorian).

Martha Bibescu și restaurarea Mogoșoaiei

PALATUL Mogoșoaia s-a transformat în ultimii ani într-un spațiu muzeal deosebit de viu și îmbietor prin tot ce ne propune, un spațiu revitalizat atât prin expunerea lui permanentă de la etaj, cât și prin numeroasele expoziții temporale de la parter, din foisor și din cuhnie. Modul neconvențional în care colecția de piese donate de Liana și Dan Nasta îmbracă interioarele etajului dă acestuia un aer intim și în același timp distins, deci cât se poate de adecvat unui palat princiar, iar tematica îndrăzneță, și anume *Tradiția aulică. Muzeu imaginar al sintezei românești*, are întru totul acoperire în concretețea obiectelor de artă, alese și expuse cu mult gust.

Dar împropiatarea întregii atmosfere produsă în ultimii doi ani, sub îndrumarea atentă a Doinei Mândru, noua directoare a complexului denumit *Palatele Brâncovenesti de la porțile Bucureștiului*, respectiv Mogoșoaia și Potlogi, te întâmpină chiar de la primii pași făcuți pe lungă alee străjuită de pomi, care duce la intrarea în incinta propriu-zisă și te însoțește și când te plimbi prin grădinile din jurul palatului și de lângă lac, reamenajate și ele, sau urmărești activitatea febrilă de refacere a serelor de flori.

Intrând apoi în interiorul palatului și parcurgând una dintre cele trei expoziții de la parter, și anume cea care ilustrează dăruirea, priceperea și efortul neîntrerupt, de peste treizeci de ani, făcut de principesa Martha

Bibescu pentru a reface întregul domeniu de la Mogoșoaia, ai sentimentul reconfortant că un fir nevăzut leagă momentul de atunci cu cel prezent, chiar dacă acesta din urmă este infinit mai modest ca posibilități.

Zidurile Palatului de la Mogoșoaia stau mărturie pentru trei sute de ani de istorie românească. Începând de prin 1680, bivel-postelnicul Constantin Brâncoveanu cumpăra mai multe trupuri de moșie de prin partea locului și, după obiceiul timpului, ridica mai întâi aici o biserică, pe care o termină în 1688, cu numai o lună înainte de a fi fost ales Domn. Apoi, în 1702, înaltă și un palat, pentru cel de al doilea fiu al său, Ștefan. Dar după moartea tragică a Domnului și a fiilor săi, în 15 august 1714, palatul este devastat, jefuit și transformat în han.

Pentru o sută și ceva de ani totul cade în paragină, până când o serie de boieri și domnitori din familia Bibescu încep, după 1830 și până la începutul veacului următor, să facă unele reparații la biserică și la palat. Dar lucrări de restaurare cu adevărat ample și competent dirijate se vor desfășura abia după anul 1912, când principele George Valentin Bibescu va cumpăra de la o mătușă o parte din moșie și Curtea Domnească, iar soția sa, Martha Bibescu, născută Lahovary, va face din repunerea în valoare a acestui "colț întreg de țară", cum spune G.M. Cantacuzino, unul dintre principalele scopuri ale vieții sale.

Urmărind fazele acestei restaurări, așa cum sunt ele ilustrate în expoziția de la Mogo-

șoaia, se poate observa, cu ușurință, gradul înalt de responsabilitate pe care și l-a asumat principesa, dar și gustul ei fără cusur, în tot acest demers de reînviere - în spiritul curentului istoricist al epocii sale - a atmosferei epocii Brâncoveanu. De altfel ea declara explicit că "Fiecare dintre noi duce viața altcuiva care neputând să și-o ducă pe a sa, ne deleagă, murind, sarcini și plăceri care nu sunt ale noastre..."

Lucrările de restaurare din întreaga incintă a Curții Domnești au fost coordonate, între 1912 și 1945, de arhitectul și sculptorul italian Domenico Rupolo și de arhitectul, pictorul și eseistul George Matei Cantacuzino, cu o grijă deosebită ca nici un detaliu să nu distoneze cu ansamblul. Din acest motiv, o schimbare esențială s-a petrecut la Vila d'Elchingen (ulterior Casa de creație de la Mogoșoaia), construită în 1870, pentru Hélène Ney d'Elchingen, soția lui Nicolae Bibescu și nepoata mareșalului Ney. Vila, concepută în stil franțuzesc, cu mansardă, a primit o dublă colonadă, la parter și etaj, apropiată ca spirit cu arhitectura palatului, care și ea avea o serie de elemente arhitectonice deschise, pe ambele fațade. Pentru orice componentă care trebuia modificată sau înlocuită, pentru că se deteriorase, sursele constante de inspirație au fost arhitectura veche românească și cea venețiană, înrudită și ea de la început cu arhitectura palatului, spre exemplu prin loggia lui dinspre lac. Astfel dubla galerie cu coloane de la Vila d'Elchingen a fost făcută după modelul mănăstirii Comana, iar scara care duce la cerdacul din curte, după scările de la Mănăstirea Hurez. Tot astfel, pridvorul și turla cu luminator a cuhniei au fost reconstruite având ca model pe cele de la Mănăstirea Antim. Alte componente ale unor clădiri vechi au fost înglobate ansamblului brâncovenesc, precum grupul statuar cu zeița Minerva, pus deasupra porții de trecere spre livadă și spre drumul spre Târgoviște, grup statuar ce fusese recuperat, ca și unele coloane, în 1931, din casa astăzi demolată a banului Dumitrache Ghica, de pe Calea Victoriei, sau o coloană de la vechiul palat brâncovenesc din București, care a devenit centrul grădinii de trandafiri.

Pe de altă parte însă, modelul dublei colonade de la Vila d'Elchingen se regăsește la Pescheria (Noua Piață de pește) din Veneția, creația aceluiași arhitect Rupolo, iar ușile loggiei sunt inspirate de vechi modele de la portalul din San Marco, grilajul de fier forjat fiind lucrat în atelierele lui Umberto Belloto, sub îndrumarea lui Domenico Rupolo. Stofele și mătăsurile pentru interioare erau alese de Martha Bibescu tot din ateliere venețiene. Era perioada ei de glorie cum ne arată textele expoziției: "Se îmbracă la Doucet, Giovanni Boldini îi picta portretele, Hachette îi publica romanele".

Aceeași grijă a existat însă, chiar de la prima fază de construcție a Curții Domnești, și pentru grădini. Brâncoveanu și Doamna aveau grădini separate, de influență italiană. Mai târziu Nicolae Bibescu a adus grădinari francezi și a comandat în Franța, după 1864, serele în care se cultivau flori exotice, sere care, așa cum am arătat, sunt acum în refacere. Aceeași preocupare pentru grădini a avut-o și Martha Bibescu: grădini italiene în jurul palatului și parc englezesc liber compus, în care grupurile de conifere contrastau cu sălcile sau verticalitatea plopilor cu umbrelele largi ale castanilor. Vederea dinspre palat către lac i-a preocupat atât de mult pe proprietari, încât după 1921 au răscumpărat terenurile riverane de dincolo de lac, care fuseseră expropriate, pentru a crea un ansamblu peisagistic armonios și, în aceeași idee, în 1945, acea parte a lacului a intrat în zona de protecție a monumentului. Astăzi, însă, vai, începând de prin 1993, malul opus s-a umplut de vile, construite se pare ilegal, care nu mai țin cont de nici o zonă de protecție a monumentului. Dar de ce se mai ține astăzi seama?

Poate cea mai impresionantă mărturie a bunului gust al Marthei Bibescu rămâne însă un proiect nerealizat, despre care aflăm dintr-o scrisoare pe care i-a adresat-o sculptorului Ioan Lucian Murnu: un monument închinat celor patru fii ai lui Brâncoveanu și celor șapte surori ale acestora. Modernitatea concepției artistice a principesei reiese din faptul că nu ar fi dorit un grup statuar, ci elemente de apă și de piatră cu valoare simbolică, și anume două ba-

Martha Bibescu

zine în două poieni, unul în care luciul apei să fie străjuit de patru lei de tradiție elenistică trecut prin filtrul bizantin, pe soclul cărora să fie trecut prenumele Constantin, Ștefan, Radu și Matei, iar celălalt să aibă șapte fântâni ca șapte cupe, apa care va țâșni din ele întruchipând lacrimile celor șapte domnițe.

Tematica acestei expoziții, textele ca și imaginile, unele expuse pentru prima oară, sunt rezultatul unui amplu studiu asupra restaurării Mogoșoaiei făcut de arhitect Alexandra Chiliman, iar punerea lor în pagină, elegantă și ingenioasă a fost realizată de designer-ul Ioan Cuciurcă. Discursul expozițional se desfășoară nu numai pe pereți, ci și pe panouri plutitoare, aeriene, prinse de o ștangă, care traversează în diagonală încăperile, undeva sus, ceea ce ne aduce foarte aproape imaginile și în același timp mărește spațiul expozițional al camerelor mici de la parter.

Parcurgând textele extrase din scrierile lui G. M. Cantacuzino, ne împărtășim nu numai din faptele principesei Martha Bibescu, a familiei sale și a unei întregi clase boierești, ci deslușim și mentalitatea care a dus la aceste înfăptuiri: "...Mogoșoaia cu parcul și palatul și tot domeniul și-a regăsit viața și tot înțelesul datorită gândului stăruitor al principesei Martha Bibescu de a face din 250 de ani de trecut românesc o mărturie vie și prezentă a frumuseții". Din perspectiva oamenilor bogați de astăzi o atare mentalitate te poate face să crezi că totul s-a petrecut nu numai în alt timp, dar și într-un alt spațiu, ce pare unul de poveste - A fost odată ca niciodată, în România...

Liana Tugearu

Palatul Mogoșoaia

cronica plastică

de Pavel Șușară

Sf. Gheorghe de Sf. Gheorghe

I. Mai întâi, puțină istorie

RAȘUL Sf. Gheorghe mi s-a părut întotdeauna o ficțiune. În primul rând, din pricina numelui, în al doilea rând, tot din pricina numelui, în al treilea rând, din pricina așezării geografice și, în al patrulea rând, din pricina locuitorilor. Cum poate să se numească astăzi cineva Sf. Gheorghe, iată o întrebare la care dacă nu v-ați gândit până acum, merită să o faceți serios de aici înainte. (Când trec peste tine războaie, când morții nimănui se usucă pe marginea drumurilor și când auzi cum în bocancii lor umflați de lacrimi și de sânge cîntă greierii și înfloresc pelinul, când soldații ruși vin să-și spele picioarele în lacurile tale alpine și să-și zvînte obielele pe acoperișurile casei tale abia isprăvite, când Dumnezeu este alungat cu biciul din bătaură, când numai vulturii dau ocoale enorme acolo, la ei, în văzduh, și când doar corbii mișcă aerul munților și înnegresc orizontul, cum se mai poate numi cineva Sf. Gheorghe?) Această denumire medievală mi s-a părut întotdeauna o sfidare, o incredibilă obrăznicie, un atentat imperialist la ordinea politică și socială, o insultă nerușinată la adresa marelui frate de la Răsărit care și-a sigilat altarele și a transformat bisericile în staule. (Când Palatul de iarnă a căzut, și o dată cu el toate palatele din Urali și pînă la Rodopi și din Vladivostok pînă la Zagreb, când colectivizarea s-a făcut pe fundalul turistic al pelerinajelor de la munte la cîmpie, de la cîmpie la canal și de aici direct în vaginul dilatat și în uterul nesătul al gropii comune, când Brașovul a fost botezat Stalin și Oneștiul, Oneștiul cel „mîndru că pe harta țării” a fost botezat și el Gheorghe Gheorghiu-Dej, când patria s-a electrificat peste noapte, folosindu-se, în loc de fire pentru înalta tensiune, mațele țărănilor care inițial au scăpat de excursie și n-au putut înțelege de ce trebuie să-și omoare caii și să-și predea vitele pe care le-au încălzit în grajd cu propria lor răsufare, când se recita, înainte de filmul despre protecția muncii pe care venea să-l proiecteze, pe zidul bisericii, caravana cinema-

tografică și pe care prietenul meu Mircea Bochiș îl mai proiectează încă în Colonia de pictură de la Baia Mare, doar așa, dintr-o pornire ludică și dintr-o înaltă responsabilitate postmodernă, când se recita, așadar, vestitul catren „nea Alecu croitoru’/ când văzu arînd tractoru’/ de la S.M.T. adus / a zvîrlit căciula-n sus!’’, cum se mai poate numi cineva Sf. Gheorghe?) Uite-așa, că se poate! În plină contemporaneitate atee, în plin avînt al construcției socialismului, în plină criză lexicală, pe când biserica nu era decît monument religios, pe când Paștele era dublat de 1 Mai și Crăciunul de 30 Decembrie și pe când mîncătorul de căcat Adrian Păunescu umplea stadioanele spre a goli bisericile, un oraș a continuat să se numească Sf. Gheorghe, ba chiar să și aibă în vecinătatea-i un lac pe care-l cheamă, pur și simplu, Sf. Ana. Această bizarerie m-a umplut deseori de uimire, m-a vituperat cu nenumărate întrebări și mi-a bruscăt reprezentările geografice. Faptul că acest nume părea că vine din adîncimile Evului Mediu se răsfrîngea direct asupra percepției spațiale și multă vreme am crezut că Sf. Gheorghe se află undeva la marginea țării, acolo unde începe celălalt tărîm, în punctul cel mai îndepărtat al unei hărți evadată și ea din scară. În această lume ireală, în această margine fictivă a unui pămînt încă necercetat, evident că oamenii se îmbracă altfel, mîncă altfel, locuiesc în case diferite, cîntă alte cîntece, dansează după alte ritmuri și, mai ales, iar miracolul abia aici se desăvîrșește, vorbesc o altă limbă.

II. Iar acum, puțin turism în chip de mărturie

ACUM puțin turism, pentru că acum mi-am pierdut inocența, am ieșit din geografia fictivă, și pentru că frumusețile patriei sînt astăzi cabinetul meu de lucru (citată din memorie!), am intrat direct în țara de pămînt. Acum știu că Sf. Gheorghe există, că acolo prietenul meu Doru Mareș este Director, că multe promoții de sculptori își odihnesc ciolanele

lor de piatră, de lemn și de metal pe platoul de la Arcuș, pe platoul înalt al castelului în care profesorul Petre Străchinaru mă tot cheamă de cîțiva ani și unde încă nu am ajuns din motive pe care în clipa aceasta nu le mai țin minte nici eu. (Acum este 21 aprilie și mașina mea gonește cu peste 100 la oră printre tarlale de cartofi și copaci înfloriți, pe sub nori alburii și prin sate bilingve, să-mi dai și mie un semn cînd ești pe aproape, lansează Doru o comandă scurtă pe mobil, apoi își închide scula abrupt pentru că va pregătesc o surpriză, băieți, sînt cu trupa aici, la Arcuș, ne vedem acolo, lîngă statuia Sfîntului Gheorghe, preia Gabi comanda din mers, și chiar acolo, aproape de acel Sf. Gheorghe de tablă roșietică, veșnic prizonier într-o luptă cu un biet scorpion care din conformism se laudă că-i balaur, vin, iată-i, ei înșiși coboară spre locul fixat, și Gabi, și Lorena, și Radu. Doar Doru lipsește, el stă la Arcuș cu mobilul închis și pregătește surpriza! În ciuda acestui mister, lumea întreagă e așezată cum se cuvine: Gabi e zîmbitoare, Radu e gazdă și Lorena-i virgină!) Acum totul e clar, Sf. Gheorghe e în inima țării, are munți și grădini, primărie și teatru, hoteluri și cluburi, are oameni care umblă cu treburi și gagică cu părul bogat și cu picioare mișto, dar, evident, nu are și un magazin de antichități. Nu, așa ceva nu are, confirmă și Gabi, și Lorena, și Radu! Inscriptiile bilingve și strada bilingvă, copacii bilingvi și fațadele bilingve, berea bilingvă și micii bilingvi se aștern la picioarele noastre ca niște moțanași cu pielea pufoasă, afară e soare, muzica sparge perdeaua de nori, corturile albe se întind pînă-n zare, ochiul privește și constată că e bine așa! Și astfel s-a scurs prima oră pe străzile Sfîntului Gheorghe! (Lorena se duce să vadă o trupă sosită de la Budapesta, vata de zahăr se agață, ca niște maimuțe de ceață sau ca un val de lapte împietrit, în crengile arborilor seculari, ceramică de Korunt, kertescolaci colorați cu șofran, scoși direct de pe sulurile acelea ca niște falusuri de neam prost, muzică îndrăcită, chestiile astea de in se poartă acum în draci, în oglinjoara unui iepuraș de turtă dulce îmi întrezăresc o clipă copilăria, nici nu știu ce să cred, mușc cu lăcomie din aluatul dulce și năvălește în mine surful bunicilor, chipul tînar al părinților, pasul apăsător și vocea răstită a țiganilor care vin să colecteze cotele și să laude belșugul pe care-l va aduce colectivizarea, muzica se ridică iarăși la ceruri ca fumul jertfei lui Abel, dansuri țepene, de aristocrați fără suită, și mișcările agile ale unor fetișcane care știu să desfacă picioarele mai lesne decît se revarsă cîntatul cocoșilor în răcorile dimineții, vai e groaznic de cald în acest autocar

FVNDATIA ANONIMVL,
coeditor al revistelor *România literară* și *Deci*
(revista culturală a Academiei Catavencu),
care acordă anual **PREMIILE PROMETHEVS**,
a adus la cunoștința publicului faptul că în acest an va organiza manifestări
artistice dedicate tinerilor pictori, sculptori și poeți români.

În urma numeroaselor solicitări de participare primite, FVNDATIA ANONIMVL va organiza următoarele evenimente concurs:

Festivalul de Poezie - PROMETHEVS
se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul din localitatea Sfîntu Gheorghe (jud. Tulcea) și unde pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac pînă la data de 18 aprilie 2003. Pres selecția va avea loc în perioada 28 - 30 aprilie 2003. Programul festivalului va fi următorul:

12 mai	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
13-15 mai	program de lucru și excursii în Delta Dunării
16-17 mai	concursuri de poezie, desemnarea câștigătorilor
18 mai	închiderea festivalului, deplasarea la București

Tabăra de Pictură și Sculptură - PROMETHEVS
se va desfășura tot în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul și pot participa șase pictori și șase sculptori care se înscriu pînă la data de 15 aprilie 2003. Selectarea participanților se va face în urma participării la expoziții de grup în cadrul CLVBVLVI PROMETHEVS, care se vor organiza în perioada 1 mai - 30 iunie 2003. Durata taberei a fost prelungită și programul va fi următorul:

18 iulie	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
19-25 iulie	program de lucru și excursii în Delta Dunării
26 iulie	concursul pe cele două secțiuni ale taberei, desemnarea câștigătorilor
27 iulie	închiderea taberei, deplasarea la București

Lucrările de pictură și sculptură vor rămâne la Centrul Cultural al Fundației Anonimul pentru a fi expuse permanent.

Pentru fiecare din cele trei manifestări-concurs descrise mai sus, FVNDATIA ANONIMVL va acorda câte trei premii în valoare de: 20.000.000 de lei (locurile I), 15.000.000 de lei (locurile II) și 10.000.000 de lei (locurile III). Juriile vor fi alcătuite din câte un reprezentant din partea Fundației Anonimul, a redacției *României Literare* și a redacției revistei *Deci*, iar câștigătorii vor fi desemnați în funcție de lucrările realizate sau interpretate în timpul manifestărilor.

La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit la redacția *României Literare* (Calea Victoriei 133, sector 1, București) și/sau la redacția revistei *Deci* (Bd. Regina Elisabeta 7-9, et. 6, sector 2, București) lucrările necesare înscrierii, respectiv:

- secțiunea poezie - CV-ul și trei poezii în manuscris
- secțiunile pictură și sculptură - CV-ul și prezentarea a câte trei lucrări în vederea expunerii lor în cadrul unor expoziții de grup în spațiul special amenajat la CLVBVLVI PROMETHEVS

Detalii suplimentare la telefon 021 211 69 97

F V N D A T I A A N O N I M V L

hodorogit, mi-e sete, intră și praful aici, mi-e sete, oare cîți kilometri or fi pînă la Arcuș, mi-e sete, mi-e sete, mi-e sete, mi-e sete... apoi vin cu toții, în răcoarea medievală a sălii, vine și Femeia, vine și Diavolul, vine și Autorul. Cine pe cine încăleacă, Doru a scos din placenta cuvintelor voluptăți și molozuri, spaima ascunse și cochetării disperate, fițe tremurînde și revărsări seminale, cine-i oare actorul, cine pe cine mai joacă, unde e textul, unde e lumea de carne, pîrîiașul de sânge, mormanul de oase, viitura de salivă și valul de spermă? Doru privește în tihnă, el e Regizorul, el e Directorul, el are mobilul închis și face surprize, el se tratează pe sine de spaima alora și strigătul lui înfundat din momentul celui Mare Orgasm Nemimat acoperă totul ca un vâl de cenușă. Ca o jerbă de flăcări îngropată în apa iluzorie de afară,

în inima lacului străjuit de fiare și de bănci strident colorate.) Asta e tot. Alăturile sparg văzduhul în mii de cioburi strălucitoare, duhul lui Bregovici se poartă lin pe deasupra castanilor și Sf. Gheorghe se sărbătorește pe sine. Sf. Gheorghe îl sărbătorește chiar pe Sf. Gheorghe. Eu sînt trecătorul și martorul. Aceasta îmi este poziția și, pentru autenticitate, mă iscălesc mai jos,

Pavel Șușară

P.S. Cele povestite mai sus s-au petrecut acum doi ani, dar ele rămîn, așa, bătute în cuie, asemenea unei furnici primordiale în ochiul gălbui de chihlimbar. Doru Mareș este Director etern al unui teatru ireal, iar Actorii acestuia înnoată fără speranță prin apele cleioase și fosforescente ale unor poeme prin care dragostea și moartea curg molcom, asemenea unor ape îngemănate în aceeași matcă. (P.Ș.)

Cu Friedgard Thoma, dincolo de *Ușa interzisă*

N

U ESTE pentru prima oară că o carte, încă înainte de a fi tradusă în limba română, reține din plin atenția celor inițiați. Faptul în sine este o bună premiză a succesului de librărie în eventualitatea traducerii lucrării. Dar cartea ultimei iubite a lui Emil Cioran, Friedgard Thoma, nu pare a avea deocamdată șansa de a fi tradusă din pricina unor rivalități personale și a unor încurcături juridice. Așa se face că au trecut aproape doi ani de la apariția acestui epistolar la editura „Weidle” din Bonn, și probabil va mai trece un timp până la tălmăcirea în română a acestui roman epistolar.

În toamna anului trecut, Gabriel Liiceanu, în faimosul său jurnal *Ușa interzisă*, îi consacră scrierii și autoarei mai multe pagini – o atenție întru totul justificată.

Își afla ecou (din auzite) în acest segment al cărții lui Liiceanu și scurta vizită a Friedgardei Thoma la Rășinari și Sibiu, la un colocviu care, an de an, dezbate opera și personalitatea lui Emil Cioran, din mereu alte unghiuri și la nivele variabile (animatorul neobosit al acestor manifestări fiind profesorul Eugène van Itterbeck).

Trec peste impresiile lăsate de colocviul la care mi-a fost dat să particip împreună cu Friedgard Thoma, pentru a mă opri asupra contactului scriitoarei, sosită din Köln, cu ținuturile natale ale ilustrului ei prieten.

Pornite în zorii zilei din Köln, la orele târzii ale nopții am ajuns și la Rășinari la „Pensiunea Cioran”, unde eram așteptate cu „masa pusă” de gazde. Stăpînul casei este chiar un nepot al filozofului. Încîntarea supremă avea să se producă a doua zi de dimineață cînd, deschizînd larg ferestrele, peisajul „mioritic” mi-a stors mie lacrimi iar Friedgardei, puternice exclamații admirative.

Între împrejurările ceremonioase ale colocviului și convivialitățile post festum, între excursiile la Sibiu, popa-

sul foarte scurt la Cîsnădioara, sau la Dumbravă, ori mica noastră escapadă „montană”, s-au intercalat tot felul de întâmplări anecdotice.

Una dintre ele a fost deja pusă pe hîrtie de Friedgard sub titlul „Nasul Sfinxului”. Statuia lui Cioran, așezată în fața casei în care s-a născut, a făcut un efect deplorabil asupra aceleia care i-a fost apropiată în ultimii lui ani. Nu numai că bustul, parcă modelat din plastilină roșie, nu aducea deloc cu modelul, dar nasul – cum se întîmplă cu statuile din vechime –, suferise o groaznică mutilare.

Ulterior, purtate în iureș la Sibiu de profesorul van Itterbeck, la redacția unui ziar local ne-a fost dat să aflăm avatarurile statuii de la chiar sculptorul care o realizase. O familie din Rășinari, după cum se „zice” supărată pe trecutul brun al lui Cioran, (sau doar un copil inconștient, după alte variante orale) și-ar fi pus în cap să distrugă statuia. N-a reușit întru totul – dar a lovit nasul! Puși (sau doar pus) cu spatele la zid de obștea satească, vinovații au refăcut cum au putut ei mai bine chipul mutilat. Sculptorul și-a jurat să refacă întru totul statuia. Ca și cum această profanare nu ar fi fost suficientă, ne-a mai fost dat să asistăm la o altă pîngărire... Era simbăta, zi de tîrg și precupețele inocente, sosite de cine știe de unde, au agățat pe muchiile postamentului statuii, spre expunere și vînzare, lenjerie de damă!

Evident că aspectul pitoresc, farmecul pastoral, puritatea ancestrală a peisajului, frumusețea fizică și morală a locuitorilor Rășinarilor, datinile bine conservate, toate aceste elemente „sacre” contrastînd cu inevitabilele aspecte derizorii ale „profanului”, au lăsat asupra scriitoarei amintiri de neuitat, halucinante pe alocuri.

Friedgard Thoma vrea să refacă pe cont propriu această călătorie. Va pleca singură, incognito, și de aceea, înainte de a porni la drum, i-am propus să reperăm cîteva impresii păstrate la un an după popasul din „paradisul copilăriei” lui Emil Cioran.

R.B.: Friedgard Thoma, cu ce amintiri ați rămas după trecerea unui an de la vizita în satul natal al lui Emil Cioran?

F.T.: Amintirile au rămas atît de vii și de puternice încît vreau din nou, neapărat, să mă întorc, la Sibiu și la Rășinari (sper că am pronunțat bine numele). Vreau să revăd acest sat miracu-

los, cu rîul care-l străbate și cu punțile mici aruncate peste firul apei, în fața caselor. Am păstrat impresia unui sat intact; apoi, mi-amintesc de bustul lui Cioran, postat în fața casei sale natale, ulterior am încercat să evoc în scris acest episod...

Totul mi s-a părut idilic desigur și fiindcă nu am ajuns să cunosc în profunzime locurile...

fiindcă lucrurile, privite mai îndeaproape și în timp, nu-și mai păstrează acel caracter ingenu... Și totuși această primă impresie pe care locurile natale ale lui Cioran mi-au lăsat-o, este de neșters în memorie.

R.B.: Poate tocmai pentru a conserva această amintire „pito-rească, idilică” a Rășinarilor, poate tocmai pentru a nu o deteriora, dar concomitent pentru a investiga în profunzime locurile, doriți să faceți o a doua călătorie într-acolo... nu ca invitată a unui colocviu, ci pur și simplu, particular...

F.T.: Colocviul a fost un eveniment singular, extrem de interesant pentru mine, de frumos. Cred însă că i-am rămas datoră lui Cioran să călătoresc singură, spre satul lui natal... Pur și simplu pentru a mă reculege, pentru a privi totul din nou dar în liniște... Tocmai pentru că prima oară a fost atît de minunată înțîlnirea mea cu Rășinari, trebuie să o reiau, pe cont propriu.

R.B.: Între ceea ce v-a povestit Emil Cioran despre satul lui natal și impresia pe care ați avut-o vizitînd prima oară Rășinari, cît este de mare distanța?

F.T.: Imi permiteți să modific întrebarea. Cioran nu mi-a povestit niciodată cît de frumos este satul lui natal. Cred că s-a temut că, după război, nici satul lui natal, nici Sibiu, nu ar mai fi putut fi pe măsura amintirii ce el le-a păstrat-o. Și acest lucru pot să-l înțeleg acum. Dar dacă ar fi știut că ele și-au păstrat intactă frumusețea, mai ales Rășinari, sunt convinsă că ar fi revenit. El nu a crezut că locurile au rămas totuși neschimbate...

R.B.: Se spune să acolo unde ai fost odată foarte fericit, dar de unde ai plecat pentru totdeauna, să nu te mai întorci. La Rășinari Cioran pare a fi avut o copilărie fericită, Rășinari au fost un paradis pentru el. V-ați simțit de altfel, la rîndu-vă, fericită la Rășinari, la Sibiu, în prima călătorie. Nu vă temeți că mergînd a doua oară într-acolo, toate aceste amintiri, aproape idilice, s-ar putea spulbera?

F.T.: Într-un mod cu totul ciudat nu resimt deloc această teamă. Tot ceea ce s-ar putea întîmpla mai rău, ar fi ca ploaia să cadă în șuvoaie, fără întrerupere. Dar oamenii, oamenii pe care i-am cunoscut, au fost atît de inimoși, de calzi, întreaga fa-

Friedgard Thoma la Rășinari

milie Cioran... totul a fost atît de autentic și de uman, de simpatic... nu mă tem cîtuși de puțin că a doua oară nu va fi la fel de bine.

R.B.: S-a întîmplat însă ca realitatea să ia aspecte mai hilare, mai amuzante, contrastînd poate cu gravitatea filozofică a scrierilor lui Cioran...

F.T.: Vă referiți desigur la nasul spart al statuii lui Cioran, din fața casei în care el s-a născut. Numai că această latură comică a realității face parte din viață. Or tocmai această întîmplare m-a încîntat. Cred că dacă Cioran ar fi trăit întîmplarea, s-ar fi amuzat copios. Si mai cred că tocmai acest lucru îmi place: idila își are fisurile ei. Atunci cînd m-am referit la aspectul idilic al locurilor, nu m-am gîndit la caracterul armonios, perfect al lucrurilor, ci la autenticitatea lor, la pregnanța autenticității. Totul mi s-a părut autentic, chiar și fisurile...

R.B.: Am putea îndrăzni chiar o paralelă, pornind de la fisurile statuii, de la stîngăcia încercării de a repara nasul rupt, o paralelă desigur în plan simbolic, ipotetic, între acea statuie „mutilată” și între receptarea distorsionată a scrierilor lui Cioran, pornind fie și de la o anumită mitologizare a personalității, a operei sale.

F.T.: Cred că, dacă ajungi să cunoști originile lui Cioran, locul nașterii sale, întrevezi aforismele într-o lumină mai blîndă... agresivitatea lor, cinismul lor

strălucitor alunecă într-un cu totul alt spațiu, atunci cînd ți-e dat să ajungi în ținuturile natale ale autorului. Totuși devine mai puțin grav, mai puțin violent. Îți trece aproape prin gînd că Cioran poate nici nu a luat ad litteram ceea ce scria... În fond vine dintr-un ținut atît de miraculos! Bănuiesc însă că abia la Paris și-a aflat „tonul” scrierilor sale – deși, dacă bine mi-amintesc, deja pe cînd se afla încă în România – textele lui aveau o virulență specifică. De aceea, mă scuzați că spun acest lucru, dar iau mai puțin în serios aforismele lui, după ce am fost la Rășinari (rîde cu poftă)...

R.B.: Și ce vi s-a părut deosebit de frumos, de emoționant?

F.T.: Am cunoscut-o pe doamna Eleonora Cioran, soția fratelui lui Emil Cioran și ne-am înțeles minunat din prima clipă. Cred că dumneaei poate confirma această impresie. De fapt, ocazia însăși de a-i înțîlni și cunoaște pe membrii familiei lui Emil Cioran, mi s-a părut tulburătoare.

R.B.: Nu cumva și melancolică? Fiindcă melancolia dubleză în subtext chiar romanul epistolar pe care l-ați publicat...

F.T.: Da, am încercat la Rășinari deopotrivă sentimentul melancoliei și al bucuriei. L-am înțîlnit pe un nepot de-al lui Cioran, care chiar îi semăna, am cunoscut-o pe cumnata care era evocată în scrisorile noastre ... cu 20 de ani în urmă! Să mă aflu la peste două decenii de cînd pri-

etenia noastră a început, chiar în satul natal al lui Cioran...e într-adevăr o experiență situată între melancolie și bucurie.

R.B.: Aș completa ideea. Pe parcursul scurtei noastre călătorii, s-au întâmplat și câteva mici minuni. Când l-am vizitat pe Eginald Schlattner, în strâvechea sa parohie, Roșia, autorul Cocoșului decapitat, v-a arătat odăjdile tatalui lui Cioran...

F.T.: Da, da, „stola” părintelui Cioran, protopopul despre care Schlattner mi-a spus că ar fi avut un rang echivalent cu cel de episcop... Odăjdile preotului Cioran erau așezate pe perete, între fereastră și biblioteca lui Eginald Schlattner. M-a impresionat adînc acest episod!

R.B.: Astfel de întâmplări rămîn demne de consemnat... Vă propun o schimbare de perspectivă. V-ați născut la Koln, trăiți în Germania, ați știut probabil foarte puțin, ca întreaga dumneavoastră generație, despre existența civilizației și culturii germane în sud-estul Europei, în Transilvania, în „Siebenburgen”. Ce a însemnat pentru dvs. această întâlnire cu germani care, în bună parte, s-au strămutat cu vreo opt sute de ani atît de departe de locurile lor natale? Ce sentimente v-au stîmuit relicvele culturii lor, fiindcă etnicii germani, sașii transilvăneni, s-au reîntors între timp în ultimii ani, aproape toți, în Germania?

F.T.: Ați folosit formula potrivită „relicvele acestei cul-

turi”...M-am simțit uneori ca într-un ținut uitat de lume, cufundat în vis, din Germania, da. Numai că trebuie să adaug, probabil din Germania de dinaintea celui de-al doilea război mondial. În România, în localitățile pe care le-am vizitat, războiul aproape că nu a lăsat urme. Totuși, am putut observa semnele unei delăsări, dar nutresc speranța că această cultură va putea fi dusă mai departe de români... În Sibiu mi-am dat seama că așa ceva este posibil.

R.B.: Vizita pe care ați făcut-o v-a oferit șansa unei duble întâlniri: cea cu locurile natale ale lui Cioran dar și cu germanii, atîta cît au mai rămas. A fost nevoie de o punte de legătură între acești doi poli ai călătoriei?

F.T.: Nu e nevoie de nici o punte. Mulțumită lui Cioran am cunoscut oameni interesați, am cunoscut cultura română și transilvană, am cunoscut orașe și localități... Dar trebuie să afirm cu mîna pe inimă, că-i sunt recunoscătoare lui Cioran, pentru că prin el am cunoscut ceva nou și nici nu trebuie să aibă, nici cu el, nici cu viața lui la Paris și nici cu aforismele sale.

R.B.: Revin la ideea punții de legătură pe care credeam că a fost nevoie s-o aruncați între cei doi poli ai călătoriei. Ați negat ideea necesității acestui pod, fiindcă legăturile funcționau de la sine. În ceea ce privește însă cartea pe care ați scris-o despre legătura avută cu Cioran, aici

Cu Eleonora Cioran la Rășinari

puntea nu poate funcționa cum trebuie fiindcă volumul nu a fost tradus încă în limba română, deși despre el s-a vorbit și în presa scrisă și în cărți. Cum resimțiți, în calitatea de autoare, această situație? După ce v-am citit romanul am resimțit dorința absolut legitimă de a-l vedea cît mai urgent, pe loc chiar, tradus în română...

F.T.: Da, aceasta a fost și dorința celorlalți români pe care i-am cunoscut. Numai că, nevinovată cum sunt, mi-a fost dat totuși să resimt forța editurii franceze (e vorba de Gallimard n.n.). O putere care depășește cu mult dimensiunile a tot ceea ce mi-a fost dat în cursul vieții să resimt ca „putere”. Mă refer la o putere tendențioasă. E foarte regretabil acest lucru, dar știu în același timp foarte bine că situația se datorează și Verenei von der Hayde Rynch. Când a ea a intrat în posesia manuscrisului, m-a sunat la telefon, m-a admonestat. Ce-mi rămîne de făcut? Cred însă că odată și odată tot va sosi momentul cînd de la o distanță mai potrivită, cartea mea va fi analizată și receptată. Așa ceva nu aduce sub nici o formă vreun prejudiciu nici filozofului, nici scriitorului și nici omului Cioran. Dimpotrivă cartea mea îi va determina pe mulți să-l citească pe Cioran.

R.B.: Mai ales aici în Germania și în România nu mai puțin - mă refer la tînăra generație de cititori - fiindcă oricum, cartea se întemeiază pe o întâlnire foarte „omenească”, foarte intensă în plan emoțional, îndeosebi pentru Cioran dar poate și pentru dumneavoastră... deși preponderent din perspectivă intelectuală, fapt ce se poate deduce din lectura schimbului epistolar. Aș remarca încă un element interesant: ați publicat scrisorile abia după ce Simone Boue nu s-a mai aflat printre cei vii. Or, acesta poate fi și indiciul

unei anumite onestități, al unei atitudini demne. Dar revenind la receptarea cărții - aș face o observație riscantă și empirică: aceea că în general cititoarele, femeile, au primit entuziast cartea, pe cînd bărbații au întâmpinat-o cu rezerve, ba chiar cu spirit critic și polemic. Cum vă explicați această segmentare a reacțiilor?

F.T.: Dacă-mi este îngăduit, aș preciza că doamna Eleonora Cioran a fost și ea încîntată la lectura romanului deși în cuprins, la un moment dat, Cioran făcea într-una din scrisori o afirmație cam „nerăbdătoare”. Dar mai important este că a fost de la sine înțeles că atîta vreme cît Simone Boue trăia, aceste scrisori nu aveau voie să vadă lumina tiparului. Doar moartea ei neașteptată m-a determinat, la rugămintile scriitorului Ulrich Horstmann, să scriu această carte, din cuprinsul căreia am exclus intimitățile. În ceea ce privește faptul că lectura romanului epistolar le-a încîntat mai degrabă pe cititoare și mai puțin pe cititorii masculini, aceasta s-ar putea datoră, în eventualitatea unor resentimente machiste, superiorității pe care în relația dată, o deține femeia, prin tinerețea ei. Este un fel de forță necruțătoare a destinului ca tocmai într-o relație cu un celebru și minunat artist și filozof vîrstnic, tinerețea să fie cea care-i dă cîștig de cauză femeii. Așa ceva îi poate necăji pe unii bărbați.

R.B.: V-ați referit la o superioritate. Dar vîrsta nu este nici merit, nici dezavantaj. Să revenim la receptarea diferențiată a cărții. În ziarul italian „LA REPUBBLICA”, romanul a fost favorabil întîmpinat chiar de un filozof!

F.T.: Da. Mi se pare că în Italia există mai mulți fani ai lui Cioran decît în Germania. Am fost încurajată de articolul lui

Franco Volpi publicat în „LA REPUBBLICA”, o cronică foarte favorabilă cărții mele, chiar dacă punctată de unele observații ironice, „masculine”. Este cea mai bună recenzie pe care cartea mea a avut-o pînă acum. Unele cronici au fost pur și simplu malițioase, chiar rău intenționate și nu tocmai obiective. Dar Franco Volpi a reușit să discute cartea în detaliu și aș afirma „congenial”. Numai că și el întrevide relația ca fiind una între un bărbat celebru, un filozof vîrstnic și o femeie tînără și frumoasă. Faptul că o femeie tînără și frumoasă poate fi și plină de spirit, și cu aplecare spre filozofie, așa ceva nu i s-a părut din păcate nici lui, demn de remarcat.

R.B.: Știu că scrieți un nou roman. Își află amintirile călătoriei în România un loc în paginile lui?

F.T.: Cu certitudine. Relația mea cu Cioran și vizita pe care am făcut-o locurilor sale natale, Rășinari și Sibiu, vor fi evocate în cartea mea.

R.B.: Pînă cînd noul roman va fi lansat în Germania, nu ne rămîne de sperat decît ca prima carte, O iubire a lui Cioran, să fie totuși tradusă în română, publicată, și să devină accesibilă publicului larg. Cartea merită acest lucru.

P.S. Cine are la îndemînă volumul intitulat Cioran. Scrisori către cei de-acasă, publicat la editura Humanitas în 1995 poate citi, pe coperta a IV-a a cărții două opinii care pledează în favoarea traducerii integrale a corespondenței lui Emil Cioran, din care face parte indiscutabil și schimbul epistolar avut cu Friedgard Schulte Thoma.

Rodica Binder
Koln,
aprilie 2003

Cu Rodica Binder la Sighișoara

... de Gogol însuși

A 7 octombrie 1835 Gogol îi cere lui Pușkin într-o scrisoare, un subiect autentic rusesc în vederea scrierii unei comedii. Răspunsul a fost prompt, de vreme ce în mai puțin de două luni *Revizorul* era gata, cum aflăm dintr-o altă scrisoare, datată 6 decembrie 1835, adresată de această dată lui Pogodin. În primăvara anului următor, textul este tipărit, apoi, la 19 aprilie, piesa vede luminile rampei la Teatrul Aleksandrovski din Sankt Petersburg, iar la 25 mai este pusă în scenă la Teatrul Mic din Moscova.

Se știe scandalul ce a urmat, ca și reacția lui Gogol, păstrată pentru posteritate tot într-o scrisoare, destinată se pare lui Pușkin, dar netrimisă, scrisă chiar după premiera de la Moscova. Pe lângă detaliatele argumente prin care își explică tristețea și nemulțumirea (cu privire la refuzul actorilor și al regizorului de a coopera cu autorul piesei, atitudine ce a dus la neînțelegerea unor personaje sau chiar scene, denaturate complet din această cauză și, în consecință, la proasta receptare din partea confrăților și a publicului), important pentru piesa în sine este faptul că Gogol, în urma acestor reprezentări, înțelege necesitatea unor revizui, nu unele dictate de gustul pervertit al publicului, ci de simțul său estetic de creator. Astfel, modifică sau chiar renunță la unele scene care constată că trenează acțiunea: în actul al treilea, scena III, reduce discuția despre culoarea ochilor dintre Anna Andreevna și fiica ei; în actul al patrulea, din șirul

scenelor în care fiecare funcționar în parte îl mituiește pe Hlestakov, Gogol scoate scenele similare care îi au ca protagoniști pe Rastakovski, un slujbaş la pensie, numărându-se printre notabilitățile orașului și alta pe Ghibner, medicul neamț ce nu știe o boabă rusește. Este, de asemenea, receptiv la o obiecție auzită de la un spectator și procedează în consecință revizuiind atitudinea lui Hlestakov din același act, părându-i-se și lui mult mai firesc și în spiritul comediei imaginate ca funcționarii să fie aceia care fac primul pas în a-i propune bani falsului revizor și nu invers, cum apărea în viziunea inițială. Ediția a doua a piesei, apărută în 1841, va conține toate aceste modificări.

Un an mai târziu, în volumul IV, din seria de *Opere*, *Revizorul* este din nou revizuit de autor, prezentându-se, de această dată, versiunea definitivă, prelucrată acum la un nivel mai adânc: minciuna lui Hlestakov capătă un caracter inspirat, hiperbolic, scena finală este modificată, se adaugă în monologul primarului apostrofa către public: "De ce râdeți? De voi înșivă râdeți!..." Teatrele nu vor ține cont de această revizuire și piesa va fi jucată până în 1870 după versiunea primă din 1836.

Odată atinsă expresia deplină a textului, din punct de vedere literar, rămânea ca acesta să fie și bine pus în scenă de către regizori și actori, de aceea Gogol scrie în 1842 un *Avertisment pentru cei care ar voi să joace cum se cuvine piesa "Revizorul"*, unde lămurește trăsăturile fiecărui personaj în parte și modalitatea în care trebuie să fie jucate acestea, subliniind faptul că "Actorul trebuie să prindă mai

întâi sufletul rolului, iar nu haina lui"; dă indicații precise și amănunțite asupra scenei mute din finalul piesei și respinge argumentat orice tendință regizorală de caricaturizare, de exagerare, de trivializare și chiar de comici-zare a jocului actorilor. Și această tentativă va fi sortită eșecului căci *Avertismentul* va vedea lumina tiparului de-abia în 1886, la mai bine de treizeci de ani după moartea lui Gogol, când stilul greșit de joc se instaurase deja.

Mai rămânea receptarea, atât în rândurile publicului larg, cât și în cele mai restrânse, ale literaților.

Pentru aceștia Gogol a scris în 1846 *Deznodământul "Revizorului"* și l-a trimis ca anexă la piesa ce se juca pe scenă de zece ani, deznodământ imaginat ca o discuție lămuritoare între actorul principal și câțiva spectatori, imediat după reprezentarea piesei. În această "coda", pe lângă considerațiile estetice (despre rolul artei, despre (i)moralitatea ei, despre redarea binelui și a răului într-o operă de artă etc.), autorul oferă "cheia", sensul anagoric, cum ar spune Dante, al falsei comedii pe care o propusese în urmă cu un deceniu: orașul ar fi sufletul nostru, al fiecăruia, revizorul din final ar fi conștiința noastră trezită, ce ne așteaptă în pragul mormântului, Hlestakov, falsul revizor, "conștiința superficială a lumii, venală și amăgitoare", "ușuratică și prefăcută care, folosindu-se de spaimea noastră, ia deodată înfățișarea conștiinței celei adevărate și se lasă cumpărată de patimiile noastre [...] și se mistuie apoi, ca și el, cine știe unde"; ultima scenă ar reprezenta "ultima scenă din viață, când conștiința te silește deodată să te uiți cu toată luarea-aminte în suflet și să te sperii de tine însuși".

Scriș în 1846, revăzut în 1847, acest *Deznodământ* va fi pentru prima dată tipărit, tot postum, în 1856, când va fi tratat ca o ciudătenie, ca o deviere mistică a lui Gogol, din ultimii ani de viață. Textul a circulat totuși într-un cerc restrâns când Gogol încă mai trăia. Sensul literal se înstăpânise însă într-atât, încât nimeni nu a vrut să țină seama de celălalt sens tainic, validat chiar de autor.

Rândurile pe care Șcepkîn, un celebru actor moscovit al acelei vremi, i le scria lui Gogol în 1847, sintetizează receptarea din epocă, ce se va perpetua până în ziua de astăzi: "După ce [...] și am citit sfârșitul dumatăle la *Revizorul*, am fost furios pe mine și pe miopia mea, căci până acum am studiat pe toți

eroii *Revizorului* ca pe niște oameni vii... Lăsați-mi-i așa cum sunt... Nu-mi dați nici un fel de indicații, că aceștia n-ar fi niște cinovnici, ci propriile noastre patimi. Dumneavoastră ați adunat în același loc câțiva oameni din toată lumea, din care ați alcătuit un grup. În cei zece ani de când trăiesc în preajma lor, am ajuns să mă înrudesesc cu ei și acum voiți să mi-i luați. Nu, nu vi-i dau! Cât va fi să trăiesc nu vi-i dau! După mine, n-aveți decât să-i prefaceți chiar și în țapi, însă până atunci nu vi-l las nici măcar pe Derjimorda, căci și el mi-e drag".

...de traducătorul Nicolae Iliescu

PRIMA traducere în limba română a piesei lui Gogol datând din 1874 a fost o prelucrare de Petre Grădișteanu intitulată *Revizorul General*, dedicată lui V. Alecsandri și montată pe scena Teatrului cel Mare din București (cu M. Pascaly în rolul lui Hlestakov). "Autorul român – preciza Tatiana Nicolescu" – a localizat comedia rusească, adaptând-o moravurilor și realităților românești de la mijlocul secolului trecut. O anumită înrudită de atmosferă și principii între viața publică și socială din Rusia feudală și autocrată și România burghezo-mosierească (sic!) a făcut ca sarcina lui Petru Grădișteanu să nu fie prea grea și a îngăduit în același timp prelucrării să transmită în parte mesajul originalului."

Până în 1909, când la București apăreau două traduceri diferite, una aparținând lui Alecsandrescu-Dorna, alta lui Neculai Dunăreanu, care va fi preluată de Teatrul Național din București în același an (cu Petre Liciu în rolul lui Hlestakov), sunt înregistrate în Moldova alte două versiuni, una semnată de M. Wechsler și apărută la Botoșani în 1904 și cealaltă semnată de Simeon N. Morozov, tipărită la Piatra-Neamț în 1906. Una din traduceri de referință de mai târziu este aceea datorată Gabrielei Leonte și lui Sică Alexandrescu apărută în colecția B.P.T. la E.S.P.L.A. în 1951, cu o prefață amplă a profesorului Eugen Schileru. Aceasta va fi retipărită peste un an într-o ediție de lux, cu ilustrații color de Perahim, cu prilejul centenarului morții lui Gogol.

La sfârșitul anilor '50 sunt editate la Cartea Rusă *Operele* lui Gogol în șase volume purtând semnătura unui colectiv de traducători.

Primele traduceri suferă – firește – de cunoscutele stângăcii ale începuturilor. Versiunea lui Sică Alexandrescu tradusă cu intenția de a fi pusă în scenă în 1952 (cu Radu Beligan în Hlestakov) se resimte de o oarecare neglijență în traducerea detaliului, precum și de un reducționism, în sensul traducerii libere, pe înțelesul spectatorului, a unor sintagme ce ar fi necesitat note explicative.

Firește, unele din aceste neajunsuri au încercat să fie revizuite în ediția completă a *Operele*, cu note, comentarii și anexe. Compararea celor două versiuni, înclină balanța, cum era și de așteptat, în favoarea celei din urmă.

Lăsând la o parte alte tentative de traducere a piesei gogolienne, semnalăm cea mai recentă versiune datorată experimentatului traducător din limba rusă, Nicolae Iliescu. Cunoscut mai cu seamă ca traducător de literatură contemporană, având "la activ" volume traduse din autori aparținând secolului recent încheiat, precum Bulat Okudjava, Cinghiz Aitmatov, Soljenițin, Arkadi și Boris Strugațki, dl. Nicolae Iliescu, eminent cunoscător al culturii și civilizației ruse, degustător de poezie populară și cultă românească și rusească (autorul unor fermecătoare traduceri din poeziile lui Tiutcev), fiind și un mare amator de teatru, a simțit nevoia unei revizui a textului piesei în discuție. Așa s-a născut volumul de *Teatru* apărut în toamna anului trecut. El cuprinde pe lângă *Revizorul*, încă două piese celebre, *Căsătoria* și *Jucătorii de cărți*, titlul acestora din urmă (în original, *igroki/ jucători*) devenind în noua ediție *Cartoforii* (deși, în paranteză fie spus, putea la fel de bine să se numească *Trisorii*, de vreme ce textul lui Gogol propune niște personaje nu atât subjugate de patima jocului, cât diabolic mănate de dorința de a-și înșela partenerii și de a-i curăța de bani).

Noua versiune propusă de Nicolae Iliescu este, cum era de așteptat, mult superioară celor anterioare, dovedind nu numai o foarte bună cunoaștere a limbii în și din care traduce, dar și o măiestrie a formulării limpezi într-o limbă română cât se poate de curgătoare. Citind oricare din cele trei piese, ești furat de spumoasele dialoguri și lovituri de teatru, fără să-ți amintești o clipă că parcurgi o traducere. Expresiile frazeologice, proverbele, zicalile sunt cele care în versiunile anterioare aminteau cititorului de limba din care se traducea,

căci variantele propuse nu sunau românește: “ești prost ca o ciubotă” (versiunea Sică Alexandrescu), “câteodată e rău să ai prea multă minte, mai rău chiar decât să n-ai deloc” (versiunile anterioare), în comparație cu “uneori prea multă minte strică...” (versiunea Iliescu) sau chiar moto-ul piesei: “Dacă ești pocit, nu e oglinda de vină”/ “Dacă ești strâmb, nu e oglinda de vină” (versiunile anterioare) în comparație cu “Dacă mutra ți e pocită, nu da vina pe oglindă” (versiunea Iliescu, ce denotă simț muzical și cunoștințe de prozodie, câtă vreme cele două părți ale zicalei sunt aici făcute aproape să rimeze iar piciorul metric este egal).

...de Serghei Cerkasski la TNB

ÎN TEXTUL publicat în caietul-program al spectacolului de la TNB, intitulat *Împreună*, Serghei Cerkasski mărturisește: “Nu am crezut vreodată că voi monta *Revizorul*. Se pare că văzusem piesa în prea multe spectacole, montate în diverse teatre.” S-a îndreptat atunci spre text, pe care l-a găsit foarte actual și universal, tentându-l să încerce o montare proprie, scuturată de orice influență anterioară și ținând cont de soluțiile scenice intuite numai din textul lui Gogol. Și totuși *Revizorul* lui Cerkasski, deși un spectacol cu găselnițe proprii, cu decoruri, costume și muzică ingenioase, nu ține cont de indicațiile lui Gogol din numeroasele texte amintite mai devreme, ci este tot o *revizuire*, o lectură à la Cerkasski și nu à la Gogol.

“Acum știu foarte bine că în

Revizorul există și un grotesc frizând cirul, și o uriașă doză de seriozitate” - acestea sunt cuvintele cu care își încheie regizorul rus argumentul din caietul-program și, constatăm, vizionând spectacolul, că optează să ne prezinte acel “grotesc frizând cirul” și nu “uriașă doză de seriozitate”. Cu alte cuvinte, se oprește la lectura de suprafață, mult mai accesibilă publicului, dornic de comedii - supape împotriva urâtului cotidian. Și trebuie să recunoaștem că, limitat la acest scop deconectant, spectacolul îi reușește. De la decoruri și costume, până la muzică și jocul actorilor, ne aflăm într-o lume de turtă-dulce, de bălci, intenționat kitsch uneori, grotescă alteori, împinsă până la bufoneria tipică cirului sau a spectacolului pentru copii.

Acea platformă-gogoasă, umflată cu aer, ce constituie decorul principal al spectacolului, se dezumflă în scena finală, însă momentul nu este suficient valorificat și spectatorul pleacă doar cu părerea de rău că veselie nu a durat mai mult.

Nu sunt deloc forțate nici găselnițele regizorale cu iz românesc (scena în care “manifestația spontană” cu urale și pancarte, cu care Hlestakov este primit de săteni, este “instrumentată” de agenți ai poliției) sau cu iz rusesc (versiunea caricaturală a celebrilor pași de balet ai celor patru lebede mici din *Lacul lebedelor* de Ceaikovski, pe care evoluează Hlestakov, Primarul, fiica și soția acestuia în finalul actului al patrulea).

Toate aceste detalii compun o foarte frumoasă, încheagată, hazlie și spumoasă comedie... căreia i s-ar potrivi de minune o replică dintr-un desen animat:

“Ain't that cute?... But is wrong!!!” (Nu-i așa că este nostim?... Dar e complet greșit!!!), depărtându-se, cu fiecare gest, de ceea ce a avut în vedere Gogol, care avertiza în 1842 că trebuie evitată orice urmă de caricatură, comic, trivial: “Mai mult ca orice, actorul trebuie să se ferească de a cădea în caricatură. Până și în rolurile cele mai mici, nu trebuie să fie nimic trivial, nici exagerat. Dimpotrivă, actorul trebuie să caute cu deosebire a fi mai simplu, mai modest și mai nobil chiar decât ar fi în realitate persoana pe care o reprezintă. Cu cât mai puțin se va gândi actorul să fie comic și să-i facă pe ceilalți să râdă, cu atât mai mult va ieși la iveală comicul rolului pe care îl interpretează. Comicul va ieși în evidență de la sine, tocmai prin seriozitatea cu care își vede de ocupația lui fiecare personaj al comediei.”

Și pentru a exemplifica doar cu maxima și minima scalei, trebuie spus că personajele cele mai apropiate de imaginea avută în vedere de autorul lor sunt Primarul și Hlestakov. Rolul acestuia din urmă, trebuie, în viziunea lui Gogol, “să fie dat neapărat celui mai bun dintre actorii care s-ar găsi, pentru că e și cel mai greu [...] Pentru a juca acest rol, actorul trebuie să aibă un talent foarte multilateral, să nu exprime permanent unele și aceleași trăsături, ci o diversitate de trăsături. Dan Puric ilustrează perfect toate aceste stări cu maximă naturalețe.

O mențiune specială ar trebui făcută în legătură cu dirigințele poștei, partitură pe care Marius Rizea o execută admirabil.

Bobcinski și Dobcinski, în schimb, sunt - în această mon-

tare - cele mai modificate personaje, în sensul depărtării lor de original, în construirea cărora regizorul a mizat doar pe latura lor exagerat comică. (Să ne gândim doar la scenele VIII - X din actul al doilea în care s-a pierdut enorm prin eliminarea insistenței cu care curiosul Bobcinski încerca zadarnic să ia parte la evenimentele din camera lui Hlestakov, partitura acestui personaj fiind limitată, în spectacolul lui Cerkasski, la acel drum sugerat de George Ivașcu, interpretul rolului, prin onomatopeicul “Tâgâdâm... tâgâdâm”, pe care se bate prea multă monedă.

De ce o astfel de viziune regizorală, plăcută, de altminteri, cum spuneam, nu ar fi satisfăcătoare? Nici pe departe pentru că ea nu respectă întocmai indicațiile autorului, explicite sau implicite, ci pentru că spectatorul nu are sentimentul unei alte finalități a spectacolului, în afara aceleia de a amuza copios. Și, pentru a-l cita tot pe Gogol, “prost este numai atunci când, după felul în care e arătat răul, nu te poți dumiri dacă răul e chiar rău sau nu tocmai rău. Prost este numai atunci când răul e făcut atrăgător pentru spectator, când așa-i de amestecat cu binele, încât nu mai știi partea cui s-o iei. [...]”

În ultimul timp, comedia a devenit, din păcate, numai un pretext pentru râs, o simplă formă de divertisment, pierzându-și calitatea de structură estetică, căci, în această a doua ipostază a ei, pretinde cu necesitate drama. Iar în *Revizorul*, remarcă dramaturgul și criticul de teatru Leonida Teodorescu³⁾, “drama este implacabilă, deși nu foarte ușor

de sesizat - suntem, firesc, mult mai înclinați să râdem de primar [ca, de altfel, de toți ceilalți, așa adăuga], decât să-i descoperim substanța dramatică - și tocmai acest fapt îi aragă piesei lui Gogol o aură de capodoperă.”

Prin *Deznodământul la “Revizorul”* - dincolo de impresia de misticism pe care i-au atribuit-o contemporanii și au exagerat-o criticii realismului socialist - Gogol încerca să mute accentul dinspre comodul râs cu care râdem în viață de alții și de cei de pe scenă, de care ne dezicem, în mod categoric, spre acceptarea imperfecțiunilor noastre și spre râsul purificator prin care să putem stârpi oricare din patimile întrupate de personajele de pe scenă, patimi care ne aparțin în egală măsură și nouă. “S-o luăm ca pe ceva care ne țintește ca și cum ar fi fost scrisă pentru noi, căci de toate vom găsi în adâncul sufletului nostru, numai să nu coborâm într-însul cu un dealde Hlestakov, ci cu adevăratul revizor, fără puțința de a fi mituit”.

Se vede însă că omul dintotdeauna a preferat falsul revizor în locul celui adevărat.

Carmen Brăgaru

¹⁾ Tatiana Nicolescu, *Opera lui Gogol în România*, ESPLA, București, 1959, p. 29.

²⁾ Nikolai Gogol, *Teatru*, în românește de Nicolae Iliescu, postfață de Albert Kovács, Ed. Fundația culturală EST-VEST, București, 2002.

³⁾ Leonida Teodorescu, *Dramaturgia lui Cehov*, Ed. Univers, București, 1972, p. 107.

Editura AULA

de 4 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza. Teatrul; 3. Critica. Eseu

1.232 p., 240.000 lei

Istoria critică a literaturii române. 1

432 p., 99.000 lei

Despre poezie

208 p., 50.000 lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 50.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

post-restant

de
Constanța Buzea

↑ NTELEG că doriți să se pună capăt disputei printr-un verdict semnat și parafat. Dar eu cred că în cazul de față lucrurile trebuie lăsate așa cum sunt. Dacă ceea ce dvs. numiți, ca neprofesionist declarat, "însăilări", dar câțiva amici le gustă cu entuziasm iar alții, cu aceeași atenție și grijă citindu-vă se îndoiesc de valoarea lor literară, asta dovedește diversitatea gusturilor, lucru care vă bagă în ceață. Înclin să cred că fiecare are o solidă justificare pentru opinia proprie, la care n-o să renunțe vreodată, chiar dacă, prin absurd, ați înceta să vă mai amuzați scriind versuri, făcând fie omagiul sarmăluței, fie trecând în revistă produsele și subprodusele unei piețe libere aglomerate până la refuz: "Varză acra și cartofi/cizme rupte și pantofi/lenjerie, haine vechi, poliști perechi-perechi./cafea boabe și piper./epoleți de ofițer./căști, lămpașe de miner./cărșetori, afaceriști/portrete de comuniști/găini, rațe, carne, piei./scroafe care au purcei./broaște, scoabe și cercei/tigănci cu mulți puradei." (Mircea Romaniță, București) ☒ Electronist fiind dvs., și dăruit cu sensibilitate, veniți și spuneți, și nu vă contrazic, că și funcționarea unui tranzistor sau a unui simplu condensator, poate să fie o întreagă "poezie". Să rămânem cinstiți cu noi înșine și să recunoaștem deschis că electronica nu are nici o vină pentru cacofonie sau pentru dezacord. Eram pe punctul de a mă lăsa cucerită de ideea frumuseții lumii în diversitatea ei de lucruri și meserii când, în chipul cacofoniei crase și deloc inocente și a dezacordului: "feerica cadentă" și, iată, "Și calde nimburi ne-apăru pe umeri", îmi apăru și mie, clară și dureroasă în fața ochilor, situația. Fusesse magic "vântul cel negru" între tristețile de marcă ale unei nopți de revelație, dar și el s-a risipit pe dată, ca și prezența "martorului blând la nunta Apelor", care n-a mai avut rezonanță și nici importanță în peisajul moldav, întotdeauna dulce, din *Despre Orașul meu*. (Romei-Ion Vulpeș, Onești) ☒ Toate bune și frumoase, activitățile extrașcolare, studiul, traducerea, patima bună a lecturii. Versurile însă nu trec deocamdată de nivelul general hărăzit adolescenților: "Un vânt se strecoară/Min-

tea o-nconjoară/ Peretii se despică în petale.../Și tu, chiar poți să zbori spre visare./Deasupra: cerul purpuriu și nori albaștri/Dedesubt, copii pe plaiuri ce-au în mână praștii./Ochiul perfid și verde-al unuia/S-a pus pe sfera în care pluteam./Din mâini și trup el se tot zguduia./Să mă salvez nu mai puteam./Căci bula de săpun ce mă adăpostea/ Pierse.../ Sub acțiunea soarelui./ În tăcere". (Timea Silvia Kengyvel, Satu Mare) ☒ Ce sunt tristețile? "Jurnale intime/Ținute/La vedere". Ce nu știai? "Când ți-ai lepădat/Și ultimul bănuț/Al iluziilor/M-ai prins de mână./Nu știai că sint,/de fapt,/Prăpastia pe care ai săpat (sic!)/Cu timpul/În mine". Ce e mai important pe lume și de ce? "Poți căuta și găsi/De toate:/Bani, femei, glorie.../Dar gândurile,/Oriunde vei fi,/Vor veni singure/la tine". De ce te poți înfricoșa până la urmă? "Lama cuțitului/Nu mai sclipește/Demult//Nu-mai înfricoșetoarea/Ei umbră/Ca la început". Întrebarea la care doriți să vă răspund afirmativ, și o să fac doar cu o ușoară neliniște pentru efectul demersului dvs. de a tipări o carte, mi se pune foarte des. Este mica mare vanitate care trebuie satisfăcută, pentru a nu da piept cu inoiala, cândva, și cu regretul de a nu fi încercat măcar s-o ridicăți din letargie. Tipăriți-vă poeziile, fără să vă iluzionați într-o direcție cumva greșită. (Ioan Cristea, Aiud) ■

U ȘTIU alții cum sunt, dar eu", când văd câte-un crainic de televiziune, prezentând jurnalul, îmi vine să mă fac haiduc, să-mi iau durda în spinare și spre codri s-o apuc, să aștept la o intersecție de drumuri ogașenizate vârtos și să aplic legea vestului sălbatic în variantă chineză. Glumesc, desigur, pentru că ei, crainicii, sunt cei care mă înseninează în clipele negre de după achitarea dărilor către stat, cu știri și reportaje de la ședințele de Guvern unde majoritatea "executivilor" sunt plini de voioșie molipsitoare când discută despre nivelul nostru de trai, greve, reducerea paturilor de spital (Doamne-ajută! Aceasta înseamnă: ori că nu mai avem atâția oameni bolnavi, ori că moartea a trecut la seceriș fără să mai aștepte compensarea medicamentelor). Așadar ei, crainicii, sunt cei care ne aduc în case veștile; rele, că bune erau doar pe vremea ceaușismului. Acum nimic nu mai e bine, totul a luat-o pe panta răului, deși Executivul se strofoacă sisific să ne convingă că nu e așa. Ce să facă și el, sârmanul? Dacă e Executiv (ne)execută,

cronica tv

Crainici și analiști

nu? Scuzați-mi derapajul, dar economia noastră de piață e atât de alunecoasă, că, fără să vrei, văzându-l pe Domnul Prim-ministru și ascultându-i vocea calmă și discret ironică, te simți patinator profesionist făcând "triplutlucuri" (?) care îi lasă stane pe ruși cu pe toți canadienii la un loc. Că, fără o cât de mică pricepere în ale patinajului, cum să te strecoari printre jaloanele economiei de piață și trambulinele tranziției? O, dar acestea țin de trecut. Acum canalele de televiziune ne transmit imagini cu și despre războiul din Irak. Comentate de specialiști. Pentru că, dacă România are ceva din abundență, acela este analiștii, "ca să mă exprim academic", vorba unuia. Fiecare crainic de televiziune are analistul său care, evident, cunoaște tactici și strategii militare care i-ar lăsa muți pe americani, știe când, unde, cum și cu ce fel de arme trebuie să atace beligeranții pentru

a obține victoria; unde e vulnerabilitatea sistemului de apărare al lui Saddam, cât mai durează războiul, cine îl va câștiga... Hopa! Tocmai i-a căzut de la rever microfonașul invitatului... Crainicul își cere scuze și reia seria întrebărilor, dar fără să se mai refere la câștigător, fiindcă microfonașele astea cad când nici nu gândești...

La finalul știrilor mă bucur că americanii nu cunosc limba română (cei mai mulți nici nu știu că există "un pământ numit România"), fiindcă am rămâne fără analiști; dar mă și revoltă o mândrie patriotică: adică, de ce nu ne lasă pe noi să ne ocupăm de Saddamul ăsta? Ay, ce mardală i-am trage! Dar ce ne-am mai ridica nivelul de trai cu miliardele lui de dolari!...

Căci, pentru regimentele noastre de analiști ar fi un simplu *talk-show*, adică un flecușet...

Telefil 2

voci din public

Mult stimat domnule Cronicar (ador să scriu necunoscuților cu sau fără Nume), nu știu ce înseamnă "recidivarea" de care se face vinovat domnul Cristian Bădiliță care – susțineți dumneavoastră cu lejeră ironie: "citește pe internet" și vai, mare păcat, de acolo de unde-o fi". Recunosc că n-am citit articolul domniei-sale, asta fiind un și mai mare păcat. Al meu. Titlul "Bazarul culturii române" cred că v-a iritat. Din păcate, domnul Bădiliță, are dreptate: presa română lasă foarte de dorit. Cum ar putea fi altfel cind ea n-a existat aproape jumătate de secol? Cum să existe rubrici fixe de cronici specializate cind ziariștii suportă presiuni cu abilitate mascate, cind există o CENZURĂ ECONOMICĂ? Da, domnul Bădiliță are dreptate și v-aș ruga să ignorați că aceste rânduri sunt scrise de la Zürich. Nu citesc (numai) prin internet. Ani de zile am fost, și încă mai sunt, abonată la 2-3 publicații din țară urmărind evident și presa locală. Compar fără să vreau. Lipsesc, – în ziarele românești – lipsește, colaborarea cu exilul sau, mai corect ea este puțin prezentă. Au dispărut rubricile de specialitate semnate de N. C. Munteanu, Horia-R. Patapievici etc. Punerea în pagină, grafica, lasă de dorit; citești titluri "șoc" pe prima pagină, urmate de articole care n-au nimic cu ti-

tlul - în pagina 8-a. (exp. "Se fabrică dosare" scrie pe prima pagină a unui ziar. Articolul demască arestarea abuzivă a directorului Băncii Naționale... Confuzia fiind gata.)

Sunt teme de actualitate grave care interesează opinia publică de aici și de acolo – dezbătute pe larg într-un număr, pentru ca apoi cind cauți "urmarea"... se așterne tăcerea. Mă refer de exemplu la teme precum accesul opiniei publice la arhivele securității, la activitatea CNSAS-ului, la diferite scandaluri de corupție rămase nerezolvate etc. Bineînțeles că nu ne așteptăm ca "România literară" să aibă cu predilecție asemenea rubrici, însă de la alte publicații cu caracter mai "politic" – da, așteptăm.

De departe și cât de NECESAR este uneori distanța, publicațiile din țară chiar dacă au o linie, sunt lipsite de perseverență, sunt scrise chinuit, cu teamă și inconștient. Abundă interviurile luate cu stângăcie, redactate apoi în pagină cu multe greșeli și ambiguități de stil. Dacă telefoanezi la redacții pentru o problemă administrativă (uneori ziarele se pierd sau ajung cu întârziere) îți răspunde o voce anonimă, terorizată: – "Florica". Ca să obții un ton de fax trebuie să ai nervii tari; redacțiile respective nu au bani să-și repare faxurile antice decind lumea, nu au

bani de hirtie sau, cum mi s-a întâmplat la "Dilema" fax-ul era încuiat într-o cameră la alt etaj (am prostul obicei să verific și cer confirmarea).

Este însă de înțeles și ÎNTELEGEAM DE CE: presa română suferă și este cenzurată economic, care tot CENZURĂ este, vreți sau nu s-o recunoașteți! Nu mă pot abține a nu gândi precum Iorga: "mintuirea nu vine niciodată dinspre capetele plecate". Meseria de ziarist, dacă meserie se numește "cere curaj și morală poate mai mult decât alte meserii. Este bine să rămânem liberi interesându-ne totuși privirea celuilalt cu atât mai mult cu cât "celălalt" ne este prieten. M-a îngrozit întotdeauna indiferența cu deraparea ei, nesimțirea. Ei bine de această indiferență ar trebui să vă temeți și poate să vă întrebați de ce numai o mină de personalități ale culturii noastre, numai o mină de intelectuali (medici, profesori, arhitecți, actori, muzicieni, informaticieni, scriitori, poeți etc.) mereu și mereu aceeași scriu și iau atitudine în ziarele românești, marea masă rămânând indiferentă... aici și acolo.

Cu solidaritate dintr-o zi de primăvară a lunii martie,
să tot fie 26,
anul care se scurge.
Gabriela Baicu-Cerkez

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

Dezorientare

DUPĂ intrarea trupelor americane în Bagdad și după ce conducerea irakiană - în frunte cu "marele Conducător" - s-a topit în peisaj, presa *bien pensante* din Europa nu prea mai știe despre ce să scrie, iar ziariștii portughezi de culoare roșu-aprins ori discret-trandafiriu nu fac nici ei excepție. Articolele lor din ultimele zile re-lent o oarecare dezorientare și o evidentă sovăială în ceea ce privește tonul: cum ar trebui să sune de acum încolo melodia intonată - de preferință, la unison? Deocamdată asistăm la o bilbiială cacofo-nică.

Să faci apologia eroismului poporului irakian în lupta pentru apărarea patriei e ușor riscant, dat fiind faptul că trupele Alianței s-au prea întâlnit vreo rezistență semnificativă. Să te înduioșezi pe larg asupra soartei nevinovaților victime civile ale bombardamentelor americane? Pe lângă faptul că ele au fost relativ puține, au și părăsit între timp spitalele. Cât despre defuncta conducere irakiană în frunte cu Saddam - prudența rămâne obligatorie: modul în care s-a comportat ea în timpul războiului, ascunzându-se din bunker în bunker, ca și stilul în care s-a evaporat înainte de încetarea acestuia, face imposibilă orice tentativă de a-i închina ode și poeme în proză, care să-i glorifice patriotismul ori înalta ținută morală.

Rămâne, evident, subiectul - practic, inepuizabil - al marilor proteste din întreaga lume îndreptate contra agresiunii imperialiste-

lor americani în Irak: subiect generos, cu care îi poți bate pe oameni la cap ani de-a rândul (vezi precedentele ocazii, Coreea și Vietnam), dar care prezintă un singur neajuns - e prea repetitiv și devine repede previzibil. Strigătul de protest rămâne pînă la urmă tot doar un strigăt și nu-l poți interpreta în treizeci de feluri.

Așa că, în lipsă de altceva, greutatea misiunii cade acum pe umerii celor cîțiva corespondenți de la fața locului, trimiși la Bagdad ca să caute pete în soare și să le găsească. Astfel, cutare corespondent se plînge că (din cauza războiului, desigur) carnea a ajuns îngrozitor de scumpă; altul ia interminabile interviuri medicilor din spitale, care reclamă lipsa medicamentelor; al treilea, om cultivat și cu simțul frumosului, se cutremură de emoție la vestea că prețioase piese arheologice au dispărut din Muzeul Național. Nici unul dintre acești umaniști, descinși în Irak de cîteva zile, nu și-a pus măcar o clipă problema că, pe vremea lui Saddam, alimentele erau strict raționalizate, cam ca pe vremea Tovarășului la noi, iar carnea aproape inexistentă; că în spitalele publice nu se găseau medicamente deloc; și că în prețuia intervenției aliate cele mai importante exponate din Muzeul Național au fost scoase de poliția secretă a Conducătorului și duse spre o destinație necunoscută. Corespondenții de stînga trimit din Irak relatări din care rezultă cu claritate un singur lucru: aterizați la Bagdad, ei scriu de parcă s-ar fi așteptat să ajungă la Paris sau la Berlin, nu într-un oraș

12,5 x 20 cm
208 pagini
79 000 lei

POKER și alte două comedii Teatru

de
**Adrian
Lustig**

la compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@bk.ro
www.compania.ro

peste care a trecut războiul.

Misiunea jurnalismului anti-american a devenit însă dificilă și dintr-un motiv neașteptat: lumea întreagă l-a putut urmări la televizor, zi de zi, timp de trei săptămîni, pe extraordinarul Ministru irakian al Informațiilor. Prestația sa jurnalistică merită cu prisosință premiul Oscar și, dacă acest personaj n-ar fi existat, el trebuia neapărat inventat. Poate că niciodată n-a apărut cu asemenea claritate rolul informațiilor într-o dictatură și nici cît preț pune un dictator pe inteligența celor cărora li se adresează.

Declarațiile pitorescului individ, care anunța victorii istorice ale trupelor lui Saddam chiar în ziua cînd americanii intrau în Bagdad, reprezintă o ilustrare vie a sensului pe care cuvîntul "informație" îl capătă în gura comuniștilor ori a socialistilor Baas (Baas și nu numai!); pentru ei, informație înseamnă să asiguri pe toată lumea că vaporul e în perfectă stare, că zvonurile despre eventuale avarii sînt pure calomnii - și să spui asta chiar în momentul cînd toată lumea stă în apă pînă la gît. ■

la microscop

de Cristian Teodorescu

Corupția după Guest

DACĂ am scris noi,ăștia din presă, că și străinii s-au speriat de corupția din România, Puterea ori ne-a luat de sus, ori ne-a ironizat, ori s-a făcut că nu ne aude.

Premierul Năstase declară periodic război corupției, fiindcă dă bine la presă, dar uită să și înceapă acest război. Președintele Iliescu aruncă, din cînd în cînd cite o petardă, de care nu se mai sperie nimeni. Parchetul General se ocupă de mărunțișuri, Parchetul lui Amarie se ocupă de boschetarii corupției - e tot mai limpede că P.N.A.-ul e o instituție avortată.

Luați cu grijile războiului din Irak și pătrunși de importanța lor planetară, puternicii României s-au rătoit la Raportul Departamentului de Stat american despre cum se respectă drepturile omului în România, raport în care e menționat și nivelul alarmant al corupției. Raportul se bazează pe date învechite a zis oficialitatea din România, bătîndu-le implicit obrazul americanilor, într-o reacție care voia să zică în subtext "noi vă susținem și voi ne criticați?". Ambasada Statelor Unite la București a răspuns politicos acestui mesaj supărat, salutînd, în limbaj diplomatic, progresele făcute de România în ultimii ani. După care mesaj a venit discursul ambasadorului Guest despre corupția din România. Un discurs care s-a adresat atît oficialităților, cît și românului de rînd și al cărui mesaj e că ambasadorul Guest știe ce se întîmplă în România. Un fel de a spune că nici Departamentul de Stat nu și-a alcătuit raportul recurgînd la exemple care nu mai sînt de actualitate.

Discursul ambasadorului l-a luat pe nepregătite pe ministrul de Externe Geoană. Președintele Iliescu a părut și el luat prin surprindere, iar premierul idem. Așa că e limpede că discursul ambasadorului american a venit într-un moment în care s-a întîmplat

ceva în funcționarea de rutină a canalelor diplomatice dintre România și Statele Unite. Acel ceva probabil că a fost reacția ofuscată a Bucureștiului față de Raportul Departamentului de Stat.

După primele momente de derută, cu declarații mai degrabă confuze, oficialitățile noastre au încercat să îndulcească pilula pe care le-a oferit-o ambasadorul american. Președintele Iliescu a dat-o pe principii, iar premierul s-a străduit să pară relaxat, dar fără a-și exersa ironiile pe seama ambasadorului. Notă discordantă a făcut ministrul Justiției, Rodica Stănoiu, care a răbufnit într-o declarație. Nu avem nevoie să ni se dea lecții, România știe ce are de făcut!!!

Aș fi admirat declarația d-nei Stănoiu că România n-are nevoie de lecții, dacă d-sa ar fi precizat și ce va face România. Or tocmai aici d-na ministru s-a ascuns în generalități jenante. Trebuie elaborate sisteme, și alte asemenea exprimări vagi din care nu poți înțelege altceva decît că pentru executivul autohton corupția nu e o problemă presantă. Așa cum, de fapt, îmi îngădui să adaug, n-a fost niciodată, din 2000 încoace.

Partidul de guvernămînt nu se îndură să se despartă nici măcar de baronii săi locali. Atunci cînd PSD-ul mai lasă în voia legii pe cite un primar mai răsărit, televiziunile de serviciu prezintă aceste excepții ca pe jertfele ultime pe altarul anticorupției, în timp ce toată lumea știe că firele duc mult mai sus. Se vorbește, tot mai insistent, de miniștri și secretari de stat pe care Parchetul Național Anticorupție ar fi pus ochii, dar de care n-are curaj să se atingă. Se vorbește despre comisoane care ar fi scandalizat străinătatea, dar și de atenții obligatorii care trebuie plătite în stînga și în dreapta pentru afaceri autohtone. Puroiul din această bubă tot crește, iar cînd buba se va sparge s-ar putea să ruineze cariere politice impozante. ■

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

tel.: 210.89.08, 210.89.28 sales@prior.ro

Encyclopaedia Universalis editia 2002

Cea mai importanta enciclopedie de limba franceza

28 de volume, 50 000 de articole

REDUCERE DE PRET 25%
in limita stocului disponibil

www.ebookshop.ro

“Am foarte puține răspunsuri”

DECLARAȚIA din titlul cronicii noastre aparține dlui Horia-Roman Patapievic și am citat-o după revista *VATRA* (nr. 1) în care autorul *Omului recent* i-a acordat un amplu interviu dlui Al. Cistelean. (În același număr, în parte consacrat *Cazului Patapievic – noi file la dosar*), și alte intervenții interesante ale colaboratorilor revistei). Din interviu, aflăm că dl Patapievic a debutat ca poet în revista orădeană *Familia* (pe la mijlocul anilor '70), cu trei poezii. La *Familia*, poeziile au ajuns în urma unei sugestii a lui... Adrian Păunescu. Încercând să-și publice fiul, pe care-l considera genial, mama dlui H.-R.P. s-a adresat directorului revistei *Flacăra*, care, văzând textele, “a miriit ceva aprobativ și [...] a dat dispoziție să fie distribuite altei revistei”. În 1992, după aproape două decenii, s-a produs debutul adevărat (“Eu consider că am debutat când *am vrut* să debutez”), în *Contrapunct*, cu o... proză. Cel care a aminat revelarea eseistului a fost, de această dată, dl Alex Leo Șerban, care a avut de ales între un eseu și proza cu pricina, și între revista tinerilor optzeciști și *LA&I*, suplimentul *Cotidianului*. Următorul text publicat al dlui Patapievic n-a fost nici el un eseu, ci un pamflet: în *România literară*, la solicitarea Cronicarului revistei care a remarcat proza din *Contrapunct*. În fine, debutul extraordinarului eseist s-a produs în *LA&I*, cu un text despre Alexandre Koyré. Există multe alte mărturisiri demne de atenție în interviu, între care aceea din titlul notei noastre. Eseistul capabil de atâtea analize originale și tranșante recunoaște a poseda mai degrabă întrebări fără răspuns decît răspunsuri la numeroasele întrebări. ● În același număr, o precizare hazlie intitulată *Ala micu'* ne obligă la o erată. Iată-o: “Într-un binevoitor comentariu despre revista *Echinox*, Cronicarul *R.L.*, la rubrica *Revista revistelor*, remarcă un «curajos și sarcastic text al dlui Al. Cistelean etc.». Este adevărat că articolul îi aparține lui Cistelean, cu precizarea că îl cheamă Alex. Este adevărat că e curajos și sarcastic, dar acestea aparțin, de data asta, fiului, nu tatălui. Așadar, există cel puțin doi Cisteleani curajoși și sarcastici, în numele cărora îmi permit să spun: să fie primit!” ● De la Sibiu, dl Mircea Tomuș ne trimite *CAIETELE LUI MOPETE*, publicație de cultură, nr. 1, anul 1. Pentru cei

care nu știu sau au uitat, Mopete este un “personaj” celebru din poezia unui poet celebru, Mircea Ivănescu. Fiecare număr al revistei va găzdui o scrisoare către Mopete a unui tînăr (“pentru care literatura este coincidentă cu spațiul în care Dv. trăiți”). În acest prim număr, sînt și alte lucruri demne de a fi citite: un eseu despre Kundera și faimoasa epistolă din 1993 a lui Joseph Brodsky către Vaclav Havel referitoare la postcomunism. ● Ca de obicei, foarte spirituală tableta dlui Dan Perjovschi din revista 22 nr. 684 intitulată *Irak, impresie răsărit de soare*. O reproducem integral: “Faptul că oamenii proaspăt scăpați de dictatură se răzbuună pe statui și pe portrete, fugăresc milițieni sau se minunează de chiuvețele cu robineti de aur din palatele construite pe mizeria lor îmi este cunoscut. Ce aș vrea eu să știu este numele poetului de curte proaspăt scăpat de linșaj care va ajunge peste ani lider politic de opinie lăfăindu-se ba în fotoliul de parlamentar, ba în nesfîrșite emisiuni ale televiziunilor cu libertatea de expresie privată...” Și noi sintem curioși să știm dacă paradigma este comună tuturor tranzițiilor care au succedat fostelor dictaturi. Mai ales că umblă vorba că un astfel de poet de curte l-a dat în judecată pe un ziarist care, în loc să-l facă lingău, colaboraționist, zeltator sau în alt fel, l-a făcut poet de curte. Ce imprudență! În același număr, două remarcabile analize ale situației din Irakul de după Saddam semnate de dnii Alexandru Lăzescu și Traian Ungureanu. Articolul celui din urmă vine și cu cîteva informații mai puțin cunoscute despre colaborarea serviciilor secrete ruse și irakiene. Uniunea Sovietică nu mai există, comunismul e un cadavru

împaiat precum îi stă bine unui plod leninist, dar, iată, fostul KGB-ist Putin tot la dictaturi trage. Cu Bush se întreține cordial la ferma acestuia, cu Saddam are afaceri cu tancuri, rachete și înregistrări audio. ● Revista *LITERE* de la Tirgoviște, despre care am scris în cîteva rînduri, împlinește cu nr. 3 (36) din martie trei ani. Directorul publicației, dl Tudor Cristea, își amintește în editorialul său, cu nostalgie, dar și cu umor, cum a fost pusă la cale publicația. Le dorim colegilor noștri “La mulți ani!”

Al-Dîncu, recursul în anulare și taxa radio-tv

MINISTRUL Informațiilor, Vasile Dîncu, a ajuns să fie comparat cu dispareutul său omolog irakian, Mohammad al Sahaf. Autorii comparației sînt liberalii, iritați că dl Dîncu a afirmat despre PNL că ar fi un partid de buzunar. Ghinionul ministrului e că presa a preluat această comparație, care a devenit și subiect de editoriale. În *ROMANIA LIBERĂ*, Simona Popescu își intitulează editorialul din numărul 3379 “Al-Sahhaf și Al-Dîncu” și e de părere că dl Dîncu a luat noțiune “după tehnicile de manipulare în masă ale omologului său irakian”. ● În *CURRENTUL*, Tia Șerbănescu îl citează pe președintele PNL, Theodor Stolojan, care a afirmat că România e singura țară europeană “care-și permite luxul unui minister care dezinformează pe bani publici”, dovada vie fiind potrivit liderului liberal că Vasile Dîncu consideră PNL partid de buzunar, deși acesta numără 200.000 de mem-

bri. Ceea ce o face pe Tia Șerbănescu să noteze în finalul Brevului său: “Dacă PNL, cu 200.000 de membri e partid de buzunar, înseamnă că PSD, cu 600.000, e partid de traistă. Oricum, Al Sahaf a demonstrat la ce servește dl Dîncu: să rămînă ultimul care să ne asigure că totul e bine printre ruine.” ● *COTIDIANUL* titrează vesel: “O organizație a societății civile a căpătat dreptul de a primi date despre ascultările telefonice din România. Procurorul general, înfrînt în Justiție de APADOR-CH”. Însă chiar în ziua în care în ziarul citat apărea acest titlu Parchetul Curții Supremă își dezvăluia preocuparea de a vedea în ce temei Curtea de Apel București a dat cîștig de cauză APADOR-CH. Cum nu numai *Cotidianul* a crezut că Parchetul CSJ va respecta legea, reacțiile au fost pe măsură în mai multe ziare. ● *NAȚIONAL* și-a anunțat cititorii la începutul săptămînii trecute citînd-o pe Rodica Stănoiu, ministrul Justiției: “Procurorul general nu va mai putea înainta recursuri în anulare”. Pînă aici totul ar fi în regulă. Numai că tot Rodica Stănoiu a anunțat că ceea ce e în se va lua procurorului general se va da Curții Supremă de Justiție. Astfel că în România va fi în continuare posibil ca o decizie definitivă a Justiției să fie anulată de o supranstanță, ca și pînă în prezent. ● *ZIUA* își anunță cititorii că *România este cea mai coruptă candidată la Uniunea Europeană*, citînd un clasament publicat de revista britanică *The Economist*. Un foarte dur avertisment conține editorialul din *Național*, intitulat *Revoluta mocnită a românilor*. După cum se știe, oricine are curent electric în casă trebuie să plătească o taxă, fiindcă se consideră de la sine înțeles că dacă ești racordat la rețeaua

de curent ai în casă și un radio și un televizor la care e musai să asculți Radio România Actualități sau să te uiți la emisiunile Televiziunii Române Publice. Lăsînd deoparte absurditatea acestei idei - destui români n-au nici radio, nici televizor - *Național* remarcă, just, un lucru. În general, cei care au televizor în România plătesc abonament la o rețea de cablu. De ce trebuie să mai plătească ceva separat și pentru TVR? Cu atît mai mult cu cît și Televiziunea și Radioul publice beneficiază de bani de la Bugetul României. Nici măcar pe vremea lui Ceaușescu taxa pe radio și televizor nu era justificată, fiindcă, atunci, românii se uitau la bulgari, fără să plătească abonament și ascultau *Europa liberă* pe unde scurte. Acum însă taxa pe radio și pe televiziune chiar nu se mai justifică. TVR și Radio România există din bani publici, ceea ce e oricum o taxă. După ce că există ca atare din banii contribuabilului, TVR și Radio România mai vor bani și pentru programele pe care le fac. Nu e cam mult? Sau cum scrie editorialistul de la *Național*: “La ora asta nu există nici o explicație logică pentru introducerea acestei plăți obligatorii, nici o explicație care să justifice legalitatea. Singura explicație ar fi doar aroganța celor care au luat o asemenea decizie.” Sau impresia lor că românii înghit fără să cricnească toate prostiile prin care Puterea își justifică impozitele de tot felul din ultima vreme, adaugă Cronicarul.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației “România literară” pe adresa Fundația “România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.